

TOIPUMIS- SUUNNITELMAN VÄLIRAPORTTI

**KATSAUS TOIMENPITEIDEN
ETENEMISEEN**

Kaupunginhallitus 19.9.2022

**Vantaa
Vanda**

Tiivistelmä

Covid-19-pandemia alkoi syksyllä 2019 Kiinassa. Ensimmäiset dokumentoidut tapaukset olivat Wuhanissa, mistä pandemia levisi nopeasti kevään 2020 aikana kaikkialle maailmaan, myös Suomeen. Pandemian hillitsemiseksi ja kansanterveyden suojelemiseksi Suomessa samoin kuin muualla maailmassa toteutettiin laajoja yhteiskunnan sulkuja. Samalla pandemian hoito kuormitti terveydenhoitojärjestelmää ja sulkutoimenpiteet aiheuttivat niin taloudellisia kuin sosiaalisia ongelmia. Niiden torjumiseksi Vantaan kaupunki laati toipumissuunnitelman. Toipumissuunnitelma laadittiin vuosille 2021–2023 ja sen määrärahat olivat 18 miljoonaa. Tämä selvitys käy läpi tiivistetysti, miten toipumissuunnitelman tavoitteet ovat toteutumassa. Raportti jakautuu vaikutuksiin lapsiin ja nuoriin, elinoloihin, työikäisiin ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimialaan.

Lapset ja nuoret. Kouluterveyskysely osoittaa, että lapset ja nuoret kokevat laajasti uupumusta ja ahdistusta. Huolestuttavin on nuorten naisten ja tyttöjen tilanne. Esimerkiksi 8- ja 9- luokkalaisista tytöistä 28 %, lukiolaisista 30 % ja ammatillisessa oppilaitoksessa 35 % on kokenut ahdistusta kouluterveyskyselyn mukaan. Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvussa. Koronasulku on vaikuttanut mm. koulujen ja neuvoloiden terveystarkastuksiin ja näitä syntyneitä hoitojonoja puretaan nyt. Laajemmin koronapandemian aiheuttamaa hoitovelkaa puretaan myös perhe- ja mielenterveystyössä sekä nuorisotyössä. Terveyspalvelujen lisäksi korona on aiheuttanut oppimisvajetta. Varsinkin koronasulkujen aikainen etäopiskelu on tuottanut hankaluuksia. Haasteeseen on vastattu mm. lisäämällä resursseja.

Elinolot. Koronapandemia näkyy elinoloissa etenkin yksinäisyytenä, joka on lisääntynyt kaikissa ikäryhmissä, mutta etenkin alle 40-vuotiailla työikäisillä. Näistä 54 % kertoi yksinäisyyden lisääntyneen. Varsinkin ikääntyneiden liikkuminen kodin ulkopuolella väheni ja koronapandemian alussa juuri heidän liikkuvuutensa rajoitettiin. Rajoitusten takia etä- ja digipalveluita on laajennettu. Digitaitoja tukemaan on perustettu tukitiimi. Tämän lisäksi on käynnistetty etsivä vanhustyö varmistamaan ikääntyvän väestön hyvinvointia. Toipuminen on huomioitu myös myönteisen erityiskohtelun ohjelmassa. Yksinäisyyttä on pyritty vähentämään myös panostamalla lastenkulttuuriin ja tarjoamalla veloituksetta Aikuisopiston kursseja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille aikuisille. Monikielistä viestintää on tehostettu kaikkien vantaalaisten saavuttamiseksi, ja samalla on panostettu myös suomen kielen opetukseen.

Työikäiset. Koronapandemia näkyi työmarkkinoilla nopeana työttömyyden nousuna, varsinkin lomautettujen määrä kasvoi nopeasti. Kevään 2020 koronasulkujen helpottumisen jälkeen työttömyys lähti kuitenkin selvään laskuun. Pahimmillaan tilanne oli toukokuussa 2020, jolloin työttömyysaste oli 19,2 %. Huhtikuussa 2022 työttömyysaste oli 10,7 % ja vuotta aiemmin 14,7 %. Työpaikkoja oli huhtikuussa 2022 auki 4861, mikä oli 56,7 % enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä nousi Vantaalla pandemian aikana. Yrityksiin koronapandemia vaikutti eri tavoin. Vantaalle merkityksellistä oli lentokenttäalueen taantuminen matkustamisen vähentyessä jyrkästi. Laajemmin rajoitukset vaikuttivat etenkin palvelualalla toimiviin yrityksiin ja näin ollen mm. naisyrittäjiin, jotka miehiä useammin toimivat palvelualalla. Tilanteeseen on vastattu palkkaamalla lisää henkilöitä työllisyyden hoitoon, esimerkiksi kymmenen omavalmentajaa sekä viisi muuta henkilöä tilapäisellä virkamääräyksellä purkamaan asiakasjonoja. YritysVantaa on panostanut yritysneuvontaan. Osana työikäisten hyvinvointia on kehitetty myös Vantaan kaupungin omaa etäjohtamista, työssäjaksamista ja henkilöstön pitovoimaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala. Sosiaali- ja terveydenhuollossa pandemia näkyi toisaalta vähentyneinä käynteinä ja kasvaneina jonoina, toisaalta taas lisääntyneenä sähköisenä asiointina. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala kuormittui pandemian aikana, kun henkilökuntaa ja resursseja ohjattiin koronatoimiin, kuten testaamiseen, jäljittämiseen ja rokottamiseen. Vantaalla korostui myös lentokentän merkitys. Tämän lisäksi huomioitavaa on, että kuntouttava toiminta on vähentynyt ja suun terveydenhoitoon on kertynyt jonoa. Sosiaali- ja terveysalan toimenpiteissä korostuu uusien vakanssien luominen hoitovelan korjaamiseksi. Tämä ei kuitenkaan ole helppoa työntekijöiden saatavuushaasteiden vuoksi. Jonoja on purettu myös ostopalveluina, vakituisten henkilökunnan lisätöinä sekä kehittämällä erilaisia yhteistyömalleja. Osassa terveyskeskuksia jonot on saatu purettua ja toiminta normalisoitua, mutta työ jatkuu vielä. Kokonaisuudessaan pandemian vaikutukset ovat olleet monialaisia. Suorien terveysvaikutusten lisäksi vaikutukset ovat johtuneet myös esimerkiksi rajoitustoimenpiteiden seurauksista, näistä esimerkkinä työllisyysvaikutukset, sekä etäopetuksen ynnä muiden rajoitusten aiheuttamasta kuormituksesta. Terveydenhuollossa resursseja on jouduttu siirtämään muusta, ei-akuutista terveydenhuollosta koronatoimiin. Tämä on tuottanut hoitovelkaa. Hoitovelkaa on kurottu umpeen lisäämällä resursseja sinne, missä niitä on tarvittu. Samalla on luotu etä- ja digipalveluja. Erinäisistä syistä nämä eivät kuitenkaan ole kaikkien saavutettavissa, mikä on luonut tarvetta kehittää myös digitukea.

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	2
1. JOHDANTO.....	6
1.1 Toipumissuunnitelma	7
1.2 Lyhyesti väliraportista	12
1.3 Tietolähteet ja aineistot.....	13
2. KORONAEPIDEMIAN VAIKUTUKSET LAPSIIN JA NUORIIN	14
2.1 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen	15
2.1.1 Tausta	15
2.1.2 Toimenpiteiden eteneminen	18
2.1.3 Toimenpiteet	18
2.2 Oppimisvajeen paikkaaminen ja varhaiskasvatuksen tukeminen	23
2.2.1 Tausta	23
2.2.2 Toimenpiteiden eteneminen	27
2.2.3 Toimenpiteet	28
3. KORONAEPIDEMIAN VAIKUTUKSET ELINOLOIHIN	32
3.1 Syrjäytymisen ehkäisy ja myönteisen erityiskohtelun toimenpiteet	33
3.1.1 Tausta	33
3.1.2 Toimenpiteiden eteneminen	35
3.1.3 Toimenpiteet	36
3.2 Panostukset osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisääviin toimiin sekä harrastuksia ja tapahtumatuotantoa tukeviin toimiin.....	38
3.2.1 Tausta	38
3.2.2 Toimenpiteiden eteneminen	40
3.2.3 Toimenpiteet	41
3.3 Monikielisen viestinnän vahvistaminen ja maahanmuuttajien suomen kielen oppimisen tukeminen.....	42
3.3.1 Tausta	42
3.3.2 Toimenpiteiden eteneminen	43
3.3.3 Toimenpiteet	43

4. KORONAEPIDEMIAN VAIKUTUKSET TYÖIKÄISIIN	46
4.1 Työllisyyden ja yritysten elpymisen tukeminen	47
4.1.1 Tausta	47
4.1.2 Toimenpiteiden eteneminen	50
4.1.3 Toimenpiteet	50
4.2 Etäjohtamisen ja henkilöstön hyvinvoinnin tukeminen	52
4.2.1 Tausta	52
4.2.2 Toimenpiteiden eteneminen	53
4.2.3 Toimenpiteet	54
 5. KORONAEPIDEMIAN VAIKUTUKSET SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TOIMIALAAN	 56
5.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja hoitovelan kurominen.....	57
5.1.1 Tausta	57
5.1.2 Toimenpiteiden eteneminen	62
5.1.3 Toimenpiteet	64
 6. JOHTOPÄÄTÖKSET	 73
 LÄHTEET	 78
 LIITTEET	 86

Julkaisija

Vantaan kaupunki

08/2022

Kaupunkistrategia ja johto

1. JOHDANTO

Koronaepidemia alkoi Suomessa vuoden 2020 alkupuolella. Sillä on ollut laajoja yhteiskunnallisia vaikutuksia ja suoria terveysvaikutuksia. Koronaviruksen aiheuttama tauti voi olla vakava esimerkiksi ikääntyneille, immuunipuutteisille ja monia perussairauksia omaaville. Tämän takia taudin leviämistä on pyritty hillitsemään rajoituksin ja suosituksin, jotka ovat vaikuttaneet yhteiskuntaan monin eri tavoin. Käytännössä koronaepidemia on vaikuttanut jokaiseen kaupunkilaiseen, yritykseen, yhteisöön ja kaupunkiorganisaatioon. Palveluita ja tilaisuuksia on jouduttu sulkemaan tai rajoittamaan, työntekijät ovat siirtyneet etätöihin, lapset ja nuoret ovat olleet etäopetuksessa ja sosiaali- ja terveydenhuollossa on jouduttu supistamaan toimintoja, jolloin hoitovelkaa on päässyt syntymään. Vallitsevaan tilanteeseen on kuitenkin jo sopeuduttu ja opittu elämään epidemiatilanteen muutoksien edellyttämällä tavalla. (Rissanen ym. 2022, 35.)

Osa vaikutuksista näyttää kahden vuoden jälkeen jääneen lieviksi tai väliaikaisiksi, mutta osa taas on kestänyt koko epidemian ajan ja jopa vaikeutunut. On myös sellaisia vaikutuksia, jotka tulevat näkymään vasta pidemmällä aikavälillä.

Koronaepidemia on kohdellut väestöryhmiä eri tavoin. Rajoitustoimien terveydelliset, psykososiaaliset ja taloudelliset vaikutukset ovat olleet voimakkaampia heikossa asemassa olevilla. Esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutujat, ikääntyneet sekä lapset ja nuoret ovat kärsineet hyvinvoinnin haasteista koronaepidemian aikana. (Kestilä ym. 2022, 9–10.)

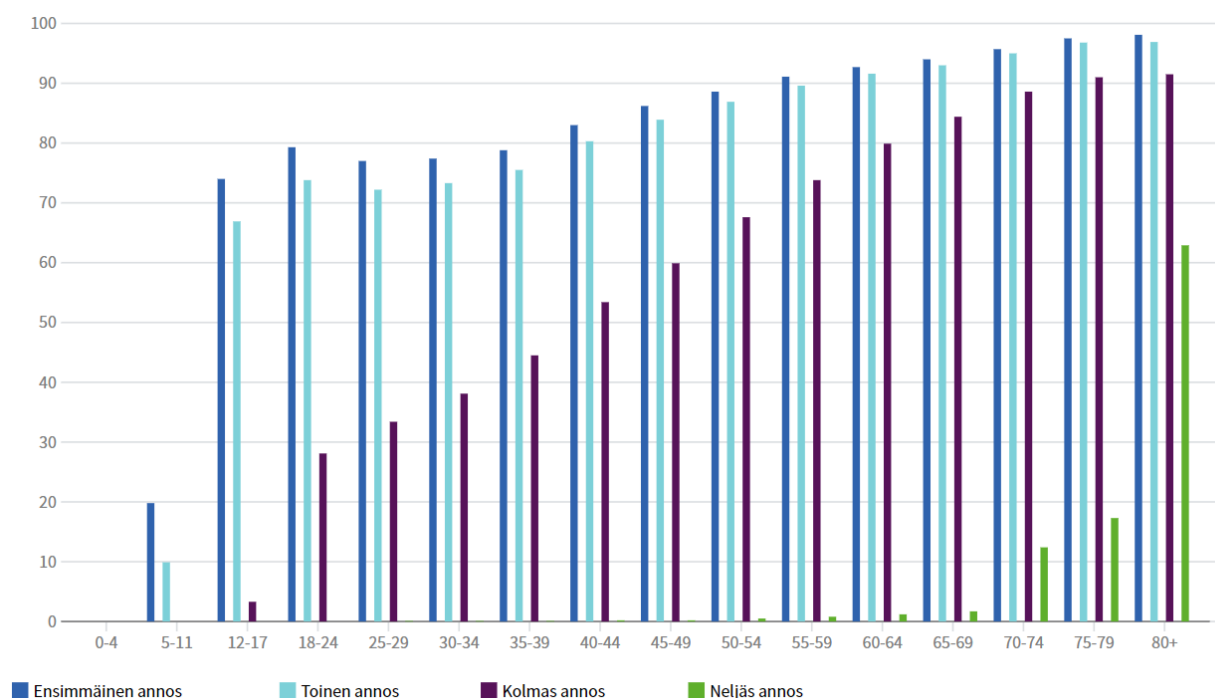
Koronakriisiä pidetään myös sukupuolten tasa-arvon kriisinä, koska monet epidemiaan liittyvien rajoitustoimien vaikutukset ovat voimakkaasti sukupuolittuneet. Vaikutukset näkyvät esimerkiksi taloudellisessa tasa-arvossa, sukupuolittuneessa väkivallassa, työllisyydessä ja työoloissa sekä hoivan ja työn yhteensovittamisessa. (Mesiäislehto ym. 2022, 12.)

Koronakriisistä toipuminen vie useiden arvioiden mukaan vuosia. Kuitenkin haavoittuvassa asemassa olevilla väestöryhmillä toipumiseen menee todennäköisesti pidempään kuin keskimäärin väestössä. Onkin tärkeää keskittyä toipumista edesauttaviin toimenpiteisiin ja palveluihin ja suunnitella ne huolellisesti. Vaarana on eriarvoisuuden voimistuminen, koska kielteiset vaikutukset kohdistuvat myös pidemmällä aikavälillä voimakkaimmin haavoittuvassa asemassa oleviin. (Kestilä ym. 2022, 10.)

Koronatilanne Vantaalla

Suomessa on todettu koko koronavirusepidemian aikana kaikkiaan 1 081 225 ja Vantaalla 71 552 tautitapausta (19.5.2022 tilanne). Vantaalla 5.5.-18.5.2022 välisenä aikana uusien tapausten ilmaantuvuus väestöön suhteutettuna on 473 tapausta 1000 000 asukasta nähden. Tautiin on menehtynyt yhteensä 170 vantaalaista (16.5.2022).

Rokotuskattavuus Vantaalla on hyvä. Yli 18-vuotiaista vantaalaisista ensimmäisen annoksen on saanut 85,6 %, toisen annoksen 82,8 % ja kolmannen annoksen 58,2 %. Neljännen annoksen on saanut 4,6 % ja yli 80-vuotiaista neljännen annoksen on saanut jo 62,9 % (tilanne kesäkuun 2022 lopussa).

Kuva 1 Rokotuskattavuus (%) ikäryhmittäin Vantaalla, 28.6.2022 tilanne. Lähde: [THL](#)

1.1 Toipumissuunnitelma

Vantaalla on laadittu vuonna 2021 toipumissuunnitelma koronaepidemiasta palautumiseksi ja palveluvelan hoitamiseksi. Jo keväällä 2020 vain muutama kuukausi epidemian alkamisesta ja rajoitustoimien asettamisesta Vantaalla ryhdyttiin pohtimaan epidemian mahdollisia pitkäaikaisia vaikutuksia. Tilanteen poikkeuksellisuudesta johtuen jo tuolloin ennakoitiin, että näin merkittävä poikkeustila voi tuoda vaikutuksia, jotka näkyvät vielä pitkään. (Toipumissuunnitelma 2021, 3.)

Kesän 2020 aikana toimialoja pyydettiin arvioimaan epidemian ja rajoitustoimenpiteiden keskeisiä vaikutuksia. Tässä vaiheessa häiriötilannetta oli kestänyt vasta muutaman kuukauden ja arviot keskittyivät pääasiassa henkilöstö- ja organisaatiovaikutuksiin, valmiuteen ja viestintään. (Toipumissuunnitelma 2021, 3.)

Kevään 2021 aikana, noin vuoden epidemiakokemusten jälkeen ja edelleen epidemian leviämisvaiheessa toimialoille annettiin uudelleen tehtävä arvioida vaikutuksia. Tehtävänanto oli seuraavanlainen:

- 1. Arvio epidemian vaikutuksista – Miten epidemia on vaikuttanut (maaliskuu 2020-)**
 - omaan toimintaan ja palveluihin
 - toimialan/palvelualueen tavoitteisiin
 - henkilöstöresursseihin, henkilöstön hyvinvointiin ja työn tekemisen tapoihin
 - palveluiden käyttäjiin ja kohderyhmiin
 - yhteistyöhön eri tahojen kanssa
- 2. Mitkä epidemian aikana perustetut uudet palvelut ja työtavat pitäisi säilyttää ja millaisia resursseja ne vaativat?**
- 3. Epidemian vaikutukset palvelutarpeisiin**
- 4. Kriisin opit**

Heinäkuussa 2021 tehtävänantoa täydennettiin siten, että toimialoja pyydettiin arvioimaan tarvittavia toimenpiteitä vuosien 2021, 2022 ja 2023 osalta. Toimialojen työn pohjalta kaupungin johtoryhmässä määriteltiin toipumissuunnitelmalle ja hoito- ja palveluvelan kuromiselle kahdeksan tavoitetta ja niihin pääsemiseksi laadittiin toimenpiteet. (Toipumissuunnitelma 2021, 3). Tavoitteet ja toimenpiteet on esitetty seuraavassa taulukossa.

TAVOITE	TOIMENPIDE
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen	Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon jonot puretaan leikki-ikäisten terveystarkastusten osalta sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta.
	Nuorten mielenterveyspalvelujen hoitovelan purkamiseksi tarvitaan vahvoja toimenpiteitä: nopean tuen järjestäminen, hoitoprosessien kehittäminen ja hoidon järjestäminen. Nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi jatketaan matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen kehittämistä moniammatillisena verkostotyönä. Jatketaan panostusta jalkautuvaan erityisnuorisotyöhön, kun nuorisotilat avautuvat.
	Perhe- ja sosiaalipalveluissa uudistetaan lapsiperheiden palveluohjauksen ja palvelutarpeen rakenteita palvelu- ja hoitoprosessien sekä asiakaslähtöisyyden tehostamiseksi. Vastataan lastensuojelun kasvaneeseen tarpeeseen.

	Mielenterveyden hoitoon tarvitaan kuraattoreita ja psykologeja opiskeluhuollon yksikköön kaikille asteille.
	Kasvatuksen ja oppimisen ruotsinkieliselle palvelualueelle tarvitaan edelleen tukihenkilöitä psyykkisesti oireilevien lasten kanssa työskentelyyn.
Oppimisvajeen paikkaaminen ja varhaiskasvatuksen tukeminen	Kehitetään monialaista yhteistyötä varhaiskasvatuksen sisällä sekä yhteistyötahojen kuten KOTA-hanketyöntekijöiden, oppilashuollon, erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun kanssa.
	Järjestetään avoimia varhaiskasvatuspalveluja sekä kohtaamispaikkoja.
	Perusopetuksessa on tarve edelleen lisätä laaja-alaista erityisopetusta, resurssiopetusta, avustajia, jakotunteja, tukiopetusta sekä muita tukitoimenpiteitä. Opetushenkilöstön ja opetustuntien lisäämiseen seuraavalle lukuvuodelle tarvitaan valtion myöntämää korona-avustusta vastaava summa kuin kuluneelle lukuvuodelle.
	Lukiokoulutukseen määrärahoja tarvitaan kurssien jakamiseen ja tukiopetuksen lisäämiseen sekä kesällä tarjottavaan lukiokurssien määrän lisäämiseen.
	Aikuisopiston järjestämässä aikuisten perusopetuksessa vahvistetaan lisä- ja tukiopetusta, erityisopetusta ja koulunkäyntivalmiuksia vahvistavia toimia.
Syrjäytymisen ehkäisy ja myönteisen erityiskohtelun toimenpiteet	Myönteisen erityiskohtelun ohjelman nykyisiä toimenpiteitä jatketaan vuonna 2022. Nuorisotyö raiteilla -hankkeen toimintamalli liittyy osaksi toimintaohjelmaa.
	Vanhusten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja kotona asumisen tukemiseksi tehdään etsivää ja löytävää työtä muun muassa myönteisen erityiskohtelun ohjelman tuella.
	Digitukitiimi perustetaan auttamaan digiajasta syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia.
Panostukset osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisääviin toimiin sekä harrastuksia ja tapahtumatuotantoa tukeviin toimiin	Lastenkulttuurin tuotantoa vahvistetaan uudella lastenkulttuurituottajalla Hakunilan lastenkulttuuritalaan.
	Tarjotaan Aikuisopistoon maksuttomia kurssipaikkoja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille aikuisille.
Monikielisen viestinnän vahvistaminen ja maahanmuuttajien suomen kielen oppimisen tukeminen	Monikielistä viestintää vahvistetaan: ymmärrettävyys, monipuoliset kanavat, vieraskielisten neuvojen tukeminen, sosiaalinen kuuntelu, käytänteiden ja prosessien kehittäminen
	Suomi toisena kielenä -opetus jatkuu valmennustaloilla työllisyyspalveluiden asiakkaille Myönteisen erityiskohtelun ohjelman toimenpiteenä. Selvitetään mahdollisuutta tukea kielenoppimista myös työn ohella tehokkaammin.
	Kurotaan vieraskielisten lasten suomen kielen oppimisen vajetta ja panostetaan tehostettuun suomen kielen opetukseen.
	Yhteisöllistä kielenoppimista tukee erikoiskirjastonhoitaja, jolla on pätevyys suomen opettamiseen toisena kielenä.

Työllisyyden ja yritysten elpymisen tukeminen	Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin käyttöönottoon rekrytoidaan 10 uutta määräraikaista omavalmentajaa 1.1.2022 lukien.
	Vuoden 2021 aikana käynnistetään asiakasjonojen purku palkkaamalla viisi henkilöä tilapäisellä viranhoitomääräyksellä.
	YritysVantaan toteuttamaan yritysneuvontaan panostetaan.
Etäjohtamisen ja henkilöstön hyvinvoinnin tukeminen	Toteutetaan Kestävä työkyky – mielen hyvinvoinnin palvelujen edistäminen -hanke, johon on saatu Kevan työelämän kehittämisrahaa. Hankkeen tavoite on työkyvyttömyysriskin pienentäminen.
	Kokeillaan Liikunta- ja kulttuuriseteli -etuutta henkilöstölle.
	Huolehditaan henkilöstön hyvinvoinnista ja parannetaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön veto- ja pitovoimaa.
	Kasvatuksen ja oppimisen toimialan henkilöstön osalta varaudutaan ryhmämuotoisen työnohjauksen lisäämiseen.
Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja hoitovelan kurominen	Terveyspalvelujen vastaanottojen hoitovajetta katetaan maksusitoumuksilla, vuokralääkäreillä sekä uusilla vakansseilla.
	Martinlaakson terveysaseman perusterveydenhuollon palvelutoiminta palautetaan normaaliksi syyskuun 2021 lopussa. Terveysasemalla toiminut epidemiavastaanotto siirretään neljän muun terveysaseman toiminnan yhteyteen infektiavastaanotoiksi.
	Lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin sekä ikäihmisten palvelujen vahvistamiseksi perheiden kotiin vietäviä palveluja tuotetaan sekä omana tuotantona että ostopalveluna. Turvataan pienten lasten perheiden nopea palveluun pääsy ja parisuhteen tuki. Kotiin vietävillä palveluilla parannetaan hoitovelkaa ja jonotilannetta.
	Mielenterveyspalvelujen hoitovelan purkamiseen tarvitaan psykiatrisia sairaanhoitajia.
	Työttömyyden, mielenterveyshaasteiden ja päihdeongelmien hallitsemiseksi terveydenhuollon ja sosiaalihuollon asiakkuusprosesseja kehitetään yhteistyössä. Turvataan päihdehuollon ja toimeentulon palvelut.
	Vanhusten erityisasumisen hoivapaikkojen jonoa puretaan ostopalveluna.
	Vammaisten erityisasumisen laadunvalvontaa parannetaan.
	Vanhus- ja vammaispalvelujen työ- ja päivätoimintaan sekä vammaisten palveluohjaukseen ja sosiaalityöhön ohjataan lisää resursseja.
	Turvataan omaishoitajien vapaapäivät.
	Liikkuvaa sairaalapalvelutoimintaa kehitetään edelleen tukemaan kotona asumista ja ehkäisemään päivystyskäyntien tarvetta myös poikkeusolojen helpottaessa.
	Katetaan suun terveydenhuollon toteutumattomien käyntien tulomenetykset ja puretaan jonot mm. lisätoilla ja lisärekrytoinneilla.
	Vakiinnutetaan elintapaneuvontamalli ja hyvinvointimentorointi.

Taulukko 1 Taulukko toipumissuunnitelman tavoitteista ja toimenpiteistä.

Toipumissuunnitelmaa, sen tavoitteita ja toimenpiteitä on työstetty yhteistyössä kaikilla kaupungin toimialoilla ja suunnitelmaa on käsitelty sekä kaupungin häiriötilannejohtoryhmässä että kaupungin johtoryhmässä. Kaupunginhallitus on 20.9.2021 hyväksynyt Vantaan kaupungin toipumissuunnitelman vuosille 2021–2023 ja kaupunginhallituksen päätöksestä suunnitelma on viety kaupunginvaltuuston tiedoksi talousarviokäsittelyn yhteydessä.

Toipumissuunnitelman tueksi on laadittu myös muistio, jossa on kuvattu koronaepidemian keskeiset vaikutukset Vantaalla. Muistio on päivitetty tämän väliraportin laadinnan yhteydessä vastaamaan epidemian nykytilaa.

(Toipumissuunnitelma 2021, 4.)

On tärkeää, että koronaepidemian vaikutuksia seurataan ja arvioidaan säännöllisesti toimialojen ja palvelualueiden johtoryhmissä ja tarvittaessa tehdään sitä kautta olennaiset toimenpide-ehdotukset toipumisen varmistamiseksi.

Toipumissuunnitelmaa myös tarvittaessa täydennetään ja päivitetään.

(Toipumissuunnitelma 2021, 4.)

Määrärahojen tarve toimialoittain

Toipumissuunnitelman lisätarvearvio vuosien 2021–2023 määrärahoihin on yhteensä noin 18 miljoonaa euroa. Toipumissuunnitelman toimenpiteet ovat määräaikaista vuosia 2021–2023 koskevia, pääpaino on vuodessa 2022.

Toimialoista eniten määrärahaa kohdentuu sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle vuosille 2021–2022. Hyvinvointialueuudistuksen myötä sosiaali- ja terveydenhuolto siirtyy pois kaupungin toiminnasta vuoden 2023 alusta lukien. Sen vuoksi toipumissuunnitelma ei sisällä sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteitä vuodelle 2023. Kasvatuksen ja oppimisen toimialan osalta määrärahaa lisätään siltä osin kuin valtionavustukset eivät riitä kattamaan suunniteltuja toimenpiteitä.

Toimiala	2021	2022	2023
Sosiaali- ja terveydenhuolto	2,4	5,0	- *
Kasvatus ja oppiminen	1,2	4,3	2,0
Kaupunkikulttuuri	0,1	0,6	0,6
Kaupunkiympäristö	0	0	0

Kaupunkistrategia ja johto	0	1,4	1,1
Yleishallinto	0	0	0
Yhteensä (miljoonaa euroa)	3,7	11,3	3,7

*Hyvinvointialue vuoden 2023 alusta

1.2 Lyhyesti väliraportista

Kaupunginhallitus on 20.9.2021 hyväksynyt Vantaan kaupungin toipumissuunnitelman koronaepidemiasta palautumiseksi ja palveluvelan hoitamiseksi. Tuolloin kaupunginhallituksessa päätettiin, että toipumissuunnitelma tarkastetaan ja tarpeen mukaan tarkennetaan vuoden 2022 aikana. Tässä väliraportissa tarkastellaankin Vantaan kaupungin tavoitteita ja toimenpiteitä.

Raportin perimmäinen idea on rakentaa tilannekuva toimialojen toimenpiteistä sekä siitä, miten toimenpiteitä tullaan jatkamaan. Tätä raporttia varten toimialat vastasivat kyselyyn, jossa pyydettiin lisätietoja meneillään olevista toimenpiteistä ja tulevaisuuden suunnitelmista. Toimialoja pyydettiin myös arvioimaan toimenpiteiden vaikuttavuutta, hyvinvointialueen vaikutuksia sekä sukupuolivaikutuksia ottaen huomioon sukupuolten välisen tasa-arvon lisäksi myös esimerkiksi iän, alkuperän ja terveydentilan. Raportin tavoitteena on pyrkiä tarvittaessa täydentämään toipumissuunnitelmassa määriteltäviä tavoitteita ja nostaa esille myös sellaisia osa-alueita, joihin ei vielä tässä vaiheessa ole määriteltä tarkempia toimenpiteitä.

Raportti on jaettu neljään päälukuun: koronaepidemian vaikutukset lapsiin ja nuoriin, elinoloihin, työikäisiin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimialaan. Luvuissa tarkastellaan koronaepidemian vaikutuksia erilaisten raporttien ja indikaattoreiden kautta valtakunnallisesti ja erityisesti Vantaan tilanteen osalta. Toipumissuunnitelmaan määritetyt tavoitteet ovat jaoteltuna alalukuihin, ja tavoitteille määritetyistä toimenpiteistä kerrotaan tarkemmin kyseisissä luvuissa. Saavutettavuuden vuoksi indikaattorit löytyvät kokonaisuudessaan erillisestä liitetiedostosta nimeltään *Indikaattorit toipumissuunnitelman väliraporttiin*.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Raportissa tavoitteena on tarkastella toimenpiteitä myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Vantaan kaupunki on sitoutunut tasa-arvon ja

yhdenvertaisuuden edistämiseen ja syrjimättömiin toimintatapoihin. Tämä on määritelty myös kaupungin strategiassa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä tehdään kaikessa Vantaan päätöksenteossa ja kaikissa palveluissa. Vantaan kaupunginhallitus on 28.2.2022 hyväksynyt tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön suunnitelman strategiakaudelle 2022–2025. Kaupunkitasoinen suunnitelma huomioi muun muassa lakien kunnalliselle toiminnalle asettamat vaatimukset ja suunnitteluelvoitteen. Suunnitelman perusteella toimialat ja palvelualueet jatkavat kukin omaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluaan. (Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus 2022.)

Suunnitelmassa on määritetty toimenpide: *Tunnistamme ja huomioimme koronakriisin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutukset pandemian hoidossa ja jälleenrakennustyössä.* Koronapandemia on kohdellut sukupuolia eri tavoin muun muassa suhteessa terveyteen, henkiseen hyvinvointiin, työllisyyteen, toimentuloon sekä palkattomaan työhön ja hoivaan. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta pandemia on vaikuttanut kaikkein pahiten ihmisryhmiin, jotka ovat jo muutoinkin heikoimmassa asemassa eli esimerkiksi osaan maahanmuuttajista, etnisiin vähemmistöihin, pienituloisiin sekä epävarmassa työmarkkina-asemassa oleviin. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa todetaan, että toipumissuunnitelman toimenpiteiden toteutuksessa ja kohdentamisessa tulee olla tieto ja ymmärrys pandemian vaikutuksista tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. (Tuominen 2022, 37.)

1.3 Tietolähteet ja aineistot

Tietoa väliraporttiin on kerätty tietoa pääasiassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kevään 2022 asiantuntija-arviosta *Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen* sekä Vantaan kaupungin vuoden 2021 hyvinvointikatsauksesta. THL:n asiantuntija-arviossa käsitellään tilannetta kansallisella tasolla, kun taas hyvinvointikatsauksessa paneudutaan vantaalaisten tilanteeseen. Hyvinvointikatsauksessa on käytetty aineistoa THL:n kouluterveyskyselystä, pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselystä, FinLapset-kyselytutkimuksesta sekä erilaisista rekisteriaineistoista, kuten Kansaneläkelaitoksen ja työ- ja elinkeinoministeriön tilastoista sekä toimialojen omista tilastoinneista.

Raportissa käsiteltiin THL:n kouluterveyskyselyn tuloksia vuosilta 2017–2021. Vuonna 2021 kouluterveyskyselyyn vastasi Vantaalla 79 % vantaalaisista 4- ja 5-luokkalaisista (4373 lasta), 65 % 8- ja 9-luokkalaisista (3291 nuorta), 70 % lukion 1.

ja 2. vuoden opiskelijoista (1766 nuorta) ja noin 13–14 % ammattiin opiskelevista 1. ja 2. vuoden alle 21-vuotiaista opiskelijoista (233 nuorta). Ammattioppilaitosten osalta tuloksia voi pitää suuntaa antavina alhaisesta vastaajamäärästä johtuen.

Pääkaupunkiseudun hyvinvointikysely on Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten keväällä 2021 toteuttama asukkaiden elinoloja, terveyttä ja hyvinvointia kartoittava kyselytutkimus. Tutkimukseen valittiin väestörekisterijärjestelmästä satunnaisesti 25 000 pääkaupunkiseudun 20 vuotta täyttäneitä asukasta. Vastauksia kertyi lähes 12 000, joista 4 800 oli Helsingistä, 3 300 Espoosta, 2 600 Vantaalta ja 1 100 Kauniaisista. Kyselyn vastausprosentti oli 47. Aktiivisimmin vastasivat vanhemmat ikäryhmät: esimerkiksi 65–84-vuotiaiden vastausprosentti oli lähes 70. Nuorimmissa ikäluokissa vastausprosentti sen sijaan jäi alhaiseksi: alle 30-vuotiaiden vastausprosentti oli 32. Naiset (52 %) vastasivat miehiä (43 %) aktiivisemmin.

2. KORONAEPIDEMIAN VAIKUTUKSET LAPSIIN JA NUORIIN

Joka kolmas yläkoulussa tai lukiossa opiskeleva tyttö kertoo kokevansa koulu-uupumusta.

Alakouluikäisistä noin 15 % kokee uupumusta.

8- ja 9-luokkalaisista tytöistä noin 28 %, lukioikäisistä tytöistä noin 30 % ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista tytöistä noin 35 % kertoo tuntevansa ahdistusta.

Alle puolet nuorista tytöistä kokee olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä, mikä on selvästi poikia harvemmin.

Lastensuojeluilmoitusten määrät ovat Vantaalla kasvaneet vuosina 2020 ja 2021.

Ammattiopisto Variassa opintojen keskeyttäneiden määrä on laskenut merkittävästi vuonna 2022. Kaikkien Varian opiskelijoiden osalta keskeyttämisprosentti on 5 % ja alle 20-vuotiaiden osalta 4,5 %.

Koronaepidemia on vaikuttanut lasten ja nuorten jaksamiseen, oppimiseen, hyvinvointiin, koettuun yhteisöllisyyteen sekä palveluihin, esimerkiksi neuvolapalveluihin ja koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Suuri osa epidemian aikana toteutetuista rajoituksista kohdistui lapsiin ja nuoriin. Historiallinen

etäopetukseen siirtyminen ja harrastustoiminnan rajoittaminen ovat vaikuttaneet lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oppimiseen. Siksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen ja oppimisvajeen paikkaaminen ovat toipumissuunnitelman keskiössä.

2.1 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen

2.1.1 Tausta

Suomessa suurin osa lapsista ja nuorista voi hyvin, mutta pitkittynyt koronaepidemia on lisännyt lasten ja nuorten mielialaoireita, ahdistuneisuutta ja kuormittuneisuutta. Jokaisella koulutusasteella on havaittu selvä mielialaoireiden ja psyykkisen kuormittuneisuuden nousu. Koronaepidemian vaikutukset ovat näkyneet myös sijaishuollossa olevien lasten hyvinvoinnissa. Epidemian onkin arvioitu lisänneen jälkihuollossa olevien nuorten päihdeongelmia, heikentäneen psyykkistä hyvinvointia ja vaikuttaneen opiskeluun. (Suvisaari ym. 2022, 49; Lammi-Taskula ym. 2022, 172, 182.)

Koulunkäynti toteutettiin valtakunnallisesti etänä keväällä 2020. Etäopinnot jatkuivat myös osittain tämän jälkeenkin. Vantaalla opetus siirrettiin maaliskuussa 2020 lyhyellä varoitusajalla etäopetukseksi. Toinen aste siirrettiin uudelleen etäopetukseen marraskuussa 2020, kun koronatilanne muuttui.

(Toipumissuunnitelma 2021, 6.) Etäopiskelu on aiheuttanut esimerkiksi opiskeluvaikeuksia, arkirutiinien häiriintymistä ja sosiaalisten kontaktien vähyyttä, jotka ovat riskitekijöitä lasten ja nuorten hyvinvoinnille ja opiskelukyvylle kaikilla koulutusasteilla (Lammi-Taskula ym. 2022, 175).

Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan valtakunnallisesti tyttöjen hyvinvointi on poikia heikompia. Yläkoulussa ja toisella asteella opiskelleilla tytöillä koulu-uupumus on ollut kasvussa jo vuodesta 2006, ja koronaepidemia on lisännyt sitä vielä entisestään. Vastaava havainto on tehty myös tyttöjen kokemissa vaikeuksissa koskien oppimistaitoja. (Lammi-Taskula ym. 2022, 174.) Myös vantaalaisten yläkoulu- ja lukioikäisten tyttöjen kokema koulu-uupumus on kasvanut voimakkaasti kahden vuoden aikana. Joka kolmas yläkoulussa tai lukiossa opiskeleva tyttö kertoo kokevansa koulu-uupumusta, kun vuonna 2019 koulu-uupumusta koki 23 % 8- ja 9-luokkalaisista tytöistä ja 22 % lukioikäisistä tytöistä. (Liite: Indikaattori 1.) Lisäksi vantaalaisista alakouluikäisistä noin 15 % kokee uupumusta (Liite: Indikaattori 2).

Vantaalaisten nuorten kokema ahdistuneisuus on yleistynyt. Erityisesti tyttöjen kokema ahdistus on lisääntynyt voimakkaasti ja tytöt kokevat poikia enemmän ahdistusta. 8- ja 9-luokkalaisista tytöistä noin 28 %, lukioikäisistä tytöistä noin 30 % ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista tytöistä noin 35 % kertoo tuntevansa ahdistusta, kun taas pojista noin 7 % kertoo tunteneensa ahdistusta vastaavissa ikäryhmissä. (Liite: Indikaattori 3.)

Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan suurin osa vantaalaisista nuorista on tyytyväisiä elämäänsä. Tyytyväisyys on kuitenkin laskenut edellisen kyselyn tuloksista selvästi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Tyttöjen tyytyväisyys on laskenut poikia voimakkaammin kaikissa ikäryhmissä (Liite: Indikaattori 4.). Lasten ja nuorten kokema tyytyväisyys elämäänsä on koronaepidemian aikana heikentynyt myös valtakunnallisesti. Myös lapsilla näkyy eroja tyttöjen ja poikien välillä. Vantaalaisista 4- ja 5-luokkalaisista tytöistä vuonna 2019 noin 87 % oli tyytyväisiä elämäänsä, kun taas vuonna 2021 tyytyväisiä elämäänsä oli enää 79 % vastaajista. Pojilla ero vuosien välillä on pienempi. Vuonna 2019 pojista noin 92 % ja vuonna 2021 noin 88 % oli tyytyväisiä elämäänsä. (Liite: Indikaattori 5.)

Koronaan liittyvät rajoitustoimet, etäkoulu ja harrastustoiminnan rajoitteet vähensivät nuorten sosiaalisia kontakteja ikätovereihinsa. Tämä onkin näkynyt kevään 2021 kouluterveyskyselyssä, joka osoittaa sosiaalisen ahdistuneisuuden yleistyneen epidemian aikana, erityisesti tytöillä. (Lammi-Taskula ym. 2022, 172.)

Valtakunnallisesti vuonna 2021 lastensuojeluilmoituksia tehtiin yhteensä 173 466 kappaletta 93 705 lapsesta. Ilmoitusten määrä ja kohteena olevien lasten määrä kasvoi 7 % vuoteen 2020 verrattuna. (THL 2022a.) Lastensuojeluilmoitusten määrät ovat kasvaneet myös Vantaalla vuosina 2020 ja 2021. Esimerkiksi vuoden 2019 syyskuussa oli tehty 871 ilmoitusta, kun taas vuoden 2020 syyskuussa 1083 ja vuoden 2021 syyskuussa 1035 ilmoitusta. (Liite: Indikaattori 6.)

Mielenterveysvaikutusten kehittymistä on haastava ennustaa. Kuitenkin enemmistö suomalaislapsista ja -nuorista voi edelleen hyvin. Osasta kouluterveyskyselyssä raportoiduista mielenterveysoireista on arvioitu, että tilanne on todennäköisesti ohimenevä ja helpottunee normaalissa arjessa. Koulujen yhteisöllinen tuki ja erilaiset harrastustoiminnat auttavat lasten ja nuorten paluuta tavallisempaan arkeen. (Lammi-Taskula ym. 2022, 183–184.)

Vaikutukset lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluihin

Koronaepidemia on vaikuttanut myös lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluihin. Esimerkiksi lakisääteisten neuvolapalvelujen, kuten raskaana olevien ja lasten terveystarkastuksien, saatavuus on heikentynyt. Epidemian alkuvaiheessa neuvoloiden henkilökuntaa siirrettiin muihin koronaan liittyviin tehtäviin, mutta samaan aikaan myös perheiden tuen tarpeet kasvoivat. Tämä on lisännyt hoitovelkaa ja palveluvajetta. Tuen tarpeita on jäänyt myös tunnistamatta. (Lammi-Taskula ym. 2022, 175.)

Koulujen ja oppilaitosten opiskeluhoollon palvelut ovat matalan kynnyksen palveluita lapsille ja nuorille, joissa voidaan tunnistaa ja todeta erilaisia tuen tarpeita. Kuitenkin koronaepidemian aikana koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilökuntaa on siirretty muihin tehtäviin, esimerkiksi rokotustoimintaan ja tartunnanjäilytykseen, jolloin palvelut ovat olleet aiempaa heikommin saatavilla. Opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelut eivät ole myöskään pystyneet vastaamaan lisääntyneeseen palvelutarpeeseen. (Lammi-Taskula ym. 2022, 178.)

Koronaepidemian aikana palveluja on toteutettu eri tavalla kuin aiemmin. Esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden työhön kuuluu kohtaamiset, mutta rajoitustoimenpiteiden myötä asiakassuunnitelmien laadintaa ja tarkistusta tehtiin yhä enemmän etäyhteyksien välityksellä. Moniammatillinen yhteistyö sekä lasten ja vanhempien väliset tapaamiset järjestettiin myös etänä. Tämä on korostanut lasten eriarvoista asemaa. Esimerkiksi yksityisyyttä on ollut vaikea varmistaa tasavertaisesti, ja myös laitteet ja yhteydet ovat olleet erilaisia eri henkilöillä. Kuitenkin uusien toimintatapojen on myös koettu tuovan uusia mahdollisuuksia. (Lammi-Taskula ym. 2022, 183.)

Palveluilla tulisi pystyä tukemaan perheitä ja mahdollisimman normaalin arjen jatkumista. Myös niiden lasten ja nuorten, jotka voivat huonosti, löytäminen on tärkeää. Toimivat peruspalvelut, kuten neuvolapalvelut, lapsiperheiden sosiaalipalvelut ja koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ovat avainasemassa huonosti voivien lasten ja nuorten löytämisessä. Nämä palvelut myös edistävät lasten ja nuorten hyvinvointia. (Lammi-Taskula ym. 2022, 183.)

2.1.2 Toimenpiteiden eteneminen

- Vastauksista käy ilmi, että toimialat ovat tehneet rekrytointeja hoitojonojen purkamiseksi. Vaikka osa terveydenhoidon jonoista on saatu purettua, on esimerkiksi kiireettömiin lastenneuvolan lääkärintarkastuksiin muodostunut jonoa lääkäreiden saatavuuden ongelmien vuoksi. Vastauksissa nousikin esiin henkilöstövaje ja haasteet rekrytoida pätevää henkilökuntaa.
- Vaikuttavuutta on joidenkin toimenpiteiden kohdalla vielä vaikea arvioida, koska toiminta on käynnistynyt vasta vähän aikaa sitten. Toisaalta joidenkin toimenpiteiden kohdalla voidaan jo mahdollisesti arvioida, että toimenpiteet ovat olleet vaikuttavia, sillä esimerkiksi terveydenhoidon jonoja on saatu purettua.
- Jatkotoimenpiteitä koskevissa vastauksissa käy ilmi, että toimenpiteitä tullaan jatkamaan tai niitä pyritään jatkamaan, tai vastaavasti toimintaa pyritään laajentamaan tai kehittämään.
- Hyvinvointialueen osalta vastauksissa korostui yhteistyön tärkeys: esimerkiksi jalkautuva nuorisotyö ei tule siirtymään hyvinvointialueelle, jolloin kaupungin tekemän työn merkitys korostuu. Hyvinvointialueuudistus vaatii hoito- ja palveluprosessin sekä konsultaatorakenteiden kehittämistä yhteistyössä Keravan kanssa. Yhteistyötä on tehty jo nyt Keravan kanssa, esimerkiksi kesäkuussa 2022 käynnistyy yhteinen Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen neuvonnan ja ohjauksen palvelupakettityöskentely.
- Toimialat arvioivat vastauksissaan myös sukupuolivaikutuksia. Vastauksissa käy ilmi, että esimerkiksi psykososiaalisissa palveluissa tyttöjen osuus on korostunut. Osassa toimenpiteissä sukupuolivaikutuksia ei arvioitu olevan (jalkautuva nuorisotyö), kun taas osassa toimenpiteistä palveluiden käyttöä on tarkasteltu sukupuolittain (perhe- ja sosiaalipalveluiden sukupuolitietoinen budjetointi).

2.1.3 Toimenpiteet

Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon jonot puretaan leikki-ikäisten terveystarkastuksen osalta sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.	
Toimenpiteen eteneminen	Ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa leikki-ikäisten lasten jono terveydenhoitajien tarkastuksiin sekä jonot koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon on purettu. Vuoden 2022 alussa kiireettömiin lastenneuvolan lääkärintarkastuksiin on muodostunut jono lääkäreiden saatavuuden ongelmien vuoksi. Taustalla ovat

	rekrytointihaasteet, lisäksi palvelua ei ole saatu ostettua riittävästi. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa lakisääteiset terveystarkastuksen toteutunevat suunnitellusti.
Arvio vaikuttavuudesta	Vuonna 2020–2021 syntyneet hoitojonot on purettu. Asiakkaille on pystytty tarjoamaan palvelu ilman kohtuutonta viivettä.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa vuoden 2022 syntyneitä hoitojonoa puretaan.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Ei arvioitu.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

Nuorten mielenterveyspalvelujen hoitovelan purkamiseksi tarvitaan vahvoja toimenpiteitä: nopean tuen järjestäminen, hoitoprosessien kehittäminen ja hoidon järjestäminen. Nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi jatketaan matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen kehittämistä moniammatillisena verkostotyönä.	
Toimenpiteen eteneminen	Terveyspalveluissa vuodelle 2022 saatiin uusia vakansseja, jotka auttavat lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja mielenterveyden tukemisessa sekä hoitovelan purkamisessa: 3 psykiatrista sairaanhoitajaa sekä yksi terveydenhoitaja kouluille ja oppilaitoksiin. Lisäksi IPC-koulutuksia* ja menetelmän käyttöä jatketaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Mielenterveyshäiriöiden psykososiaalisten hoitojen saatavuutta ja vaikuttavuutta parannetaan myös Terapiat etulinjaan –hankkeella. Lisäksi on suunniteltu lasten ja nuorten mielenterveyden tuen -kampanjaa, miten saan apua itselleni ja läheiselleni #äläjääyksiin. Perhe- ja sosiaalipalvelujen psykososiaalisiin palveluihin on saatu syksyllä 2021 hoito- ja palveluvelan purkua ja jonojen lyhentämistä varten uusia vakansseja nuorten palveluja ja varhaisen tuen palveluja tukemaan; 1 psykologi, 3 sairaanhoitajaa, erikoislääkäri, 2 lähihoitajaa ja 2 sosiaaliohjaajaa. Kaikki vakanssit on vuoden 2022 alkuun mennessä täytetty. Lisäksi Nuortenkeskus Nupin toiminnan laajentamiseksi on saatu lisävakansseja, jotka täytetään kevään 2022 aikana. Nuortenkeskus Nupissa on käynnistetty chat-toiminta ja luotu toimintamalli, jossa nuori saa jo ensikontaktin yhteydessä ensiarvion sekä ensimmäisen vastaanottoajan. <i>* IPC on masennusoireilun ehkäisyyn ja hoitoon suunniteltu menetelmä ja tarjotaan mm. peruskouluissa, toisen asteen oppilaitoksissa ja matalan kynnyksen mielenterveyspalveluissa. IPC-jakso sisältää 3–6 tapaamista IPC-työntekijän kanssa. IPC-työntekijä voi olla esimerkiksi opiskeluhuollon työntekijä, kuten terveydenhoitaja tai kuraattori. (Nuorten mielenterveystalo.)</i>
Arvio vaikuttavuudesta	Terveyspalveluissa vakanssit on saatu täytettyä. IPC:n käyttöä rajoittanut resurssivaje ja menetelmän soveltumattomuus

	hankalampiin mielenterveysongelmiin, joita on esiintynyt aiempaa enemmän. Perhe- ja sosiaalipalveluissa Nuortenkeskus Nupin asiakasjonot ovat kääntyneet alkuvuodesta 2022 laskuun verrattuna viime vuoteen.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Terveyspalveluissa IPC-menetelmien käyttöä jatketaan. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kesäterkkaritoiminta toimii läpi kesän. Terapiat etulinjaan -menetelmiä otetaan käyttöön terveysasemilla asteittain vuoden 2022 aikana. Perhe- ja sosiaalipalveluissa Nuortenkeskus Nuppi laajennetaan konkreettisesti perustamalla toinen Nuortenkeskus Nuppi länteen, Virtataloon Myyrmäkeen. Toiminnan arvioidaan käynnistyvän viimeistään kesän 2022 jälkeen.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Terveyspalveluissa vaikuttavia mielenterveyden tukemisen toimia tulee jatkaa. Varmistetaan yhteistyö hyvinvointialueen ja kuntien välillä. Perhe- ja sosiaalipalveluissa hoito- ja palveluprosessien sekä konsultaatorakenteiden kehittämistä tehdään yhteistyössä Keravan kanssa.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Perhe- ja sosiaalipalveluissa sukupuolitietoisien budjetoinnin näkökulmasta asiakkaiden jakautumista sekä palvelujen käyttöä on tarkasteltu sukupuolittain. Tarkastelussa on havaittu, että nuorten psykososiaalisissa palveluissa tyttöjen osuus korostuu suhteessa nuoriin poikiin. Tähän kiinnitetään erityistä huomiota palveluiden markkinoinnissa ja prosessien kehittämisessä.

Jatketaan panostusta jalkautuvaan erityisnuorisotyöhön, kun nuorisotilat avautuvat.	
Toimenpiteen eteneminen	Kolme jalkautuvaa erityisnuorisotyöntekijää on palkattu ja lähdetty mallintamaan tarkemmin jalkautuvan erityisnuorisotyön roolia osana isompaa kokonaisuutta. Työntekijät on palkattu tällä hetkellä kahdeksi vuodeksi määräaikaan tehtävään.
Arvio vaikuttavuudesta	Korona-aikana tuli esille kasvanut tarve jalkautuvalle työlle. Tämä korostui palveluiden sulun aikana, mutta tarve jalkautuvalle työlle on muutenkin kasvanut kaduilla näkyvien ilmiöiden takia (päihteet, häiriökäyttäytyminen, jengikysymysten esiin nousu). Työntekijät on palkattu tämän vuoden alusta ja työtä on lähdetty mallintamaan. Aikaisemmin jalkautuvaa työtä on tehty muiden tehtävien ohella. Tarve on selkeästi olemassa, mutta työtä on vasta päästy aloittamaan, joten vaikuttavuutta on vielä hankalaa arvioida.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Kehitetään työmuotoa eteenpäin ja lähdetään tarkemmin suunnittelemaan, millä painotuksilla tätä työpanosta kohdennetaan. Kolme työntekijää on hyvä lisäys, mutta työn vaikuttavuuden

	näkökulmasta sitä täytyy kuitenkin selkeästi kohdentaa, että resurssi ei huku muiden työmuotojen sekaan.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Nuorisopalvelujen tiedon mukaan hyvinvointialue ei tule tekemään jalkautuvaa työtä. Näin ollen kaupungin tekemän jalkautuvan työn merkitys korostuu ja yhteistyö hyvinvointialueen kanssa on erittäin tärkeää.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Tiedossa ei ole selkeitä sukupuolivaikutuksia. Jalkautuvaa työtä tehdään kaikkien kanssa, kenet kadulla kohdataan.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa uudistetaan lapsiperheiden palveluohjauksen ja palvelutarpeen rakenteita palvelu- ja hoitoprosessien sekä asiakaslähtöisyyden tehostamiseksi. Vastataan lastensuojelun kasvaneeseen tarpeeseen.	
Toimenpiteen eteneminen	Perhe- ja sosiaalipalveluissa lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveyspalvelujen monialaista palveluneuvontaa ja asiakasohjausta on kehitetty ja asiakkaiden tarpeita palvelutuotannolle on kartoitettu niin määrällisin kuin laadullisin kartoituksin. Kehittämällä palveluneuvontaa ja asiakasohjausta tavoitellaan palveluihin pääsyn nopeutumista ja oikeiden palveluprosessien oikea-aikaista aloitusta. Konsultaatorakenteita vahvistetaan eri ammattilaisten kesken mahdollistamalla ja luomalla systemaattisia rakenteita ja kommunikointiväyliä ammattilaisten välille. Palveluissa on käytössä sisäisiä monitoimijaisia konsultaatorakenteita ja niitä edelleen kehitetään. Vantaan lastensuojelun palveluntarpeen odotetaan laskevan, kun varhaisemman tuen palveluiden jonot lyhenevät ja asiakkaat saavat tuen riittävän ajoissa, ennen kuin elämäntilanteet eskaloituvat. Vantaan lastensuojelun rekrytointihaasteet ja pätevän henkilöstön saatavuusongelmat ovat johtaneet pitkäaikaiseen resurssipulaan, jota pyritään lieventämään muun muassa toimivien perehdytysmallien, palkitsemisen, sujuvien asiakasprosessien sekä sisäisten prosessien kehittämisellä. Edelleen haasteena on asiakkaiden määrä suhteessa työntekijöihin ja keskimäärin yhdellä sosiaalityöntekijällä on 44 asiakaslata. Lakisääteinen mitoitus olisi 35 asiakaslata.
Arvio vaikuttavuudesta	Vuoden 2022 alussa on havaittavissa hieno kehitys lastensuojelun prosesseissa ja käsittelyajoissa. Huhtikuussa 2022 palvelutarpeen arvioinnit on aloitettu 7 vrk:n sisällä 98,6 %:ssa tapauksista ja palvelutarpeen arvioinnit valmistuneet 3 kk:n määräajassa 96,8 %:ssa tapauksista. Lastensuojeluilmoitusten käsittelyaika on 7 vrk 98,9 %:ssa tapauksista.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Perhe- ja sosiaalipalveluissa palveluohjauksen parantamiseksi palvelukuvauksia päivitetään ja asiakasprosessien kuvausta tehdään yhdessä asiakkaiden kanssa jo palvelujen neuvonnasta aina palvelutuotantoon saakka. Työ tulee selkeyttämään asiakkaille ja ammattilaisille palveluketjuja ja edistää sitä kautta oikeaan palveluun ohjautumista ja toimii moniammatillisten konsultaatorakenteiden

	tukena. Yhteistyötä ja konsultaatiomahdollisuuksia järjestötoiminnan kanssa kehitetään.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Työtä palveluneuvonnan ja asiakasohjauksen kehittämiseksi on tehty tiiviissä yhteistyössä Keravan kanssa. Kesäkuussa 2022 käynnistyy yhteinen Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen neuvonnan ja ohjauksen palvelupakettityöskentely. Asiakasohjauksen ja neuvonnan lisäksi tullaan kehittämään myös viranomaisneuvontaa ja viranomaisten sekä järjestöjen konsultaatiomahdollisuuksia.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

Mielenterveyden hoitoon tarvitaan kuraattoreita ja psykologeja opiskeluhoollon yksikköön kaikille asteille.	
Toimenpiteen eteneminen	1.1.2022 alkaen perustettiin yhteensä 18 kuraattorin ja psykologin vakanssia kasvatuksen ja oppimisen toimialan opiskeluhoollon yksikköön. Lisävakansseja kohdistettiin kaikille asteille. Näistä 7 vakanssin palkkakulut tulevat OKM:n erityisavustuksena.
Arvio vaikuttavuudesta	Psykologien rekrytointivaikeuksista johtuen kaikkia psykologin uusia vakansseja ei ole saatu täytettyä. Opiskeluhoollon yksikön psykologien kaikista vakansseista on täyttämättä jatkuvasti noin 30 %. Tämä heikentää merkittävästi lasten, nuorten ja aikuisopiskelijoiden saamaa tukea psykologityön osalta. Kuraattorien uudetkin vakanssit on saatu täytettyä, mikä lisää kuraattorityön vaikuttavuutta.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Psykologien saatavuutta pyritään edelleen edesauttamaan kaikin mahdollisin keinoin.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Opiskeluhoollon psykologit ja kuraattorit siirtyvät hyvinvointialueelle ja heidän työtehtävänsä jatkuvat nykyisellään. Opiskeluhoollon palvelujen (psykologit, kuraattorit ja terveydenhoitajat) sijoittuessa hyvinvointialueella yhteiseen yksikköön lisänneen moniammatillista yhteistyötä näiden ammattilaisten kesken.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

Kasvatuksen ja oppimisen ruotsinkieliselle palvelualueelle tarvitaan edelleen tukihenkilöitä psyykkisesti oireilevien lasten kanssa työskentelyyn.	
Toimenpiteen eteneminen	Ruotsinkielisiin palveluihin on palkattu lisää koulunkäyntiavustajia. Kouluille on annettu taloudellista tukea niin, että ryhmiä voidaan jakaa enemmän.
Arvio vaikuttavuudesta	Toimenpiteet ovat rauhoittaneet tilannetta. On ollut tärkeää lisätä aikuisia lapsien tueksi. Lapset kuitenkin tarvitsisivat enemmän kuin vain aikuisten läsnäoloa. He ovat erityisopetuksen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ammattilaisten tuen tarpeessa.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Tarvitaan enemmän erityisopettajia, jotka pystyvät tukemaan lapsia oppimisvajeen korjauksessa. Vuoden 2023 talousarvioehdotuksessa palvelualueella on pyyntö saada palkata yksi erityisopettaja lisää.

	Opiskeluhoitopalvelut ovat laillisen mitoituksen mukaan riittäviä ruotsinkielisissä palveluissa. Koulut ovat kuitenkin pieniä, yhdellä kuraattorilla ja yhdellä koulupsykologilla on kuusi toimipistettä. Lapset tarvitsevat läsnä olevaa sosiaalisen hyvinvoinnin tukea, mitä on hankalaa nykyisellä opiskeluhoillon henkilökunnan mitoituksella saada.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Ruotsinkieliset tukipalvelut, kuten ergo-terapia ja lastensuojelu, ovat jo nyt vaikeasti saatavilla ruotsin kielellä. Pelko on, että näitä palveluita ruotsin kielellä ei priorisoida Vantaa-Kerava hyvinvointialueella.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Kouluterveyskyselyn tuloksissa havaittiin, että tyttöjen ahdistuneisuus on noussut merkittävästi koronan aikana. Tarvitaan toimenpiteitä erityisesti tyttöjen hyvinvoinnin edistämiseen.

2.2 Oppimisvajeen paikkaaminen ja varhaiskasvatuksen tukeminen

2.2.1 Tausta

Koronaepidemia on tuonut näkyviin uudella tavalla oppilaiden ja opiskelijoiden oppimisen haasteita. Poikkeuksellinen kriisi on myös osoittanut yhteiskunnan ja koulutuksen olevan vahvasti sidoksissa toisiinsa. Lapsille, nuorille ja aikuisille oppiminen ja osaamisen kehittäminen edustavat merkityksellistä elämisen ja yhteisöllisen olemisen piiriä. Koulumaailma myös kiinnittää nuoren yhteiskuntaan. (Ukkola 2021, 45.)

Maaliskuussa 2020 koronaepidemian alussa Vantaalla opetusta siirrettiin erittäin laajasti ja lyhyellä varoitusajalla etäopetukseksi. Vaikutus kevään 2020 siirtymän osalta koski kaikkia ikäryhmiä. Koronatilanteen muuttuessa toinen aste siirrettiin uudelleen etäopetukseen marraskuussa 2020. Koronaepidemian aikana pisimpään etäopetuksessa olivatkin olleet toisen asteen opiskelijat. (Toipumissuunnitelma 2021, 6.)

Varhaiskasvatus

Koronakriisi on vaikuttanut varhaiskasvatuksen arjen toimintaan erilaisin rajoituksin. Poikkeusolojen myötä tuli uusia toimintatapoja, esimerkiksi pienissä ryhmissä toimimista lisättiin ja ryhmien välistä yhteistyötä vähennettiin. Pienryhmätoiminnan koettiin rauhoittavan arkea, mistä oli hyötyä varsinkin tukitoimia tarvitseville lapsille. Myös henkilökunta on kokenut pienissä ryhmissä toimimisen mielekkääksi ja yhteishenkeä nostattavaksi. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2021, 45.) Vantaalla varhaiskasvatuksessa lakisääteiset palvelut on pystytty järjestämään

enimmäkseen normaalisti toimintakaudella 2020–2021. Keväällä 2020 annettiin valtakunnallinen kehoitus hoitaa lapsia kotona, mikäli mahdollista. Tämä näkyi Vantaallakin varhaiskasvatuksen vähäisinä käyttäjinä. (Toipumissuunnitelma 2021, 6.)

Perusopetus

Perusopetuksessa jo aiemmin tunnistetut ongelmat voimistuivat etäopiskelun aikana. Puutteita huomattiin esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuollon saatavuudessa. Tämän lisäksi opettajat kokivat, etteivät voineet tarjota riittävästi tukea kaikille oppilailleen. Lähiopetuksen puute heikensi yhdenvertaisuuden toteutumista varsinkin erityistä tai tehostettua tukea tarvitsevilla ja kielivähemmistöön kuuluvilla oppilailla. Poikkeusoloista aiheutuneiden vaikutusten lieventämiseksi tarvitaan lisäresursointia yleiseen oppimisen tukeen, tukiopetukseen, tehostettuun tukeen ja erityiseen tukeen. (Ukkola 2021, 46.)

Vantaalla onkin havaittu, että perusopetuksen oppilaille on etäopetuksen ja ajoittain laajojenkin karanteeninen myötä kertynyt oppimisvajetta. Oppimisvajetta esiintyy suurella joukolla oppilaista niissä oppiaineissa, jotka perustavat aiemmin opitun osaamiseen. Lisäksi etäopetuksessa opetus on ollut hyvin teoriapohjaista ja kouluihin kuuluvat juhlat, opintoretket ja vierailut ovat puuttuneet kokonaan. Tämän lisäksi oppilailta on puuttunut opiskeluun sitouttava kouluyhteisö. (Toipumissuunnitelma 2021, 6.)

Lapsilla ja nuorilla on tarve ikätoverikontakteihin. Kuitenkin koronarajoitukset, kuten etäkoulu ja harrastustoiminnan rajoitukset, ovat vähentäneet sosiaalisia kontakteja. (Lammi-Taskula ym. 2022, 172.) Vuoden 2021 kouluterveyskyselystä nähdään, että vantaalaisten yläkoululaisten nuorten kokemus kuulumisesta kouluyhteisöön on vähentynyt entisestään. Heistä pojat kokevat tyttöjä useammin olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä, kun taas alakoululaisista tytöt kokivat näin poikia useammin. Kaikilla luokka-asteilla kokemus kuulumisesta tärkeänä osana kouluyhteisöön on vähentynyt jo ennen epidemiaa, vuosien 2017 ja 2019 kouluterveyskyselyiden välillä. (Liite: Indikaattori 7.)

Pojista ja alakoululaisista suurin osa kertoi kokevansa, että kuuluu tärkeänä osana omaan luokkayhteisöönsä. Nuorista tytöt kokivat näin selvästi poikia harvemmin, kun taas alakouluikäisistä pojat kokivat olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä tyttöjä harvemmin. Yläkoululaisten nuorten kokemus siitä, että kuuluu tärkeänä osana luokkayhteisöön, on kuitenkin vähentynyt entisestään. Kuten myös edellisessä

indikaattorissa, kaikilla luokka-asteilla kokemus kuulumisesta tärkeänä osana luokkayhteisöön on vähentynyt jo ennen epidemiaa. (Liite: Indikaattori 8.)

Kevään 2021 kouluterveyskyselyssä nuorilta kysyttiin myös etäkoulunkäynnistä. Valtakunnallisella tasolla nuorista 39 % koki saaneensa jonkin verran tai paljon apua oppimiseen, kun vastaavasti 13 % katsoi, että ei ollut saanut tarvitsemaansa apua etäkoulun aikana. Tytöt kokivat poikia huomattavasti useammin, että eivät olleet saaneet tarvitsemaansa apua etäkoulun aikana. Oppilaat, jotka eivät olleet saaneet tarvitsemaansa tukea, olivat selvästi muita ahdistuneempia. (Suvisaari ym. 2022, 44.) Jo aiemmin kappaleessa 2.1 on mainittu, että vantaalaisten yläkouluikäisten tyttöjen koulu-uupumus on kasvanut voimakkaasti kahdessa vuodessa (Liite: Indikaattori 1) ja alakoululaisistakin noin 15 % kokee koulu-uupumusta (Liite: Indikaattori 2).

Koulunkäynnin siirtyminen valtakunnallisesti etäopetukseen keväällä 2020 näkyi myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten oppimisessa. Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla oli muita enemmän oppimisvaikeuksia, vaikka he olivatkin vähemmän etäkoulussa. (Lammi-Taskula ym. 2022, 182.)

Toinen aste ja aikuisopetus

Koronaepidemia on vaikuttanut monin tavoin toisella asteella eli lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksissa opiskeleviin. Erityisen haastavaa koronaepidemian aika ja etäopetus on ollut niille opiskelijoille, jotka ovat ennen koronakriisiä olleet heikossa asemassa. Kuitenkin osallisuuden ja yhteisöllisyyden puute on vaikeuttanut myös niiden opiskelijoiden opintoja ja jaksamista, jotka ovat normaalina aikana pärjänneet hyvin. (Owal Group Oy 2021, 3.)

Ammatillisessa koulutuksessa koronaepidemia on vaikuttanut enemmän opintosuorituksiin ja lukiossa taas oppimistuloksiin. Lukiossa on jouduttu muuttamaan opiskelusuunnitelmia esimerkiksi keskeyttämällä, siirtämällä tai kertaamalla kursseja. Ammatillisissa oppilaitoksissa on jouduttu tekemään suurempia muutoksia ja opintojen järjestelyitä. Etäopintojen aikana opetus oli enemmän tieto- ja teoriapainotteista ja käytännön oppiminen jäi vähäisemmälle tai siirrettiin mahdollisuuksien mukaan. Opiskelijoiden ohjauksen ja tuen tarve on lisääntynyt molemmissa koulutusmuodoissa. Lukiokoulutuksessa vaikutukset näkyvät jatko-opintoihin siirtymisessä, jos kursseja on jäänyt kesken tai opintomenestys ei tue jatko-opintoihin hakeutumista. Ammatillisessa koulutuksessa taas vaikutukset näkyvät osalla opiskelijoista heikentyneinä

työllistymismahdollisuuksina ja ammatillisen osaamisen kehityksen hidastumisena. (Owal Group Oy 2021, 3.)

Suurin osa toisella asteella opiskelevista on kertonut Owal Group Oy:n tekemässä valtakunnallisessa selvityksessä, että etäopiskelu koronaepidemian aikana on ollut ainakin jossain määrin henkisesti raskasta (lukio 72 %, ammatillinen koulutus 60 %). Sekä lukiossa että ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista 37 % koki myös tarvinneensa enemmän tukea opintoihin kuin on saanut. Lukiossa opiskelevista puolet kokivat, että itsenäisesti suoritettavien opintojen määrä on ollut liian suuri. Kyselyyn osallistuneet arvioivat myös, että etäopetus on myös heikentänyt opetuksen laatua. (Owal Group Oy 2021, 3.)

Vuoden 2021 kouluterveyskyselystä selviää, että myös vantaalaisten toisella asteella opiskelevien nuorten kokemus kuulumisesta tärkeänä osana kouluyhteisöön ja omaan luokkayhteisöön, on vähentynyt entisestään. (Liite: Indikaattorit 7 ja 8). Kappaleessa 2.1 käsiteltiin tarkemmin nuorten kokemaa koulu-uupumusta. Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan joka kolmas lukioikäisistä kokee koulu-uupumusta, kun luku oli 22 % vuonna 2019 (Liite: Indikaattori 1).

Suuria vaikeuksia koulunkäyntiin sitoutumisessa ja oppimistulosten saavuttamisessa on ollut niillä oppilailla, joiden omatoimisuus ja itseohjautumisen taidot ovat heikkoja, ja joiden vanhemmilla ei ole välttämättä kykyä tai mahdollisuutta tarjota tukea. Vantaalla lukio-opiskelijoiden keskuudessa on havaittu, että opintoja pidennetään aiempaa enemmän ja kursseja on keskeytynyt normaalia enemmän. Ammattiopintojen keskeyttäminen lisääntyi epidemian vuoksi, vaikkakin alle 20-vuotiaiden keskeyttäminen alitti tavoitteen ollen 13,8 % kesällä 2021 raportoiduissa luvuissa. Lukioissa pidentäjien määrä on pysynyt jotakuinkin samana koko korona-aikana, mutta ammattiopisto Variassa opintojen keskeyttäneiden määrä on laskenut merkittävästi alkuvuonna 2022. Kaikkien Varian opiskelijoiden osalta keskeyttämisprosentti on 5 % ja alle 20-vuotiaiden osalta 4,5 %. Aikuisten perusopetuksen toteuttaminen pitkälti etäopetuksessa heikensi opiskelijoiden mahdollisuuksia edetä opinnoissaan suunnitellulla tavalla. Opinnot hidastuivatkin suurella osalla opiskelijoita. (Toipumissuunnitelma 2021, 7; Taustamuistio 2022, 45.)

Korkeakoulut

Korkeakouluopiskelijoilla eli yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa opiskelevilla on koronaepidemian aikana yleistyneet opiskeluun liittyvä stressi, psyykkinen oireilu ja syömishäiriöt. Monilla on ollut myös yksinäisyyttä, uni- ja opiskeluvaikeuksia.

Koronaepidemian myötä tulleet rajoitukset ovat vaikuttaneet monella tavalla opiskelijoiden arkielämään, hyvinvointiin ja opiskelukykyn. Koulujen tiloja on ollut suljettuina, opiskelijat ovat siirtyneet nopealla aikataululla etäopetukseen tai opetus on toteutettu omatoimisesti eikä myöskään yhteisöllisyyttä lisääviä opiskelijatapahtumia ole järjestetty. Rajoitustoimet ovat heikentäneet myös opiskelijoiden opiskelumotivaatiota. (Parikka ym. 2022, 187.)

Joka kolmas korkeakouluopiskelija kärsi vuonna 2021 ahdistus- tai masennusoireista korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen KOTT 2021 mukaan. Naisilla (40 %) oireilu oli yleisempää kuin miehillä (28 %). Korkeakouluopiskelijoiden psyykkinen kuormittuneisuus oli yleisempää kuin samanikäisillä keskimäärin. (Parikka ym. 2022, 188.)

KOTT 2021 -tutkimuksen mukaan 47 % korkeakouluopiskelijoista koki opintojen vaatiman työmäärän lisääntyneen koronaepidemian aikana. Erityisesti 18–21-vuotiaat naiset (64 %) kertoivat kokeneensa työmäärän lisääntyneen. Myös noin 70 % opiskelijoista koki opintojen vaikeutuneen. Vuoden 2020 aikana opiskeluinto heikkeni, mutta vuoden 2021 edetessä se lisääntyi. Opiskelu-uupumus on taas noussut tasaisesti kevääseen 2021 asti. Syksyllä 2021 uupumus kääntyi laskuun ja opiskeluinto lisääntyi. (Parikka ym. 2022, 189–190.)

Etäopiskelusta johtuvat opiskeluvaikeudet, sosiaalisten kontaktien vähyys ja muutokset arkirutiineissa ovat riskitekijöitä opiskelijoiden hyvinvoinnille ja opiskelukyvylle. Kuitenkin osalle opiskelijoista, esimerkiksi perheellisille, etäopinnot ovat sopineet hyvin. (Parikka ym. 2022, 189–190.)

2.2.2 Toimenpiteiden eteneminen

- Toimenpiteiden etenemistä koskevissa vastauksissa korostuu erityisesti monialainen yhteistyö sekä palveluiden saatavuus. Näiden mahdollistamiseksi ja toimenpiteiden etenemiseksi on palkattu esimerkiksi

kehittäjäopettajia, lapsi- ja perheohjaajia sekä avustajia, sekä myös kohdennettu korona-avustuksia suoraan yksiköihin.

- Toimenpiteiden vaikuttavuutta on ainakin osittain vielä vaikea arvioida: työskentely tai toiminta on saattanut käynnistyä vasta tämän vuoden aikana ja vaikuttavuutta tullaan arvioimaan myöhemmin. Vastaavasti toimenpiteiden vaikuttavuus tulee esiin pitkällä aikavälillä. Toisaalta jo nyt voidaan joidenkin toimenpiteiden osalta sanoa, että lisäresurssien avulla on pystytty pienentämään työntekijöiden työalueita ja lisäämään työn vaikuttavuutta. Erityisopettajilla esimerkiksi on ollut enemmän aikaa tukea opiskelijoita, ja kurssimäärien lisääminen on näkynyt pienempinä ryhmäkokoina ja positiivisina oppimistuloksina.
- Lähes kaikissa jatkotoimenpiteitä koskevissa vastauksissa nousi esiin, että olisi toivottavaa saada pidettyä jatkossakin palkatut henkilöt. Kuitenkin vastauksissa käy ilmi hankala tilanne rahoituksen kanssa jatkoa suunniteltaessa. Vastauksista voi päätellä sen, että jotta toiminta olisi vaikuttavaa, tulisi sen myös olla pitkäkestoista.
- Hyvinvointialueuudistus tulee vaikuttamaan toimenpiteisiin erilaisin tavoin: osittain uudistus tulee vaatimaan toiminnan kehittämistä, mutta myös vaatimaan ratkaisuja hyvinvointialueen ja kaupungin välisellä rajapinnalla.

2.2.3 Toimenpiteet

Kehitetään monialaista yhteistyötä varhaiskasvatuksen sisällä sekä yhteistyötahojen kuten KOTA-hanketyöntekijöiden, oppilashuollon, erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun kanssa.	
Toimenpiteen eteneminen	Palkattu kehittäjäopettajia ja lapsi- ja perheohjaajia sekä avustajia. Monialaista yhteistyötä tehdään lasten ja perheiden tilanteet huomioiden. Esiopetuksen oppilashuoltoa on vahvistettu palkkaamalla 1.1.2022 alkaen yksi uusi psykologi ja yksi uusi kuraattori. Myös kaksivuotinen esiopetuskokeilu lisäsi hieman psykologi- ja kuraattoriresursseja. Alle esiopetusikäisille kohdentuvaa varhaiskasvatuksen psykologi- ja kuraattoritoimintaa on kehitetty edelleen mm. vanhemmuustyön osalta.
Arvio vaikuttavuudesta	Kota-rahoitus on kohdennettu ensisijaisesti tasa-arvon edistämiseen ja laadun kehittämiseen, mutta sillä on ollut myös positiivista vaikutusta koronasta toipumiseen ja oppimisvajeen kuromiseen. Korona-avustus on kohdennettu suoraan yksiköihin, joissa on tunnistettu erityisesti koronasta johtuvia vaikutuksia. Lisääntyneellä esiopetuksen psykologi- ja kuraattoriresursseilla on pystytty pienentämään työntekijöiden työalueita ja siten lisäämään työn

	vaikuttavuutta. Varhaiskasvatuksen psykologi- ja kuraattoritoiminnalla on pystytty tukemaan mm. koronapandemian aiheuttamaa vanhemmuuden tuen tarvetta.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Jatketaan erityisavustusten kohdentamista tarveperusteisesti. Varhaiskasvatuksen neljän kuraattorin työlle on esitetty jatkuvuutta myös hyvinvointialueelta käsin. Nyt rahoitus tulee 31.12.2022 asti Myönteisen erityiskohtelun ohjelmasta.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Hyvinvointialueuudistukseen liittyen tehdään perhekeskustoimintamallin kehittämistä vastaamaan paremmin asukkaiden tarpeisiin ja se siten heijastuu myös varhaiskasvatuspalveluihin. Varhaiskasvatuksen kuraattorien työn toivotaan jatkuvan perustellusti myös hyvinvointialueelta käsin järjestettynä.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Varsinaisia sukupuolivaikutuksia ei arvioitu. Varhaiskasvatussuunnitelmassa, jonka pohjalta kehittäjäopettajat, lapsi- ja perheohjaajat ja avustajat työskentelevät, yhtenä ohjaavana periaatteena on sukupuolisensitiivisyys.

Järjestetään avoimia varhaiskasvatuspalveluja sekä kohtaamispaikkoja.	
Toimenpiteen eteneminen	Avoimiin kohtaamispaikkoihin on palkattu neljä lapsi- ja perheohjaajaa.
Arvio vaikuttavuudesta	Työskentely alkanut helmikuussa, vaikuttavuutta arvioidaan myöhemmin.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Lapsi- ja perheohjaajan työnkuvan systemaattinen kehittäminen on käynnistetty avoimissa kohtaamispaikoissa.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Hyvinvointialueuudistukseen liittyen tehdään perhekeskustoimintamallin kehittämistä vastaamaan paremmin asukkaiden tarpeisiin ja se siten heijastuu myös avoimissa kohtaamispaikoissa järjestettäviin palveluihin.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Varsinaisia sukupuolivaikutuksia ei arvioitu. Lapsi- ja perheohjaajien työ kohdentuu taustoista riippumatta kaikkiin perheisiin.

Perusopetuksessa on tarve edelleen lisätä laaja-alaista erityisopetusta, resurssiopetusta, avustajia, jakotunteja, tukiopetusta sekä muita tukitoimenpiteitä. Opetushenkilöstön ja opetustuntien lisäämiseen seuraavalle lukuvuodelle tarvitaan valtion myöntämää korona-avustusta vastaava summa kuin kuluneelle lukuvuodelle.	
Toimenpiteen eteneminen	Koronarahoilla on palkattu resurssiopettajia, laaja-alaisia erityisopettajia, S2-opettajia sekä koulunkäyntiavustajia. Näiden avulla on voitu tukea niitä oppilaita, joihin koronan vaikutus on ollut suurin. Syntynyt oppimisvaje näkyy sekä opiskelun taidoissa että oppisisällöissä. Koronan aikana sekä sen jälkeisessä oppimisen tuessa myös monikielisillä ohjaajilla on ollut iso merkitys.
Arvio vaikuttavuudesta	Riittävällä määrällä aikuisia on paras vaikutus oppilaiden osaamisen tukemiseen. Jossain määrin haastetta on ollut pätevän opetushenkilöstön rekrytoinnissa, avustavan henkilön saatavuudessa

	ja yhteistyössä resurssipulasta kärsivän oppilashuollon (koulupsykologit) henkilöstön kanssa.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Vahvistamalla taloutta voidaan satsata kriittisten ikäluokkien opetukseen. Oikea-aikainen rekrytointi ja palvelussuhteiden keston tarkastelu toivottavasti auttaa saatavuuteen. Avustavaa henkilöstöä tulee voida rekrytoida kaupungin palvelukseen.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Perusopetuksen palvelualueella opiskelee noin 260 oppilasta vammaisopetuksessa. Heidän päivä- ja lomatoimintansa järjestäminen riippuu hyvinvointialueen ja kaupungin välisen rajapinnan ratkaisusta. Vammaisten oppilaiden määrän kasvu on kuitenkin suhteellisesti muuta oppilaskasvua suurempi ja etenkin päivä- ja lomatoiminnan järjestelyt vaativat organisaation järjestelyiden uudistamista.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Sukupuolivaikutuksia kartoitetaan tiedolla johtamisen tunnuslukujen avulla mm. arvioinnissa, ohjauksessa ja tuen järjestämisessä. Tehdään kehittämistoimenpiteet em. tarkastelun pohjalta.

Lukiokoulutukseen määrärahoja tarvitaan kurssien jakamiseen ja tukiopetuksen lisäämiseen sekä kesällä tarjottavaan lukiokurssien määrän lisäämiseen.	
Toimenpiteen eteneminen	Lukioihin on palkattu kaksi erityisopettajaa 31.7.2023 saakka ja heidät pyritään vakinaistamaan 1.8.2023 alkaen. Kurssimääriä on lisätty, jolloin ryhmäkokoja on saatu hieman pienennettyä. Koronarahalla on lisätty tukiopetuksen määrää oppilaitoskohtaisten tarpeiden mukaan.
Arvio vaikuttavuudesta	Erityisopettajien määrän lisääntyminen on vaikuttanut siten, että erityisopettajilla on ollut enemmän aikaa tukea niin opiskelijoita kuin konsultoida opettajia. Kurssimäärien lisääminen on pienentänyt ryhmäkokoja ja tämä on varmasti vaikuttanut positiivisesti oppimistuloksiin. Tukiopetuksen määrää lisäämällä on pystytty tukemaan joko pienryhmissä tai yksilöopetuksena tukea tarvitsevia nuoria.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Lukioiden kurssimäärät pyritään pitämään nykyisellä tasolla jatkossakin. Kaksi määräraikaista erityisopettajaa pyritään vakinaistamaan 1.8.2023 alkaen.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Ei vaikutusta.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan naispuoliset opiskelijat ovat kuormittuneempia kuin miespuoliset. Trendi on jatkunut samana ja muutamien kouluterveyskyselyjen ajan ja on hankala sanoa, johtuuko kuormittuneisuus koronasta vai selittääkö kuormittumista esimerkiksi korkeakoulujen muutama vuosi sitten voimaan tullut opiskelijavalintauudistus.

Aikuisopiston järjestämässä aikuisten perusopetuksessa vahvistetaan lisä- ja tukiopetusta, erityisopetusta ja koulunkäyntivalmiuksia vahvistavia toimia.	
Toimenpiteen eteneminen	Opiskelijoille annettavan tukiopetuksen määrää ei ole rajattu. Opetusohjelmaan on lisätty useita lisä- ja tukikursseja eri oppiaineissa. Lukuvuoden painopistealueena on ollut hyvinvointi, mikä on näkynyt koulun tapahtumissa ja opetuksessa sekä opiskeluhuollon toiminnassa. Ensi lukuvuodeksi suunnitellaan päättövaiheen opiskelijoille kurssia, jonka aiheena on Hyvinvoiva opiskelija. Kurssin sisällöt liittyvät niin hyvinvointiin kuin myöskin opiskelutaitoihin ja opinnoissa etenemiseen. Koulunkäyntiohjaaja on palkattu vuoden 2022 loppuun täydellä työajalla.
Arvio vaikuttavuudesta	Toimenpiteet ovat tärkeitä ja välttämättömiä, vaikkakin niiden vaikutukset tulevat usein esiin vasta pitkällä aikavälillä. Näiden tukitoimien avulla kuitenkin usea opiskelija on pystynyt suorittamaan kursseja, mikä ei muuten olisi onnistunut.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Tukitoimia on jatkettava sellaisenaan. Toipumissuunnitelman mukainen rahoitus on kattanut näistä tukitoimista vain yhden koulunkäyntiohjaajan palkan. Muutoin joudutaan järjestämään tuki normaalilla rahoituksella. Koulunkäyntiohjaajien työpanos on välttämätön, ja olisi tarkoituksenmukaista vakinaistaa tehtävä(t).
Hyvinvointialueen vaikutukset	Vielä ei ole tiedossa, miten hyvinvointialue vaikuttaa esimerkiksi opiskeluhuollon palveluihin.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Varsinaisia sukupuolivaikutuksia ei arvioitu. Tukitoimet ovat kaikkien opiskelijoiden saatavilla.

3. KORONAEPIDEMIAN VAIKUTUKSET ELINOLOIHIN

Koronaepidemia on vähentänyt yhteydenpitoa läheisiin ihmisiin ikäryhmästä ja sukupuolesta riippumatta noin 75 %:lla vantaalaisista sekä erityisesti korkeasti koulutetuilla (81 %).

Yksinäisyys on lisääntynyt koronapandemian aikana erityisesti alle 40-vuotiailla työkäisillä (n. 54 %).

Perusopetusikäisistä tytöistä 22 %, lukioikäisistä tytöistä 23 % ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista tytöistä 34 % ovat tunteneet itsensä yksinäiseksi.

4- ja 5-luokkalaisista vantaalaisista tytöistä noin 6 % ja pojista noin 4 % tuntevat itsensä usein yksinäiseksi.

Kirjastojen lainausten määrä väheni vuonna 2020 26 % vuoteen 2019 verrattuna ja vuonna 2021 kasvoi 10 % vuoteen 2020 verrattuna. Tammi-huhtikuun 2022 lainausmäärät vuoteen 2021 verrattuna ovat nousseet +45,8 %, ja vuoteen 2019 verraten alkuvuoden lainausmäärät ovat lähes samalla tasolla.

Kirjastoissa järjestettiin vuonna 2020 895 tapahtumaa ja vuonna 2021 652 tapahtumaa.

Koronakriisi on vaikuttanut voimakkaimmin heihin, jotka ovat olleet heikommassa asemassa jo ennen epidemiaa. Vaikutukset osuvat esimerkiksi uusien vantaalaisten kotoutumiseen ja ikäihmisiin, jotka joutuivat pitkään ennen rokotusten aloitusta olemaan eristyksissä muista. Tämän vuoksi syrjäytymisen ehkäiseminen ja myönteisen erityiskohtelun toimenpiteet on otettu osaksi toipumissuunnitelmaa.

Panostukset osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisääviin toimiin sekä harrastuksia ja tapahtumatuotantoa tukeviin toimiin on nostettu yhdeksi tavoitteeksi, koska rajoitukset ovat kohdistuneet juuri niihin liittyviin palveluihin hyvin voimakkaasti.

Vantaan kansainvälisyys ja monikielisyys tulivat esille myös koronakriisissä. Häiriötilanteessa korostui selkeän ja ymmärrettävän tiedon saavutettavuuden merkitys. Laajamittainen kohtaamisten rajoittaminen on vaikeuttanut suomen kielen oppimista. Mahdollisuus suomen kielen käyttämiseen on tärkeää niin aikuisten kuin lasten ja nuortenkin kannalta. Tämän vuoksi monikielisen viestinnän vahvistaminen ja maahanmuuttajien suomen kielen oppimisen tukeminen on nostettu toipumissuunnitelman tavoitteeksi.

3.1 Syrjäytymisen ehkäisy ja myönteisen erityiskohtelun toimenpiteet

3.1.1 Tausta

Koronakriisin, kuten myös monien muiden yhteiskunnallisten kriisien, tiedetään vaikuttaneen voimakkaimmin niiden yksilöiden ja väestöryhmien tilanteeseen ja hyvinvointiin, jotka jo ennen kriisiä ovat olleet haavoittuvassa yhteiskunnallisessa asemassa (Castenda & Skogberg 2022, 216). Esimerkiksi heti koronaepidemian alkuvaiheessa iäkkäiden henkilöiden elämää rajoitettiin. Valtioneuvosto kehotti yli 70-vuotiaita välttämään lähikontakteja ja liikkumista kodin ulkopuolella tartuntariskin lisääntymisen vuoksi ja myös hoivakodeissa oli vierailurajoituksia. (Valtioneuvosto 2020.) Koronaepidemia vähensi ikääntyneiden liikkumista kodin ulkopuolella ja lisäsi yksinäisyyttä. Monen ikääntyneen elinpiiri pieneni ja tilalle tulivat kotona tehdyt aktiviteetit. Varsinkin yksin asuvat iäkkäät ovat olleet erityisen haavoittuvassa asemassa. (Luoma ym. 2022, 155, 157.)

Yksinäisyys on lisääntynyt koronaepidemian aikana myös erityisesti alle 40-vuotiailla työikäisillä. Pääkaupunkiseudun vuoden 2021 hyvinvointikyselystä selviää, että vantaalaisista 20–39-vuotiaista miehistä noin 50 % ja naisista noin 58 % ovat kertoneet yksinäisyyden tunteen lisääntyneen. 40–64-vuotiaista miehistä 34 % ja naisista 40 % sekä 65 vuotta täyttäneistä miehistä 31 % ja naisista 43 % ovat myös kertoneet yksinäisyyden lisääntymisestä. (Liite: Indikaattori 9).

Myös nuorten yksinäisyyden kokemus on yleistynyt aiempaa voimakkaammin vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan. Erityisen voimakkaasti on lisääntynyt nuorten tyttöjen kokemus yksinäisyydestä. Perusopetusikäisistä tytöistä 22 %, lukioikäisistä tytöistä 23 % ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista tytöistä 34 % ovat tunteneet itsensä yksinäiseksi. (Liite: Indikaattori 10.) Lasten yksinäisyyden kokemus on yleistynyt vain hieman. 4- ja 5-luokkalaisista vantaalaisista tytöistä noin 6 % ja pojista noin 4 % ovat vastanneet tuntevansa itsensä usein yksinäiseksi. (Liite: Indikaattori 11.)

Yhteydenpito läheisiin ihmisiin on myös vähentynyt koronaepidemian aikana. Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn (2021) mukaan koronaepidemia on vähentänyt yhteydenpitoa ystäviin ja sukulaisiin ikäryhmästä ja sukupuolesta riippumatta sekä Vantaalla että yleisesti pääkaupunkiseudulla. (Liite: Indikaattori 12.) Myös erityisesti vantaalaisilla korkeasti koulutetuilla (81 %) yhteydenpito läheisiin henkilöihin on vähentynyt. (Liite: Indikaattori 13).

Etä- ja digitaaliset palvelut

Suuri osa palveluista on epidemian aikana toteutettu verkossa. Etänä toteuttavista palveluista ja tapaamisista on myönteisiä kokemuksia, mutta toisaalta osa asiakkaista ei osaa käyttää digipalveluita tai heillä ei ole tarvittavia välineitä, jolloin he ovat mahdollisesti jääneet ilman apua. Tästä johtuen heikot digitaidot, digilaitteiden puute ja digituen ulkopuolelle jääminen lisäävät syrjäytymistä ja sitä kautta kustannuksia, vähentävät osallisuutta ja maahanmuuttajataustaisilla vaikeuttavat kotoutumista. (Toipumissuunnitelma 2021, 10–11.)

THL:n arvion mukaan hyvinvointiyhteiskunnan digitaalisten palveluiden toteutuksessa on epäonnistuttu huomioimaan haavoittuvammassa asemassa olevien asiakkaiden tarpeet. Palveluita tuleekin kehittää yhdenvertaiseksi, digitalisaation tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhdenvertaisuuden huomiotta jättäminen voimistaa väestön eriarvoistumista ja lisää syrjäytymisen riskiä. Digitaalisten palvelujen käyttö edellyttää digiosaamisen lisäksi muita taitoja, kuten ymmärrystä palvelujärjestelmistä ja virkakielestä. Tämä aiheuttaa haasteita suurimmalle osalle haavoittuvassa asemassa oleville. Puutteita taidoissa on kaiken ikäisillä ja erityisesti matalasti koulutetuilla sekä niillä ulkomaalaistaustaisilla, jotka vasta harjoittelevat suomen kieltä. (Virtanen ym. 2022, 1–2.)

Myönteisen erityiskohtelun ohjelma ja Nuorisotyö raiteilla -hanke

Vantaan kaupungin Myönteisen erityiskohtelun ohjelman (MEK) tavoitteena on vähentää hyvinvointieroja kohdentamalla resursseja ja tukitoimia sinne, missä tuen tarve on tavallista suurempi. Toimintaohjelmaa toteutetaan alueellisesti parantamalla valittujen kohdealueiden viihtyisyyttä yhteistyössä asukkaiden kanssa sekä kohdentamalla palveluja ja tukitoimia näille alueille. Tämän lisäksi toimintaohjelmassa on kaupunkitasoisia toimenpiteitä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja kotoutumisen varmistamiseksi. (Myönteisen erityiskohtelun ohjelma 2019, 2.)

Nuorisotyö raiteilla -hankkeen tavoitteena on nuorisotyön vieminen sinne, missä nuoret liikkuvat ja viettävät vapaa-aikaansa raideliikenteessä, asemilla, kauppakeskuksissa sekä lentoasemalla. Arkisten kohtaamisten kautta edistetään nuorten hyvinvointia ja nuoria tuetaan, autetaan sekä tarvittaessa ohjataan tarvitsemiensa palveluiden piiriin. Tavoitteena on saada luotua hyvä kontakti julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa aikaa viettävien nuorten kanssa ja olla heidän tukenaan, jos nuoret sitä tarvitsevat. (Nuorisotyö raiteilla 2022.)

3.1.2 Toimenpiteiden eteneminen

- Toimenpiteiden etenemistä koskevissa vastauksissa nousee toiminnan tämänhetkinen projektimaisuus tai ketteryys: esimerkiksi on jatkettu pilotointia tai projektityöntekijät ovat jatkaneet työtehtäviään. Toisaalta toimenpiteiden osalta pyritään myös kehittämään toimintaa ja luomaan esimerkiksi etsivän vanhustyön mallia ja tekemään työtä näkyväksi yhteistyökumppaneille.
- Toimenpiteiden etenemistä koskevissa vastauksissa korostuukin verkostomaisen työskentelyn tärkeys esimerkiksi Nuorisotyötä raiteilla sekä etsivää vanhustyötä koskevissa vastauksissa.
- Osittain toimenpiteiden vaikutuksia on saatu jo arvioitua, esimerkiksi nuorisopalveluiden Nuorisotyö raiteilla –hankkeen vaikutus raideliikenteen ilmiöihin on ollut merkittävä. Toisaalta työn vaikuttavuuden arvioidaan verkostomaisuuden vuoksi heijastuvan myöhemmin myös laajemmassa mittakaavassa kuntarajojen yli. Vastaavasti toimenpiteiden vaikuttavuus on saattanut näkyä parhaiten yksittäiselle asiakkaalle: etsivän vanhustyön saamien asiakaspalautteiden mukaan asiakkaat ovat kokeneet elämänlaadun paranemista.
- Jatkotoimenpiteiksi ja -suunnitelmiksi vastauksissa mainitaan toiminnan jatkaminen, tiedon vaihdon lisääminen verkostoissa, ennaltaehkäisevän toiminnan kehittäminen, toiminnan kiinnittäminen osaksi palveluvalikkoa ja toiminnan jatkuvuus. Vastauksista käykin selvästi ilmi halu vakiinnuttaa toimintaa.
- Hyvinvointialueuudistus tulee vastausten perusteella vaikuttamaan erilaisin tavoin toimenpiteisiin. Osittain tulevat muutokset on jo tiedossa ja joidenkin toimenpiteiden kohdalla toiminnan jatkosta ei ole vielä päätetty tai suunnittelu on yhä kesken. Joidenkin toimenpiteiden kohdalla tiedetään, että toiminta ei tule siirtymään hyvinvointialueelle, jolloin kaupungin tekemän työn merkitys korostuu. Toisaalta uudistuksen myötä pyritään rakentamaan vastaavien toimintojen malli hyvinvointialueelle yhdessä Keravan kanssa.
- Toimialat arvioivat vastauksissaan myös sukupuolivaikutuksia toimenpiteiden osalta. Joidenkin toimenpiteiden kohdalla ei suoraan nähdä olevan sukupuolivaikutuksia, sillä työtä tehdään kaikkien kanssa. Toisaalta esimerkiksi digituen koordinaattoreiksi on valittu kumpaakin sukupuolta edustavia, jotta voidaan mahdollisesti madaltaa asiakkaiden kynnystä pyytää neuvoja.

3.1.3 Toimenpiteet

Myönteisen erityiskohtelun ohjelman nykyisiä toimenpiteitä jatketaan vuonna 2022. Nuorisotyö raiteilla -hankkeen toimintamalli liittyy osaksi toimintaohjelmaa.	
Toimenpiteen eteneminen	Terveyspalveluissa on luotu Moniku-ohjaajatoimintamalli* ja pilottia jatkettu ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa neuvolatoiminnassa. Nuorisopalvelujen Nuorisotyö raiteilla (NTR) –hankkeen toimintamallia on tehty OKM:n hankerahoituksella pitkään. Kun rahoitus tulee kaupungilta, saadaan jatkuvuutta ja näytetään myös muille toimintamallissa mukanaolijoille sitoutumista toiminnan jatkuvuuteen. NTR luo kaupunkirajat ylittävän verkoston, jolla tieto kaupunkien jalkautuvien yksiköiden välillä liikkuu nopeasti. NTR:n toiminta vie jalkautuvan työn raideliikenteeseen, jonka toimijat (Väylä, HSL, HKL, VR) ovat nähneet tälle työlle myös erityisen tarpeen. HSL maksaa toiminnasta syntyvät kulut kuukausilippujen osalta. <i>*Moniku-palvelu on tarkoitettu kaikille monikielisille ja -kulttuurisille lapsiperheille. Kohderyhmänä ovat perheet, joissa puhutaan suomen, ruotsin tai saamen lisäksi tai sijaan jotain muuta kieltä. (Lapsiperheiden palvelut.)</i>
Arvio vaikuttavuudesta	Terveyspalveluissa vanhemmat ovat saaneet Moniku-ohjaajatoimintamallin myötä tukea lapsen kasvattamiseen vieraassa kieli- ja kulttuuriympäristössä. Palveluun ohjautumista vielä kehitettävä. Nuorisopalvelujen Nuorisotyö raiteilla -hankkeen vaikutus raideliikenteen ilmiöihin on ollut merkittävä, ja tämän on myös raideliikenteen toimijat tunnustaneet. Isomman kehittämisen näkökulmasta verkosto, joka mahdollistaa kaupunkien yhteistyön kuntarajat ylittävänä työnä ja tiedon liikkumiseen, lisää isompaa vaikuttavuutta, yhteistyötä ja mahdollisuuksia vaikuttaa kuntarajat ylittäviin kysymyksiin paremmin.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Nuorisopalveluissa jatketaan toimintaa ja lisätään verkoston tiedon vaihtoon liittyvää osaamista ja tiedon välittämisen tapoja. NTR:n päälle on jo suunnitteilla pks-tasoinen hanke, jonka tavoitteena on tutkia ja kehittää ennaltaehkäiseviä lähestymistapoja katujengikysymyksiin. Hankehakemus on jätetty ja rahoituksesta on sovittu jo alustavasti OKM:n kanssa.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Terveyspalvelujen Moniku-ohjaajamallin toiminnan jatkosta ei ole päätöstä. Nuorisopalvelujen tiedon mukaan hyvinvointialue ei tule tekemään jalkautuvaa työtä. Näin ollen kaupungin tekemän jalkautuvan työn merkitys korostuu ja yhteistyö hyvinvointialueen kanssa on erittäin tärkeää.

Sukupuolivaikutusten arviointi	Nuorisopalveluilla ei ole tiedossa selkeitä sukupuolivaikutuksia. Jalkautuvaa työtä tehdään kaikkien kanssa, kenet kadulla kohdataan.
--------------------------------	--

Vanhusten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja kotona asumisen tukemiseksi tehdään etsivää ja löytävää työtä muun muassa myönteisen erityiskohtelun ohjelman tuella.	
Toimenpiteen eteneminen	Kaksi projektityöntekijää on jatkanut etsivää vanhustyötä. He tekevät yksilökäyntejä syrjäytymisriskissä ja palvelujen katveessa olevien vanhusten kodeissa voimaannuttavalla työotteella. Vuoden 2022 aikana luodaan etsivän vanhustyön malli, asiakasprosessia kehitetään ja työ tehdään näkyväksi yhteistyökumppaneille sekä asiakkaiden asioita hoitaville tahoille viemällä asiakkuudet Apottiin. Verkostotyö on keskeinen osa työtä asiakkaiden tavoittamisessa.
Arvio vaikuttavuudesta	Asiakkaiden omien voimavarojen löytyminen vahvistaa heidän itsenäistä elämänhallintaansa. Asiakkaiden palveluja on voitu keventää tai ennaltaehkäistä raskaampien palvelujen piiriin joutumista. Vaikuttavinta saatujen asiakaspalautteiden mukaan on asiakkaiden oma kokemus elämänlaadun paranemisesta.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Etsivä vanhustyö on kevyen palvelun sosiaalista kuntoutusta, joka on suunniteltu kiinnittyvän osaksi läkkäiden asiakasohjauksen palveluvalikkoa. Selkeää matalankynnyksen yhteydenottoa turvataan Seniorineuvonnan normaalilla toiminnalla ja sen näkyvyyttä vahvistamalla.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Etsivää vanhustyötä tarvitaan myös hyvinvointialueella. Keravan löytävään vanhustyöhön perehdytään fuusiotyön aikana. Tavoitteena on rakentaa ennaltaehkäisevän vanhustyön malli hyvinvointialueelle.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Varsinaisia sukupuolivaikutuksia ei arvioitu. Etsivä vanhustyö on suunnattu eläkeikäisille, terveydentila vaikuttaa asiakkuuteen siltä osin, että asiakkaalla tulee olla mahdollisuus voimaantumiseen ja esim. muistisairaus saattaa haitata etsivän vanhustyön onnistumista.

Digitukitiimi perustetaan auttamaan digiajasta syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia.	
Toimenpiteen eteneminen	Kuntalaispalveluihin palkattiin 1.4.2022 kaksi digituen koordinaattoria, jotka antavat digitukea kuntalaisille Vantaa-infon ja asukastilojen toimipisteissä ja kehittävät digituen antamista yhdessä monipaikkainen digituki kuntalaisille -hankkeen kanssa. Kaikki kuntalaispalveluiden digitukea kehittävät henkilöt keskitettiin samaan digitukitiimiin, jolloin myös kehitystyötä pystytään johtamaan keskitetysti.
Arvio vaikuttavuudesta	Koordinaattoreiden avulla on kasvatettu henkilöstön osaamista digituen antamisessa, kehitetty uusia digituen antamisen tapoja sekä laajennettu eri toimijoiden kanssa yhdessä annettavaa digitukea. Digituen koordinaattorit toimivat esimerkiksi Koivukylän asukastiloissa, joka on matalan kynnyksen paikka kysyä digitukea eri elämäntilanteessa oleville ja eri taustoista tuleville asukkaille.

	Toimenpiteiden avulla digituki tavoittaa syrjäytymisvaarassa olevia paremmin.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Digitukitiimi luo vuoden 2023 loppuun asti olevan toimintasuunnitelman, jonka avulla varmistetaan Vantaalla annettavan digituen kehittyminen jatkossakin. Suunnitelmassa otetaan huomioon tuleva yhteistyö hyvinvointialueen kanssa. Lisäksi suunnitelmassa huomioidaan digitukihankkeen selvitykset ja havainnot digituen eri kohderyhmien tarpeista. Erityisesti digisyrjäytymisvaarassa olevat asukkaat (seniorit, vieraskieliset, työttömät) eivät aina saa digitukea, kun sitä tarvitsevat. Digituen koordinaattorit ja digitukitiimi tekevät yhteistyössä hankkeen ja digitukiverkoston toimijoiden kanssa markkinointisuunnitelman, jossa huomioidaan digisyrjäytymisvaarassa olevien kohderyhmien tavoittaminen.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Hyvinvointialueella annettavan digituen suunnittelu on yhä kesken. Digitukitiimi on aktiivisessa vuorovaikutuksessa hyvinvointialuetta valmistelevan henkilöstön kanssa ja tulee myöhemmin ottamaan toimenpidesuunnitelmassa huomioon myös hyvinvointialueen tarpeet.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Jo se, että digituen koordinaattoreiksi on valittu kumpaakin sukupuolta edustavia, voi madaltaa asukkaiden kynnystä pyytää neuvoja asiaansa. Digituen tavoilla (lähituki-etätuki) ja markkinoinnilla pyritään jatkossa tavoittamaan paremmin eri kohderyhmiä (seniorit, vieraskieliset, työttömät) ja kiinnittää huomiota digituen saavutettavuuteen. Digitukea kohdistamalla voidaan ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja tukea maahanmuuttajataustaisia henkilöitä kotoutumisessa.

3.2 Panostukset osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisääviin toimiin sekä harrastuksia ja tapahtumatuotantoa tukeviin toimiin

3.2.1 Tausta

Koronaepidemian rajoitustoimet kohdistuivat ihmisten hyvinvointia ja osallisuutta tukeviin yhteisiin tiloihin, kuten kirjastoihin, asukastiloihin ja muihin matalan kynnyksen kohtaamispaikkoihin. Kuitenkin esimerkiksi kevään 2020 aikana ihmiset löysivät muita osallisuuden muotoja. Esimerkiksi naapuriapua tarjottiin aktiivisesti, vaikka oma tilanne olisi ollut heikko. (Eronen ym. 2020, 121.)

Epidemian vaikutuksesta vapaa-ajan palveluiden käyttöön ja osallistumiseen tehtiin kyselytutkimus Suomen kuuden suurimman kaupungin asukkaille. Alustavista tuloksista oli nähtävissä, että liikunta oli vähentynyt merkittävästi rajoituksista johtuen. Myös esimerkiksi uimahallipalveluiden sulku hankaloitti tai esti kokonaan

erityisryhmien ja liikuntarajoitteisten liikunnan harrastamisen. Kriisin vaikutukset olivat nähtävissä myös harrastajamäärissä, mitkä muun muassa laskivat urheiluseuratoiminnassa. Myös asukastiloja ja muita yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja on jouduttu sulkemaan tai pitämään rajatusti auki. Koronakriisin vaikutukset ovat heijastuneet myös osallisuuden palveluihin ja yhteisöllisyyteen.

(Toipumissuunnitelma 2021, 11.) Vantaalla onkin tunnistettu epidemian jälkeinen suuri tarve yhteistyön ja osallisuuden vahvistamiseen sekä yhteisöpalvelujen arjen toiminnan turvaamiseen. (Taustamuistio 2022, 31).

Yksityisille kulttuuri- ja liikunta-alan toimijoille rajoitustoimenpiteet ovat aiheuttaneet taloudellisia haasteita. Ihmiset kaipaavat livekulttuurin ääreen. Tästä kertoo esimerkiksi se, että kaikissa ulkotapahtumissa, joita on pystytty järjestämään korona-aikana, on kävijämäärät olleet suuria. (Toipumissuunnitelma 2021, 11–12.)

Vantaan kaupungin toipumissuunnitelmaa varten kerätyistä tiedoista selviää, että rajoitustoimien myötä vapaa pääsy kirjaston kokoelmiin on ollut rajoitettua tai kirjastot ovat olleet kokonaan suljettuina. Lainausten määrä väheni vuonna 2020 edelliseen vuoteen verrattuna 26 % ja vuonna 2021 kasvoi 10 % vuoteen 2020 verrattuna. Lasten kaunokirjallisuuden lainaus laski jopa 40 % vuonna 2020, mutta kasvoi 38 % vuoden 2021 aikana. Toisaalta vuonna 2020 E-lainausten määrä kasvoi merkittävästi: E-lehtien 70 % ja E-kirjojen 28 %. Nämä pysyivät vuonna 2021 lähes ennallaan. Alkuvuoden 2022 tilastojen perusteella tammi-huhtikuun lainausmäärät edelliseen vuoteen 2021 verrattuna ovat nousseet +45,8 %, ja vuoteen 2019 verraten alkuvuoden lainausmäärät ovat lähes samalla tasolla. On vaikea ennustaa, löytävätkö tietyt asiakasryhmät, kuten lapset ja nuoret takaisin kirjaston palveluiden ääreen ja kuinka paljon sillä on vaikutusta heidän lukutaitoonsa ja kielelliseen kehitykseensä. (Toipumissuunnitelma 2021, 12; Taustamuistio 2022, 51.)

Kirjastot ovat myös tärkeitä yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja. Myönteisen erityiskohtelun alueilla erityisesti lasten tapahtumatarjonta on vähentynyt kirjastoihin kohdistuneiden rajoitusten vuoksi. On todennäköistä, että asiakkaat haluavat myös jatkossa etä- tai hybridiosallistumisen mahdollisuuksia eri palveluihin. Virtuaaliset palvelut eivät kuitenkaan täysin korvaa fyysisiä tapaamisia ja kohtaamisia. Vuonna 2020 Vantaan kirjastoissa järjestettiin yhteensä 895 tapahtumaa, jotka keräsivät 13 586 osallistujaa. Vuonna 2021 tapahtumia järjestettiin 652 kappaletta, ja osallistujia oli 24 158. Virtuaalitapahtumia kirjastossa järjestettiin 216, osallistujia ja tallenteen

katsojia oli arviolta noin 16 100. (Toipumissuunnitelma 2021, 12; Taustamuistio 2022, 51.)

Koronakriisi on vaikuttanut voimakkaasti myös kulttuurialaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö on kyselytutkimuksessaan vuonna 2021 kartoittanut kulttuurin, taiteen ja luovien alojen toimijoiden kokemuksia koronaepidemian vaikutuksista yhteisöjen ja yksilöiden toimintaan. Kyselyssä kartoitettiin vaikutuksia vuonna 2020 ja arvioitiin vaikutuksia vuonna 2021. Kyselyn perusteella voidaan todeta, että toimialan koetaan kärsineen koronaepidemiasta voimakkaasti. Kysely valottaa myös kuntien kulttuuritoimintaa. Kuntien kulttuuritoiminnan osalta vastaajista noin puolet kertoi pystyneensä toteuttamaan tehtävänsä vuonna 2020 pääosin, edellyttäen kuitenkin merkittäviä muutoksia. Vastaajista 44 prosenttia kertoi tehtävän toteuttamisen vaarantuneen olennaisesti. (Valtioneuvosto 2021, 9, 50.)

3.2.2 Toimenpiteiden eteneminen

- Toimialat kertovat toimenpiteiden etenemisestä seuraavaa: Hakunilan alueen lastenkulttuuripalveluihin on palkattu uusi lastenkulttuurituottaja ajalle 1.1.2022-31.12.2023 ja uusi lastenkulttuurikeskus Pyykkitupa avattiin 15.5.2022. Aikuisopiston maksuttomia kursseja on tarjottu helmikuun 2022 alusta alkaen syrjäytymisvaarassa oleville nuorille aikuisille.
- Arvioissa vaikuttavuudesta nousi esiin lastenkulttuurin saatavuuden paraneminen ja se, että muutama aikuisopiston kurssille ilmoittautunut on ilmoittautunut useammalle kurssille, ainakin heidän kohdallaan aktivointia on tapahtunut. Vastaukset nostavat esille sen, että vaikuttavuutta on hankala arvioida tässä vaiheessa. Lastenkulttuurin osalta tarkoituksena on seurata vaikutuksia myös muiden hankkeiden vaikuttavuuden kautta ja arvioida vaikuttavuutta esimerkiksi tulevien kouluterveyskyselyiden avulla.
- Jatkotoimenpiteiden osalta vastauksissa ilmenee toiminnan jatkaminen ja lastenkulttuurin osalta tavoitteet toiminnan vakiinnuttamisesta.
- Vastauksissa ei ole suoraan arvioitu toimenpiteiden sukupuolivaikutuksia: lastenkulttuurin osalta toimintaa tilastoidaan ja aikuisopiston kursseja tarjotaan syrjäytymisvaarassa oleville.

3.2.3 Toimenpiteet

Lastenkulttuurin tuotantoa vahvistetaan uudella lastenkulttuurituottajalla Hakunilan lastenkulttuuritilaan.	
Toimenpiteen eteneminen	Lastenkulttuurituottaja on palkattu Hakunilan alueen lastenkulttuuripalveluiden tuottajaksi 1.1.2022-31.12.2023. Uusi Lastenkulttuurikeskus Pyykkitupa avattiin 15.5.2022.
Arvio vaikuttavuudesta	Lastenkulttuurin saatavuus alueella paranee huomattavasti. Toimintaa tuotetaan myös muihin tiloihin Håkansbölen pyykkituvan lisäksi. Alueen koulut ja varhaiskasvatus ovat yhteistyökumppaneita. Seurataan vaikutuksia myös alueen muiden hankkeiden vaikuttavuuden kautta (esim. kouluterveyskysely, harrastuskysely).
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Tavoitteena on saada toiminta käynnistettyä ja sen jälkeen vakiinnutettua.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Yhteistyö sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa jatkuu myös hyvinvointialueella.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu. Toimintaa tilastoidaan lastenkulttuurin tilastoinnin mukaan.

Tarjotaan Aikuisopistoon maksuttomia kurssipaikkoja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille aikuisille.	
Toimenpiteen eteneminen	Kursseja on tarjottu helmikuun 2022 alusta alkaen. Kaikkiaan 113 kurssia on täyttänyt tarjottaville kursseille laaditut kriteerit. Toukokuun alkuun mennessä on tullut kaikkiaan 12 ilmoittautumista. Eri henkilöitä on ollut 7.
Arvio vaikuttavuudesta	Muutama kursseille ilmoittautunut on ilmoittautunut useammalle kurssille, joten ainakin heidän kohdallaan aktivointi on toteutunut.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Toiminta jatkuu edelleen ja kesätauon jälkeen koko syyskauden. Touko-kesäkuussa pidetään arviointipalaveri yhdessä nuorisotoimen edustajien kanssa.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Ei vaikutusta.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Kursseja on tarjottu 18–29-vuotiaille, lisäkriteerinä syrjäytymisvaarassa oloinen. Terveystilaa ei ole kysytty, eikä alkuperää. Kursseille osallistuneista kaksi on miehiä ja viisi naisia.

3.3 Monikielisen viestinnän vahvistaminen ja maahanmuuttajien suomen kielen oppimisen tukeminen

3.3.1 Tausta

Koronakriisin myötä ilmeni haasteita kaupungin vieraskielisten asukkaidensa tavoittamisessa ja monikielisessä viestinnässä. Huoli siitä, että oleellinen tieto ei saavuta riittävän tehokkaasti vieraskielisiä kuntalaisia, on ollut yhteinen kaupungin eri toimialoilla. (Toipumissuunnitelma 2021, 12.)

Kriisitilanteissa on tärkeää saada ajantasaista ja luotettavaa tietoa. Viestinnän tulisi olla monikanavaista ja monikielistä, jotta se on mahdollisimman monen saavutettavissa. Viestinnän monikanavaisuus ja monikielisyys korostuu etenkin silloin, kun suosituksia tai ohjeita päivitetään koronaepidemian aikana. Luotettava ja monikielinen viestintä parantaa yhdenvertaisuutta eri väestöryhmien välillä. THL:n asiantuntija-arvion mukaan maahan muuttaneilla on ollut haasteita saavutettavan, luotettavan ja ajankohtaisen tiedon saannissa. Monikielistä kriisiviestintää on myös kehitetty koronapidemian aikana. (Skogberg ym. 2021; Kestilä ym. 2022, 9.)

Epidemia paljasti sen, miten tärkeää on, että selkeä ja ymmärrettävä tieto saavuttaa kaikki vantaalaiset kielestä riippumatta. Monikielisyys eli käännösten tuottaminen ja julkaiseminen ovat eittämättä keskiössä, mutta oleelliseksi nousee myös selkokieliseen materiaaliin panostaminen. Myös visuaalinen materiaali ja puhuttu tieto on hyvä ottaa huomioon viestinnän kehittämistyössä sillä ne huomioivat parhaiten luku- ja kirjoitustaidottomat kuntalaiset. (Toipumissuunnitelma 2021, 12–13.)

Epidemia on vaikuttanut myös maahanmuuttajien kotoutumispalveluihin. Kotoutuja-asiakkaille etänä järjestetyissä luku- ja kirjoitustaidon koulutuksissa on ollut vaikeuksia saavuttaa vastaava eteneminen opinnoissa kuin lähiopetuksessa. Sama koskee myös yleisemmin maahanmuuttajia, joiden oppimisvalmiudet ovat heikot. Erityisesti maahanmuuttajien kielitaidon vahvistamista ja kohtaamisia suomenkielisten kanssa on tuettava. Korona-aikana mahdollisuudet käyttää suomen kieltä ovat olleet rajalliset. Mahdollisuus suomen kielen käyttämiseen on tärkeää niin aikuisten kuin lasten ja nuortenkin kannalta. (Varanka ym. 2022, 57; Toipumissuunnitelma 2021, 13.)

3.3.2 Toimenpiteiden eteneminen

- Toimialat kertovat vastauksissaan toimenpiteiden etenemisestä, että kielenopetuksen, oppimisvajeen kuromiseksi ja yhteisöllisen kielenoppimisen varmistamiseksi on palkattu erityisopettajia ja erikoiskirjastonhoitaja. Lisäksi suomi toisena kielenä -opetusta jatketaan työllisyyspalveluiden asiakkaille. Lisäksi Vantaan kaupungin verkkosivujen uudistamisen yhteydessä kieliversioita laajennetaan ja käännöstöitä sekä sivuston saavutettavuutta parannetaan.
- Arvioidessaan toimenpiteiden vaikuttavuutta toimialat ovat kertoneet, että asiakkaat ovat hyötynneet opetuksesta ja osalla asiakkaista on tapahtunut isoja edistymisiä. Toisaalta, jotta toiminta olisi vaikuttavaa, on tärkeää maahanmuuttajien tavoittaminen. Oleellisessa roolissa ovat olleet tehtävään palkatun henkilön verkostot. Lisäksi vaikuttavuus vastausten perusteella kytkeytyy niin riittävään henkilöstömäärään kuin myös erilaisiin opetusmuotoihin, jotta voidaan huomioida erilaiset oppijat.
- Jatkotoimenpiteitä ja -suunnitelmia käsittelevät vastaukset nostavat esiin toiminnan kehittämisen, jatkorahoituksen haasteet sekä toiminnan vakiinnuttamisen.
- Vastausten perusteella hyvinvointialueuudistus tulee näkymään toimenpiteissä esimerkiksi sosiaali- ja terveyden toimialan viestinnän siirtyessä hyvinvointialueelle ja suomi toisena kielenä -opetuksen rahoituksen ollessa katkolla vuoden vaihteessa. Kuitenkin vastauksista on havaittavissa, että uudistuksen vaikutukset toimenpiteisiin ovat melko vähäisiä.
- Joidenkin toimenpiteiden kohdalla ei suoraan nähdä olevan sukupuolivaikutuksia, sillä työtä tehdään kaikkien kanssa. Toisaalta vastauksista käy ilmi, että sukupuolivaikutuksia myös kartoitetaan tiedolla johtamisen tunnuslukujen avulla.

3.3.3 Toimenpiteet

Monikielistä viestintää vahvistetaan: ymmärrettävyys, monipuoliset kanavat, vieraskielisten neuvojien tukeminen, sosiaalinen kuuntelu, käytänteiden ja prosessien kehittäminen.	
Toimenpiteen eteneminen	Kaupungin uusien verkkosivujen kieliversioita laajennetaan ja käännöstöitä sekä sivuston saavutettavuutta parannetaan.

	Monikielisen viestinnän koordinaattori aloittanut on 20.5.2022. Vakanssi vakinaistetaan vuoden 2023 alusta.
Arvio vaikuttavuudesta	Uusien verkkosivujen saavutettavuus on parantunut. Myös käännettyjä sisältöjä on enemmän.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Toimenpidesuunnitelma monikielisen viestinnän kehittämiseen 2022–2023 ja suunnitelman toteutus. Loppuvuoden 2022 aikana järjestetään selkeän suomen koulutuksia sekä käynnistetään Selkovantaalainen-lehden pilotti yhteistyössä Vantaan Sanomien kanssa.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan viestintä siirtyy hyvinvointialueelle.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Monikielisen viestinnän kehittäminen tehostaa kaupungin viestinnän saavutettavuutta kaikille kaupunkilaisille ja parantaa näin asukkaiden yhdenvertaisuutta.

Suomi toisena kielenä -opetus jatkuu valmennustaloilla työllisyyspalveluiden asiakkaille Myönteisen erityiskohtelun ohjelman toimenpiteenä. Selvitetään mahdollisuutta tukea kielenoppimista myös työn ohella tehokkaammin.	
Toimenpiteen eteneminen	Suomi toisena kielenä -opetus jatkuu vuoden 2022 loppuun asti valmennustaloissa työllisyyspalveluiden asiakkaille. Valmennustaloilla on kaksi opettajaa, ja asiakkaiden opetus toteutuu pienryhmissä tai yksilöllisesti. Opetus on sekä ryhmässä että pajalla tapahtuvaa käytännönläheistä ja työelämään painottuvaa opetusta.
Arvio vaikuttavuudesta	Asiakkaat ovat hyötynneet opetuksesta ja osalla tapahtunut isoa edistymistä. Työturvallisuus ja pajalla tapahtuva kommunikointi ja vuorovaikutus on parantunut, jolloin koko yhteisö on hyötynyt.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Kuntouttavan työtoiminnan ja valmennustalojen siirtyminen hyvinvointialueelle haastaa jatkorahoitusta. Tarvetta S2-kielen opetukselle ja kielitaidon vahvistamiselle on edelleen.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Rahoitus on katkolla vuoden vaihteessa, kun valmennustalojen toiminta ja kuntouttava työtoiminta siirtyy hyvinvointialueelle.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Osallistujat määrittävät melko hyvin valmennustalojen asiakasryhmien mukaan. Asiakkaat ovat työikäisiä ja hiukan enemmän on miehiä kuin naisia. Kaikki asiakkaat ovat pitkäaikaistyöttömiä (yli 500 päivää) ja usein työttömyys pitkittyy, kun henkilöllä on haasteita työ- ja toimintakyvyssä. Tästä ei ole tarkempaa tilastotietoa.

Kurotaan vieraskielisten lasten suomen kielen oppimisen vajetta ja panostetaan tehostettuun suomen kielen opetukseen.	
Toimenpiteen eteneminen	Koronarahoilla on palkattu laaja-alaisia erityisopettajia ja S2-opettajia. S2-opettajien yhteistyötä luokan- ja aineenopettajien kanssa on tiivistetty. Näiden avulla on voitu tukea niitä oppilaita, joihin koronan vaikutus on ollut suurin. Syntynyt oppimisvaje näkyy sekä opiskelun taidoissa että oppisisällöissä. Monikielisillä ohjaajilla on ollut iso merkitys myös kotien uuden struktuurin tukemisessa ja siinä, että

	perheet tukevat lapsia kuromaan kiinni koronan aikana jäänyttä opiskelua.
Arvio vaikuttavuudesta	Riittäväällä määrällä aikuisia on paras vaikutus oppilaiden osaamisen tukemiseen. Monikielisten perheiden kanssa usein myös koti tarvitsee ohjausta ja tukea siinä, kuinka he voivat auttaa lapsen opiskelua.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Vahvistamalla taloutta voidaan satsata kriittisten ikäluokkien opetukseen. S2-opettajien osaamisen kehittäminen sekä rinnakkaisopettajuuden tukemista luokan- ja aineenopettajien kanssa tulee edistää. Jatkosuunnitelmana on myös monikielisten ohjaajien toiminnan vakiinnuttaminen.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Ei arvioitu.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Sukupuolivaikutuksia kartoitetaan tiedolla johtamisen tunnuslukujen avulla mm. arvioinnissa, ohjauksessa ja tuen järjestämisessä. Tehdään kehittämistoimenpiteet em. tarkastelun pohjalta.

Yhteisöllistä kielenoppimista tukee erikoiskirjastonhoitaja, jolla on pätevyys suomen opettamiseen toisena kielenä.	
Toimenpiteen eteneminen	Hankkeeseen on palkattu erikoiskirjastonhoitaja 1.1.2022-31.12.2023 Länsimäen kirjastoon. Erikoiskirjastonhoitajan tehtävään on palkattu henkilö, jolla on pätevyys suomen opettamiseen toisena kielenä. Hankkeen työntekijällä on iso merkitys hankkeen toteutuksessa, ja hankkeessa onkin jo neljäs ryhmä perusteilla. Ryhmät ovat kokoontuneet viikoittain ja osallistujia on ollut yhteensä 30. Lisäksi on tarjottu yksilöopastusta 10 henkilölle yhteensä 61 kertaa. Työntekijä on aktiivisesti etsinyt asiakkaita, kuunnellut ja kartoittanut heidän tarpeitaan.
Arvio vaikuttavuudesta	Toimenpiteet ovat tärkeitä ja maahanmuuttajien tavoittaminen aktiivisesti tehtävään palkatun henkilön verkostojen kautta on ollut oleellista. Ryhmiin olisi paljon tulijoita ja varsinkin iltaryhmät olisivat suosittuja. Nyt Länsimäen kirjastossa toimii suomen kielen opetusryhmiä, mutta tarvetta olisi paljon enemmänkin. Huomioitava, että uudenmuotoiselle oppimiselle näyttää tällä hetkellä olevan tarve niillä, jotka putoavat syystä tai toisesta ryhmämuotoisen opetuksen ulkopuolelle. Suomen kielen taidon merkitys on oleellinen seikka työllistymisen kannalta.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Tällä hetkellä toimien jatkaminen hankkeen ajan ja ryhmien aktiivinen markkinointi yhteistyökumppanien avulla. Jatkossa tavoitteena rahoituksen järjestyessä olisi toiminnan jatkaminen.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Ei vaikutusta.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Hankkeen kautta on tavoitettu toivottua kohderyhmää, ja molempia sukupuolia, mutta eri ikäisten sisällyttäminen samaan aikuisoppijoiden ryhmään on haasteellista.

4. KORONAEPIDEMIAN VAIKUTUKSET TYÖIKÄISIIN

Ennen epidemiaa työttömyysaste oli 8,8 % ja pahimmillaan toukokuussa 2020 se oli jopa 19,2 %. Huhtikuussa 2021 työttömyysaste oli 14,7 % ja vuotta myöhemmin 10,7 %.

Työttömiä työnhakijoita oli huhtikuun 2022 lopussa 13 487 (4/2021: 18 432, -26,8 %) ja näistä lomautettuja oli 941 (4/2021: 4 391, -78,6 %).

Pitkäaikaistyöttömyys on myös Vantaalla kääntynyt laskuun ollen 8,9 % huhtikuussa 2022, mikä oli maltillisinta kahteen vuoteen.

Huhtikuussa 2022 alle 30-vuotiaiden työttömien määrä pieneni 36,3 % ja yli 50-vuotiaiden 18,4 % verrattuna huhtikuuhun 2021. Vieraskielisten työttömyys laski 16,3 %.

TE-toimistoon ilmoitettujen avoimien työpaikkojen määrä huhtikuussa 2022 oli 4 861 työpaikkaa (4/2021: 3 102, +56,7 %).

Vantaalaisista 20–39-vuotiaista naisista 45 %:lla ja miehistä 46 %:lla etätyön tekeminen lisääntyi. 40–64-vuotiailla naisilla etätyöskentely lisääntyi 50 %:lla ja miehillä 37 %:lla. Vantaalla etätyön tekeminen on lisääntynyt erityisesti korkeasti koulutetuilla (66 %).

Koronaepidemia on vaikuttanut monien alojen työllisyyteen, elinkeinotoimintaan ja myös työoloihin. Kriisi iski ensimmäisenä naisvaltaisiin aloihin, kuten majoitus- ja ravintola-alaan sekä vähittäiskauppaan. Etätöihin siirryttiin nopeasti epidemian alkaessa niissä työpaikoissa, joissa se oli mahdollista ja työskentelyyn on kehitetty uusia toimintatapoja.

Koronaepidemia nosti Vantaan työttömyysluvut erittäin korkealle. Ennen epidemiaa työttömyys oli 8,8 %, kun se pahimmillaan toukokuussa 2020 oli jopa 19,2 %. Erityinen huoli oli pitkäaikaistyöttömien määrän lähes kolminkertaistumisesta. Tämän vuoksi työllisyyden ja yritysten elpymisen tukeminen on nostettu toipumissuunnitelman tavoitteeksi.

Kaupungin henkilöstö on myös joutunut koviin, ja työhyvinvointivajetta on kertynyt kautta organisaation. Laajamittainen etätyöhön siirtyminen on nostanut esille uudenlaisia tarpeita johtamiseen ja työyhteisöllisyyden vahvistamiseen. Siksi onkin tärkeää nostaa toipumissuunnitelmaan myös etäjohtamisen ja henkilöstön hyvinvoinnin tukeminen.

4.1 Työllisyyden ja yritysten elpymisen tukeminen

4.1.1 Tausta

Koronakriisin aiheuttamat poikkeustoimet johtivat työllisyyden merkittävään heikkenemiseen Suomessa. Perinteisesti talouden taantumat ovat heijastuneet naisten ja miesten työmarkkinatilanteeseen eri tavalla, mitä selittää pääosin erot nais- ja miestyöllisten erilaisesta toimialarakenteesta. Miesten työllisyys on yleensä heikentynyt nopeasti, mutta myös palautunut suhteellisen pian. Naisten työllisyys on taas heikentynyt ja palautunut hitaammin. (Sutela 2020.)

Koronakriisi on kuitenkin vaikuttanut poikkeuksellisesti naisten ja miesten työllisyyteen verrattuna aiempiin talouskriiseihin. Tällä kertaa naisten työllisyys on kärsinyt nopeammin ja osittain myös enemmän kuin miesten työllisyys.

Koronakriisin alussa eniten kärsineitä toimialoja olivat majoitus- ja ravintola-ala sekä vähittäiskauppa. Työpaikkoja on myös hävinnyt esimerkiksi teollisuuden ja rakentamisen toimialoilta, mutta muutos on ollut kuitenkin pienempi. (Sutela 2020.)

Aloilla, joissa enemmistö työntekijöistä on naisia, koronarajoitukset johtivat nopeaan työllisyyden ja tulojen laskuun. Näitä aloja ovat esimerkiksi palvelu- ja matkailuala, joiden työvoimasta suuri osa on matalapalkkaista, joka vaikuttaa myös siihen, että työntekijät ovat taloudellisesti haavoittuvassa asemassa.

Miesenemmistöisillä toimialoilla työllisyys heikkeni erityisesti kuljetuksen ja varastoinnin toimialoilta. (Sutela 2020; Sutela 2021; Kivipelto ym. 2022, 126.)

Vaikka epidemian vaikutus on ollut poikkeuksellinen ja työllisyyden lasku on kohdistunut erityisesti naisiin, on naisten työllisyys lähtenyt miesten työllisyyttä nopeammin nousuun (Pärnänen 2022).

Valtakunnallisen työllisyystilanteen kehittyminen

Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi kevään ja kesän 2020 aikana kaikkiaan yli 200 000:lla. Alkuvuoden 2021 aikana työttömyys väheni suhteellisen tasaisesti, mutta kesällä 2021 siinä tapahtui kasvua. Kasvu pysähtyi loppukesästä ja lokakuussa 2021 työttömiä oli yhtä paljon kuin ennen koronaepidemiaa tammikuussa 2020. Tammikuussa 2022 työttömien määrä oli noin 22 000 suurempi kuin vuoden 2020 alussa.

Pitkäaikaistyöttömien määrä on pysynyt edelleen korkeana. Vuoden 2021 aikana lomautusten määrä on laskenut koronaepidemiaa edeltävälle tasolle. (Karvonen & Honkatukia 2022, 63–64.)

Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan vuoden 2020 kevään aikana työttömien naisten määrä kasvoi noin 99 000:lla ja työttömien miesten määrä noin 83 000:lla. Eron selittänee lomautusten ja työttömyyden kohdistuminen suhteellisesti enemmän naisvaltaisille aloille. Vuoden loppuun mennessä suhteelliset erot kaventuivat. Vuoden 2022 tammikuussa työttömien miesten määrä oli 33 900 (–18 %) pienempi kuin vuoden 2021 tammikuussa. Naisten vastaava luku oli 25 200 (–18 %) pienempi. (Karvonen & Honkatukia 2022, 64.)

Valtakunnallisesti työllisyys oli toipunut kriisistä jo vuonna 2021, mutta esimerkiksi majoitus- ja ravitsemustoiminnan, taiteiden, viihteen ja virkistykseen sekä kuljetuksen ja varastoinnin toimialojen työllisyys ei ole vielä täysin toipunut. Näillä aloilla työllisyystilanne on edelleen koronaa edeltävää tasoa heikompi. (Pärnänen 2022.)

Työllisyystilanne Vantaalla

Työllisyystilanne heikkeni Vantaalla erityisen merkittävästi koronatilanteen seurauksena ja koronaepidemia näkyy vahvasti sekä lomautettujen että työttömien määrissä, mutta selvää laskua on nähtävissä kevään 2020 luvuista (Liite: Indikaattori 14). Työttömiä työnhakijoita oli huhtikuun 2022 lopussa 13 487, heistä lomautettuja oli 941. Vuoden 2021 huhtikuussa työttömiä työnhakijoita oli 18 432 eli laskua vuoteen 2022 on noin 27 %. Lomautettuja henkilöitä oli vuonna 2021 4391 eli laskua vuoteen 2022 on noin 79 %. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022.)

Pitkäaikaistyöttömyys on myös Vantaalla kääntynyt laskuun ollen 8,9 % huhtikuussa 2022, mikä oli maltillisinta kahteen vuoteen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022.) Tällöin pitkäaikaistyöttömiä oli 6200, joka oli 300 vähemmän kuin maaliskuussa ja 550 vähemmän kuin tammikuussa. Myös nuorten alle 25-vuotiaiden työttömien määrä on kääntynyt laskuun. (Liite: Indikaattori 15.) Huhtikuussa 2022 alle 30-vuotiaiden työttömien määrä pieneni 36,3 % ja yli 50-vuotiaiden 18,4 % verrattuna huhtikuuhun 2021. Vieraskielisten työttömyys laski 16,3 %. (Monimuotoisen työllistämisen raportti 2022, Taustamuistio 2022, 36.)

Huhtikuussa 2022 Helsingin seudun kunnista Vantaan työttömyysaste oli korkein (10,7 %), mutta suurista kaupungeista Oulun työttömyysaste oli Vantaan tasolla ja Turussa korkeampi (11,7 %). Vuonna 2021 huhtikuussa Vantaan työttömyysaste oli 14,7 %. (Toimintaympäristötiedot 2022.)

Tammi-maaliskuussa 2022 avoimia työpaikkoja Vantaalla oli auki yli 5000 joka kuukausi ja huhtikuussakin vain hieman vähemmän, hiukan alle 4900 paikkaa.

Vantaalla ei ole ollut näin paljon avoimia työpaikkoja koko tarkastelujaksolla, vuoden 2006 tammikuusta lähtien. (Toimintaympäristötiedot 2022.)

Koronaepidemian vaikutus toimeentulotukea saaneiden suhteellisiin osuuksiin on nähtävissä työikäisessä väestössä. Vuonna 2020 vantaalaisista 18–24-vuotiaista 25 %, 25–64-vuotiaista 13 % ja 65 vuotta täyttäneistä 3 % saivat toimeentulotukea vastaavan ikäiseen väestöön verrattuna. (Liite: Indikaattori 16). Vuonna 2020 toimeentulotukea saaneita kotitalouksia oli 18 849, mikä oli noin 2 600 enemmän kuin vuonna 2019 vastaavana aikana. Vuonna 2021 toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä on lähtenyt hienoiseen laskuun, ollen 18 318, mikä on 531 kotitaloutta vähemmän kuin vuonna 2020. (Taustamuistio 2022, 38.)

Finlapset 2020-tutkimuksen mukaan koronaepidemia on heikentänyt myös vanhempien työllisyystilannetta vantaalaisissa vauvaperheissä. Esimerkiksi Vantaalla toinen vanhempi on ollut koronaepidemian takia lomautettuna, työttömänä tai YT-neuvottelujen piirissä koko maata ja vertailussa mukana olevia kaupunkeja (Espoo, Helsinki, Tampere, Turku ja Oulu) useammin. (Liite: Indikaattori 17.)

Elinkeinotoiminta

Elinkeinotoimintaan epidemiatilanne on vaikuttanut valtavasti. Vantaalla erityisesti lentokenttäalue on ollut kärsijänä mm. matkustamisen rajoittumisen vuoksi. Eri elinkeinot ovat myös olleet suljettuina ja niiden asiakasmääriä on rajoitettu eri ajanjaksoja maaliskuun 2020 jälkeen. Tämä on näkynyt työllisyydessä irtisanomisina ja lomautuksina. Elinkeinotoiminnan lisätuki on budjetoitu vuodelle 2022. Myös esimerkiksi elinkeinotoimen organisoima klusterityö osaltaan edesauttaa palautumista. (Toipumissuunnitelma 2021, 14.)

Valtakunnallisesti yrittäjien määrä väheni Suomessa vuosien 2019 ja 2020 välillä noin 4000 yrittäjällä (15–74-vuotiaat). Tämä kohdistui erityisesti naisyrittäjiin, koska heidän määränsä väheni 5000 yrittäjällä ja miesyrittäjien määrä taas kasvoi hieman. Yrittäjien määrä on kasvanut vuonna 2021 11 000:lla eli yrittäjien määrän väheneminen jäi väliaikaiseksi. Kuitenkin naisyrittäjien määrä on vielä hieman vuoden 2019 tasoa jäljessä. Miesyrittäjillä kasvu on ollut nopeampaa. (Pärnänen 2022.)

Vantaan kaupungille on syntynyt koronaepidemian aikana palveluvelkaa yritystapaamisten, tapahtumien järjestämisen, olemassa olevien yritysten

tarvekartoitusten sekä uusien yritysten houkuttelun osalta. (Toipumissuunnitelma 2021, 14.)

4.1.2 Toimenpiteiden eteneminen

- Toimenpiteiden etenemistä koskevista vastauksista nousee esiin erityisesti uusien työntekijöiden palkkaukset. Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin käyttöönottoon on rekrytoitu kymmenen määräaikaista omavalmentajaa ja asiakasjonojen purkuun palkattiin kaksi palkkatuella työskentelevää henkilöä tilapäiseen virkaan selvittämään työmarkkinatuella olevia. Vastauksista selviää myös erityisesti työmäärän kasvu YritysVantaan neuvonnassa.
- Toimenpiteiden vaikuttavuutta on pystytty arvioimaan jo nyt: rekrytointien ja laskeneen työttömyyden johdosta esimerkiksi asiakasmäärät omavalmentajaa kohden ovat pienentyneet. Vastaavasti YritysVantaa -neuvonnan avulla on myös pystytty auttamaan olemassa olevia yrityksiä kriisitilanteessa.
- Jatkotoimenpiteitä ja -suunnitelmia koskevissa vastauksissa nousee esiin toiminnan seuraaminen ja paineet saada lisäresursseja, erityisesti yritysneuvontaan.
- Hyvinvointialueuudistuksella tulee olemaan vastausten perusteella vaikutuksia vain pohjoismaiseen työvoimapalvelumalliin: 17 sosiaaliohjaajaa ja 6 terveysohjaajaa siirtyy hyvinvointialueelle.
- Vastauksissa sukupuolivaikutuksia ei ole juurikaan arvioitu. Pohjoismaisessa työvoimapalvelumallissa asiakastilastoja seurataan sukupuolen ja ikäjakauman mukaan.

4.1.3 Toimenpiteet

Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin käyttöönottoon rekrytoidaan 10 uutta määräaikaista omavalmentajaa 1.1.2022 lukien.	
Toimenpiteen eteneminen	10 uutta määräaikaista omavalmentajaa on rekrytoitu 1.1.2022 lukien.
Arvio vaikuttavuudesta	Asiakasmäärät per asiantuntija ovat pienentyneet rekrytointien sekä laskeneen työttömyyden johdosta.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Seurataan asiakaspalvelun mittareita ja asiakassalkkujen kokoja. Laki määrää asiakaspalveluprosessin toteuttamisen tavan.

Hyvinvointialueen vaikutukset	Hyvinvointialueelle siirtyy 17 sosiaaliohjaajaa ja 6 terveysohjaajaa sekä kaikki kuntouttavan työtoiminnan työntekijät. Tämä heikentää työllisyyspalveluiden mahdollisuutta vaikuttaa suoraan asiakkaiden hyvinvointiin.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Asiakastilastoja seurataan sukupuolen ja ikäjakaumien mukaan.

Vuoden 2021 aikana käynnistetään asiakasjonojen purku palkkaamalla viisi henkilöä tilapäisellä viranhoitomääräyksellä.	
Toimenpiteen eteneminen	Kaksi palkkatuella palkattua henkilöä, joille tehtiin viranhoitomääräys määräajaksi, ryhtyi selvittämään työmarkkinatuella olevia. Henkilöiden palkkatukikausi on jo päättynyt. Selvitystyön jatkaminen olisi edellyttänyt huomattavaa panostusta osaamiseen ja volyyymiin.
Arvio vaikuttavuudesta	-
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	-
Hyvinvointialueen vaikutukset	-
Sukupuolivaikutusten arviointi	-

YritysVantaan toteuttamaan yritysneuvontaan panostetaan.	
Toimenpiteen eteneminen	YritysVantaan neuvontamäärät ovat kasvaneet koko korona-ajan lukuun ottamatta kevättä 2020. Tämä perustuu siihen, että syksystä 2021 uusien yritysten perustamisen kautta haettiin vaihtoehtoisia uria. Lisäksi maahanmuuttajien osuus on koko ajan ollut lievässä kasvussa ja on yli 40 % neuvontakerroista. Maahanmuuttajille yrittäjyys on merkittävä työllistymisen kanava. Myös yritysten muutostilanteiden neuvonta kasvoi erityisesti 2020 kun korona aiheutti yrityksissä erilaisia ongelmia. Näistä kasvuyistä johtuen Vantaan kaupungin rahoitusta YritysVantaalle kasvatettiin 20 000 eurolla vuosille 2021 ja 2022.
Arvio vaikuttavuudesta	Panostus on ollut välttämätön ja erittäin vaikuttava. YritysVantaan kasvavien neuvontamäärien varmistamisen lisäksi neuvonnan avulla on myös pystytty auttamaan olemassa olevia yrityksiä kriisitilanteessa. Kaiken kaikkiaan uusyrityskeskusten toimintaa vertaillen voidaan myös nähdä, että YritysVantaa on Suomen tehokkaimpia yritysneuvontaorganisaatioita, ellei kaikkein tehokkain.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Erityisesti maahanmuuttajien osalta on painetta edelleen lisätä resursseja, kun Uudenmaan liitto vähentää vuonna 2023 rahoitustaan maahanmuuttajien yritysneuvonnasta ja lopettaa rahoituksen kokonaan 2024. Tämä edellyttää kuntarahoituksen kasvattamista edelleen.

Hyvinvointialueen vaikutukset	Ei vaikutusta.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei vaikutusta.

4.2 Etäjohtamisen ja henkilöstön hyvinvoinnin tukeminen

4.2.1 Tausta

Valtakunnallisesti etätyötä on tehnyt noin puolet työssä olleista koronaepidemian jossain vaiheessa tai koko epidemian ajan. Etätyön lisääntyminen on koettu pääosin myönteisenä erityisesti alkuvaiheessa. Myöhemmin on havaittu myös negatiivisia kokemuksia. Etätyön haittoja ovat muun muassa etäkokousten määrä ja intensiivisyys, taukojen unohtuminen, puutteellinen ergonomia ja jatkuva ruudun tuijottaminen. Puutteena koettiin myös työyhteisön puuttuminen, ja moni kaipasikin työpaikan sosiaalisia suhteita. (Koponen ym. 2022, 195, 199).

Etätyön tekeminen on lisääntynyt pääkaupunkiseudulla koronaepidemian aikana. Vantaalla osuus on kuitenkin hieman pääkaupunkiseudun keskitasoa pienempi. Vantaalaisista 20–39-vuotiaista naisista 45 %:lla ja miehistä 46 %:lla etätyön tekeminen lisääntyi. 40–64-vuotiailla naisilla etätyöskentely lisääntyi 50 %:lla ja miehillä 37 %:lla (Liite: Indikaattori 18). Vantaalla etätyön tekeminen on lisääntynyt erityisesti myös korkeasti koulutetuilla (66 %) (Liite: Indikaattori 19).

Koronaepidemia on vaikuttanut työhyvinvointivelan muodostumiseen monilla toimialoilla. Etätyö toi tarpeen etäjohtamiselle ja myös kaipuun työyhteisöllisyyteen ja kohtaamisiin. Osalla työntekijöistä työmäärä on lisääntynyt koronan vuoksi erittäin paljonkin, mikä näkyy jaksamisessa ja työhyvinvoinnissa. Kun valtaosa henkilöstöä siirtyi nopealla aikataululla etätöihin, toi se myös uudenlaisia haasteita etätyön johtamiseen ja yhteisöllisyyden ylläpitämiseen. Toisaalta poikkeuksellinen aika on tuonut myös mahdollisuuden kehittää ihan uudenlaisia käytäntöjä, ja monet ovat kokeneet etätyön myös parantavan työnteon tehokkuutta. (Toipumissuunnitelma 2021, 14–15.)

Kokemukset kiireestä ja työn kuormittavuudesta korona-aikana eroavat niin lähi- ja etätyötä tekevien kuin eri alojenkin välillä. Vaikutukset näyttävät olevan positiivisia etätyötä tekevillä ja negatiiviset puolestaan lähityötä tekevillä ja erityisesti naisilla. (Lahtela & Pietiläinen 2022.) THL:n asiantuntija-arvion (Koponen ym. 2022, 196–

197) mukaan erityisesti naisten ja psyykkisesti kuormittuneiden koettu työkyky oli heikentynyt. Toisaalta etätööhön siirtyminen lisäsi yleisesti miesten ja naisten työkuormaa. Kuormitusta ovat aiheuttaneet uusien työtapojen opettelu. (Lahtela & Pietiläinen 2022.) Kelan tilasto sairauspäivärahasta (2020) kertoo, että sairauspoissaolojen määrä on kasvussa koko maassa. Tilasto kuvaa yli 10 arkipäivää kestäneitä sairauspoissaoloja. Naisilla sairauspoissaoloja on miehiä enemmän. (Liite: Indikaattori 20.)

Pitkittynyt epidemiatilanne on vaikuttanut myös erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön jaksamiseen. Tällä hetkellä henkilöstöä kuormittaa eniten suuri työn määrä, joka johtuu erityisesti henkilöstövajeesta sekä jononpurkutoimien vuoksi hoidossa olevien potilaiden suuresta määrästä ja suuresta hoidon tarpeesta. (Harjunmaa ym. 2022, 121.)

Vantaan kaupungilla on järjestetty ja järjestetään edelleen esihenkilöille ja työyhteisöille tukea ja ohjeistusta koronatilanteesta toipumisessa ja uuteen arkeen palaamisessa. Ohjeistuksessa korostetaan esimiestyön ja hyvän johtamisen tärkeyttä. Esihenkilöille on tarjolla muun muassa verkko/videovalmennuksia, webinaareja ja tukimateriaalia poikkeustilanteessa johtamisesta. Edellisten lisäksi on luotu toimialakohtaisia erityistilanteita huomioivia malleja ja palveluja. Yksiköt ja tiimit tarvitsevat paitsi normaalia enemmän esihenkilön tukea, myös dialogisia, yhteisöllisiä foorumeita, joissa jakaa kokemuksia ja suunnitella yhdessä tulevaa. (Toipumissuunnitelma 2021, 14.)

4.2.2 Toimenpiteiden eteneminen

- Toimenpiteet itsessään ovat jo kokeilevia sekä hankkeenomaisia ja niiden etenemistä koskevissa vastauksissa nousee esiin uudenlainen tekeminen ja tietynlainen uudistuminen.
- Vastausten perusteella vaikuttavuutta kaikkien toimenpiteiden osalta ei voida vielä arvioida. Toimenpiteisiin vastausten perusteella on suhtauduttu positiivisesti ja esimerkiksi etuuksista on tullut kiitosta. Kuitenkaan esimerkiksi liikunta- ja kulttuuriedun vaikuttavuutta hyvinvointiin ei ole pystytty mittaamaan. Vastaavasti toimenpiteiden on arvioitu vastauksissa lisäävän henkilöstön jaksamista.

- Jatkotoimenpiteitä ja –suunnitelmia koskevista vastauksista nousevat esiin kokeilujen tuotteistaminen tai kokeilujen vakinaistaminen: esimerkiksi liikunta- ja kulttuurietuutta on esitetty pysyväksi henkilöstöetuudeksi.
- Vastausten perusteella hyvinvointialueuudistus ei tule vaikuttamaan toimenpiteisiin.
- Sukupuolivaikutuksia ei ole vastausten perusteella havaittu tai arvioitu.

4.2.3 Toimenpiteet

Toteutetaan Kestävä työkyky – mielen hyvinvoinnin palvelujen edistäminen -hanke, johon on saatu Kevan työelämän kehittämisrahaa. Hankkeen tavoite on työkyvyttömyysriskin pienentäminen.	
Toimenpiteen eteneminen	Hanke on käynnistynyt erilaisilla kokeiluvalmennustuotteilla. Hanke on kohdennettu heille, joista on jo noussut huoli henkisestä hyvinvoinnista.
Arvio vaikuttavuudesta	Vaikuttavuutta päästään arvioimaan aikaisintaan vuoden lopulla.
Jatkotoimenpiteet tai -suunnitelmat	Parhaat kokeilut tuotteistetaan ja tuotteet tarpeen mukaan kilpailutetaan.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Toiminta ei koske 1.1.2023 alkaen hyvinvointialuetta.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

Kokeillaan Liikunta- ja kulttuuriseteli -etuutta henkilöstölle.	
Toimenpiteen eteneminen	Maaliskuussa 2022 työntekijöille maksettiin sadan euron liikunta- ja kulttuurietuus. Valtaosa edusta maksettiin silloin ja tarkistuserä tuli toukokuussa. Johdon kautta on tullut kiitosta etuudesta.
Arvio vaikuttavuudesta	Asia on ollut positiivinen, mutta yksittäisen asian vaikuttavuutta ei voida mitata.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	On esitetty, että liikunta- ja kulttuuriseteli ei olisi enää osa koronapalkitsemista, vaan osa kaupungin henkilöstöetua 1.1.2023 alkaen ja toistaiseksi. Suuruus olisi 200 e/työntekijä.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Ei siirry hyvinvointialueelle ilman hyvinvointialueen omia päätöksiä.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Kaupungin henkilöstöstä 80 prosenttia naisia ja 20 prosenttia miehiä. Palkitseminen on kohdistunut kaikkiin.

Huolehditaan henkilöstön hyvinvoinnista ja parannetaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön veto- ja pitovoimaa.	
Toimenpiteen eteneminen	Esihenkilöiden ja työntekijöiden henkistä hyvinvointia tuetaan valmennuksilla, työnohjauksilla ja ryhmäcouchingilla. Vanhus- ja

	vammaispalveluissa ja terveystalveluissa on nopean rekrytoinnin kokeiluja. On myös uusittu rekryvideot ja parannettu somenäkyvyyttä. Terveystalveluissa on toteutettu henkilöstön veto- ja pitovoimakysely 3/2022 sekä tehty yhteenvedot lähtöpalautteista ja toteutettu terveystasemien työhyvinvointikyselyt. Näiden perusteella mietitty kehittämistoimia. Terveystalveluissa vahvistettu terveystasemien esimiestyötä uudelleen organisoimalla. Kehitetty terveystalvelujen esimiesten hyvinvointia mm. riskien arvioinnin ja AVI:n selvityksen pohjalta. Perhe- ja sosiaalitalveluissa henkilöstön lähtöpalautteista ja työhyvinvointiraporteista on tehty yhteenvedot, jotka on käsitelty johtoryhmissä ja tiimeissä. Näiden perusteella pyritään edelleen vahvistamaan henkilöstön veto- ja pitovoimaa. Toimenpiteinä on käynnistetty mm. palveluyksiköiden johtoryhmien työn vaarojen ja haittojen arvioinnit, jotka toteutuvat kaikissa palveluyksiköissä vuoden loppuun mennessä. Kiitoksen ja palkitsemisen malleja on vahvistettu ja henkilöstön osallisuutta on pyritty vahvistamaan mm. johdon navigointeja lisäämällä yksiköihin.
Arvio vaikuttavuudesta	Kunta10-tutkimus mittaa osaa. Saatavuushaasteet ovat kovia.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Hyvinvointialue tekee omat hyvinvointi- ja saatavuusohjelmansa 1.1.2023 alkaen.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Hyvinvointialue tekee omat hyvinvointi- ja saatavuusohjelmansa 1.1.2023 alkaen.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

Kasvatuksen ja oppimisen toimialan henkilöstön osalta varaudutaan ryhmämuotoisen työnohjauksen lisäämiseen.	
Toimenpiteen eteneminen	Työnohjauksen tarve on kasvanut ja uupumista tapahtuu kaikissa ikäluokissa ja ammattiryhmissä. Ryhmätyönohjaus, coaching ja mentorointi tulisi mahdollistaa aiempaa laajemmin osana työnkuvaa.
Arvio vaikuttavuudesta	Henkilöstön jaksaminen lisääntyy ja opitaan näkemään yhteistyön mahdollisuuksia.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Jatkosuunnitelmana on markkinointi, tiedottaminen ja työhyvinvoinnin merkityksen korostaminen.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Ei vaikutusta.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

5. KORONAEPIDEMIAN VAIKUTUKSET SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TOIMIALAAN

Lääkärien ja hoitajien terveyskeskusvastaanottomäärät laskivat vuonna 2020 noin 40 000 käynnillä ja vuonna 2021 8900 käynnillä.

Sähköisen asioinnin määrä on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 2020 ollen vuonna 2021 yli 106 700 sähköistä yhteydenottoa.

Kuntoutuspalvelujen käynnit ovat laskeneet 24 % keväästä 2020.

Perheneuvolatoiminnan palveluun jonottavien asiakkaiden määrä on kasvanut tammikuusta 2021 huhtikuuhun 2022 mennessä 38 %.

Nuortenkeskus Nupissa heinäkuussa 2021 palveluun pääsyä odotti 200 nuorta. Huhtikuussa 2022 jonossa on 147 nuorta.

Suun terveydenhuollossa jäi toteutumatta vuonna 2020 noin 60 000 ja vuonna 2021 noin 15 000 käyntiä vähemmän verrattuna vuoteen 2019. Tutkittujen potilaiden määrä oli vuonna 2020 noin 8 000 vähemmän ja vuonna 2021 noin 6000 vähemmän kuin vuonna 2019.

Koronaepidemian kuormitus sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle on ollut valtava ja vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen tulevat näkymään yhteiskunnassa vielä pitkään. Koronaepidemian vuosien aikana on kertynyt runsaasti palvelu- ja hoitovelkaa.

Epidemian vuoksi on organisoitu ja tuotettu kokonaan uusia palveluita ja suuri osa resursseista on kohdennettu koronatehtäviin, kuten tartuntojen testaamiseen, jäljittämiseen ja väestön rokottamiseen. Satamissa ja lentoasemilla myös rajojen terveysturvallisuuden valvonta on vaatinut voimavaroja ja resursseja. Toisaalta osa palveluista on jäänyt kokonaan antamatta ja osassa palveluista epidemia on lisännyt tarvetta. Siksi yhdeksi tavoitteeksi valittiin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja hoitovelan kurominen. (Rissanen ym. 2022, 36–40.)

Koronaepidemian myötä sosiaali- ja terveydenhuollossa on kehitetty erilaisia keinoja palvella asiakkaita etäyhteyksien välityksellä. Etä- ja digitaalisten palvelujen kehitys on ollut nopeaa ja se auttaa turvaamaan resurssien riittävyyttä ja palvelujen saatavuutta. (Rissanen ym. 2022, 36–40.)

5.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja hoitovelan kurominen

5.1.1 Tausta

Mielenterveyspalvelut

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiettyjen palveluiden tarve on kasvanut epidemian aikana. Esimerkiksi mielenterveyspalvelujen kysyntä on kasvanut ja koko Suomessa psykiatriseen erikoissairaanhoidon jonottavien määrä lisääntyi huomattavasti. Koronaepidemia on heijastunut erityisesti lasten ja nuorten mielenterveyteen. Mielialaoireet, ahdistuneisuus ja syömishäiriöoireet ovat yleistyneet. (Suvisaari ym. 2022, 42; Suvisaari & Rissanen 2022, 133.) Kuten jo aiemmin raportissa on mainittu, Vantaalla nuorten kokema ahdistuneisuus on yleistynyt selvästi kouluterveyskyselyn mukaan ja tytöillä ahdistuneisuus on poikia yleisempää ja kasvanut voimakkaammin. (Liite: Indikaattori 3.)

Psyykkinen kuormittuneisuus on lisääntynyt nuorilla aikuisilla ja erityisesti korkeakouluopiskelijoilla, mutta myös FinSote-tutkimuksen mukaan matalasti koulutetuilla sukupuolesta riippumatta sekä korkeasti koulutetuilla naisilla. Työikäisten joukosta psyykkisesti eniten kuormittuneita ovat FinSote-tutkimuksen mukaan työttömät ja eläkkeellä olevat naiset. (Suvisaari ym. 2022, 42, 46.)

Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 mukaan koronaepidemia on lisännyt erityisesti nuorten naisten uupumusta Vantaalla ja yleisesti pääkaupunkiseudulla. Vantaalla 66 % 20–39-vuotiaista naisista ja 42 % miehistä kertoivat, että uupumus on lisääntynyt koronaepidemian aikana. 40–64-vuotiaista naisista 47 % ja miehistä 32 % sekä 65 vuotta täyttäneistä naisista 34 % ja miehistä 21 % kertoivat myös uupumuksen lisääntymisestä. (Liite: Indikaattori 21). Koronaepidemia on lisännyt myös erityisesti korkeasti koulutettujen uupumusta. Vantaalla 51 % korkeakoulutetuista, 38 % keskiasteen käyneistä ja 31 % perusasteen käyneistä ovat kertoneet uupumuksen lisääntyneen. (Liite: Indikaattori 22).

Masennuslääkkeiden käyttö on Kelan sairaanhoitokorvaus-tilaston mukaan hieman nousussa Vantaalla. Masennuslääkkeiden käyttö näyttää selvästi lisääntyvän iän myötä ja olevan yleisempää naisilla. Esimerkiksi 18–24-vuotiaista nuorista miehistä 3,6 % ja naisista noin 9 % oli saanut korvausta depressiolääkkeistä vuonna 2020. Vastaavat osuudet 65 vuotta täyttäneillä naisilla oli yli 14 % ja miehillä noin 9 %. Vuosien 2016–2020 aikana osuudet ovat hieman kasvusuunnassa, joten tätä

tilastoa ei voida täysin selittää koronaepidemiolla vaan trendi on ollut noususuuntainen jo pidempään. (Liite: Indikaattori 23.)

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut

Koronaepidemian pitkittyminen on kasvattanut lasten, nuorten ja lapsiperheiden psykososiaalisten palvelujen tarvetta. Palveluntarpeen lisääntyminen ja palveluihin pääsyn hidastuminen koskee erityisesti perheneuvolatoimintaa, psykologipalveluja, lääkäripalveluja, lapsiperheiden varhaista tukea sekä perheoikeudellisia asioita. (Toipumissuunnitelma 2021, 8.) Esimerkiksi perheneuvolatoiminnan palveluun jonottavien asiakkaiden määrä on kasvanut tammikuusta 2021 huhtikuuhun 2022 mennessä 150:stä 206:een (38 %). Perheneuvolan tehostetun tiimin toiminnassa jonottajien määrä on noussut samalla seuranta-ajalla 96:sta 260:een, mikä tarkoittaa noin 270 % kasvua. Nuortenkeskus Nupin asiakkaiden odotusaika palveluun pääsyyn on vaihdellut ajankohdittain ja heijastaen myös koronaepidemian vaikutuksia palvelujen tuottamisen resursseihin. Suurimmillaan jonotilanne on ollut heinäkuussa 2021, jolloin palveluun pääsyä odotti 200 nuorta. Vuoden 2021 loppuun mennessä ja vuoden 2022 alkamisen jälkeen jonotilanne on kääntynyt laskuun, ollen huhtikuussa 2022 147 nuorta. (Taustamuistio 2022, 41.)

Kuten raportin luvussa 2.1 on mainittu, koronaepidemia on myös esimerkiksi heikentänyt lakisääteisiä neuvolapalveluja. Esimerkiksi lasten rokotuksiin on tullut viivettä, kotikäyntejä ja perhevalmennusta on karsittu ja vanhempia on ohjattu aiempaa vähemmän ensi- tai turvakotiin. Tarkastuksien säännöllinen toteuttaminen edistää lapsen ja koko perheen tuen tarpeiden tunnistamista ja mahdollisuutta järjestää tarvelähtöistä tukea ja apua. (Lammi-Taskula ym. 2022, 175–178.)

Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan vantaalaiset nuoret eli 8- ja 9-luokkalaiset ja lukioikäiset tytöt ja pojat sekä ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevat tytöt kokivat keskusteluyhteyden vanhempien kanssa heikentyneen. Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilla pojilla keskusteluyhteys vanhempiin oli vuoden 2021 kyselyssä hieman parantunut (vuonna 2021: n. 54 %, vuonna 2019: n. 50 %). (Liite: Indikaattori 24.) Nämä voivat vaikuttaa lapsien, nuorten ja lapsiperheiden tuen tarpeen lisääntymiseen. Kuitenkin 4- ja 5-luokkalaisista suurin osa kokee, että heillä on hyvä keskusteluyhteys vanhempiensa kanssa (Liite: Indikaattori 25).

Toimeentulon palvelut

Työttömyys ja lomautukset ovat aiheuttaneet taloushuolia ja -ongelmia. Osa väestöstä ei ole huomannut muutoksia omassa taloudellisessa tilanteessaan tai rahaa on saatu säästöön vähentyneiden kulutusmahdollisuuksien myötä ja osa väestöstä on joutunut kohtaamaan suurta niukkuutta. (Karvonen & Honkatukia 2022, 63.) Taloudellinen tilanne on heikentynyt koronaepidemian aikana erityisesti alemmissa koulutusryhmissä. Vantaalaisista perusasteen käyneistä 42 %, keskiasteen käyneistä 28 % ja korkea-asteen käyneistä 20 % kertoivat taloudellisen tilanteen heikentyneen. (Liite: Indikaattori 26). Koronaepidemia on vaikuttanut etenkin työikäisten talouteen. Vantaalaisista 20–39-vuotiaista naisista 34 % ja miehistä 33 % sekä 40–64-vuotiaista naisista 24 % ja miehistä 27 % kertovat pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyssä, että taloudellinen tilanne on heikentynyt vähintään jonkin verran. 65 vuotta täyttäneistä miehistä 10 % ja naisista 11 % olivat vastanneet samoin. (Liite: Indikaattori 27.)

Koronaepidemian vaikutus toimeentulotukea saaneiden suhteellisiin osuuksiin on nähtävissä työikäisessä väestössä. Vuonna 2020 vantaalaisista 18–24-vuotiaista 25 %, 25–64-vuotiaista 13 % ja 65 vuotta täyttäneistä 3 % saivat toimeentulotukea vastaavan ikäiseen väestöön verrattuna. (Liite: Indikaattori 16). Myös yksi erityisen haavoittuva ryhmä on asunnottomat, jotka ovat jääneet entistä useammin palvelujen ulkopuolelle koronaepidemian myötä tai palvelujen saanti on vaikeutunut. (Koponen, Liukko & Muurinen 2020, 5.) ARA:n asunnottomuusselvityksen mukaan myös asunnottomien kokonaismäärä on vähentynyt vuonna 2020, mutta nuorten ja pitkäaikaisasunnottomien määrä on lisääntynyt. Pitkäaikaisasunnottomia oli Vantaalla vuonna 2019 14, kun taas vuonna 2020 33. Alle 25-vuotiaita asunnottomia oli vuonna 2019 28 ja vuonna 2020 46. (Liite: Indikaattori 27.). Siksi on tärkeää turvata myös toimeentulon palvelut.

Päihdepalvelut

Vuonna 2020 alkoholin kokonaiskulutus väheni ja tähän ovat vaikuttaneet muun muassa koronarajoitukset anniskelupaikkojen aukioloajoissa, sosiaalisten tapaamisten ja erilaisten tilaisuuksien väheneminen. Kuitenkin on myös viitteitä siitä, että alkoholin ongelmakäyttäjien alkoholinkulutus on lisääntynyt. Tämä voi johtua esimerkiksi etätöiden myötä työssäkäynnin rutiinien muuttumisesta tai sosiaalisen kontrollin vähenemisestä. (Mäkelä ym. 2022, 57.) Vantaalla työikäisten eli 20–64-vuotiaiden alkoholinkäyttö on lisääntynyt koronaepidemian aikana hieman vanhempia ikäryhmiä enemmän. 20–39-vuotiaista miehistä 9 % ja naisista 7 %

sekä 40–64-vuotiaista miehistä 9 % ja naisista 6 % kertoivat alkoholinkäytön lisääntyneet. 65 vuotta täyttäneistä miehistä 5 % ja naisista vain 2 % kertoivat alkoholinkäytön lisääntyneen koronaepidemian aikana. (Liite: Indikaattori 29.)

Koronarajoitukset ovat kohdistuneet myös haavoittuvassa asemassa oleviin päihteiden käyttäjiin. Esimerkiksi matalan kynnyksen palvelujen aukioloaikoja, ryhmätoimintoja ja kävijämääriä on rajoitettu useasti epidemian aikana. Palveluvajetta on siis syntynyt päihdepalveluissa ja epidemian vaikutukset tulevat näkymään viiveellä. Siksi on tärkeää, että päihde- ja riippuvuushoitoon ja kuntoutukseen pääsee nopeasti. Myös matalan kynnyksen palveluja tulisi olla tarjolla riittävästi. (Kuussaari ym. 2022, 144.)

Ikääntyneiden, vammaisten ja toimintarajoitteisten palvelut

Koronaepidemia on lisännyt ikääntyneiden yksinäisyyttä ja vähentänyt heidän liikkumistansa kodin ulkopuolella. Ikääntyneiden toimintakykyä ei ole pystytty vahvistamaan toivotulla tavalla ja se on altistanut heidät toimintakyvyn heikkenemiselle ja esimerkiksi muistisairauksille. Ikääntyneiden palveluihin on syntynyt palveluvajetta ja kiireittämiä hoitoja on peruttu. Kotihoidon merkitys on ollut entistä tärkeämpää erityisen haavoittuvalle ryhmälle eli yksin asuville iäkkäille, joilla ei ole läheisiä tai säännöllistä yhteyttä heihin. Kuitenkin monet kunnat ovat joutuneet vähentämään kotihoidon käyntejä. Palvelujen ulkopuolelle on voineet jäädä alkavaa muistisairautta sairastavat, koska heitä ei ole tavoitettu tai he eivät ole osanneet hakeutua hoitoon. (Luoma ym. 2022, 155–157.)

Vuoden 2021 sosiaalibarometrista käy ilmi, että etsivälle vanhustyölle on epidemian aikana ollut tarvetta enemmän kuin normaalioloissa. Iäkkäiden tarpeisiin liittyvät tehtävät sosiaalipäivystyksissä lisääntyivät keväällä ja syksyllä 2020. Syinä yhteydenottoihin ovat olleet muun muassa yksinäisyys, turvattomuus ja asiointiavun tarve. Ikääntyneillä henkilöillä on usein hoitoa ja seurantaa vaativia pitkäaikaissairauksia. He eivät ole kuitenkaan käyttäneet epidemian aikana terveyspalveluja yhtä paljon kuin aiemmin. (Luoma ym. 2022, 157.)

Vantaalla kuntouttavien palvelujen saatavuus heikentyi rajoitusten vuoksi. Vanhusten päivätoiminta ja vammaisten työ- ja päivätoiminnot ovat olleet ajoittain suljettuina ja toiminta on ollut supistettua kevästä 2020 alkaen aina kevääseen 2022 asti. Kuntoutuspalvelujen käynnit ovat laskeneet 24 %. Vastaanottokäyntien vähenemisen taustalla ovat olleet mm. henkilöstösiirrot koronaan liittyviin tehtäviin

sekä muille palvelualueille. Lisäksi käyntejä on toteutettu ostopalveluna, mikä ei näy edellä mainituissa käyntimäärissä (Taustamuistio 2022, 39–40).

Monet palvelut ovat epidemian aikana siirtynyt verkkoon ja etäasioinniksi. Kaikki iäkkäät eivät kuitenkaan pysty asioimaan sähköisesti, joten kasvotusten tapahtuvaa asiointia on vaikea korvata etäyhteyksillä. Sosiaalityöntekijät ovatkin arvioineet, että ikääntyneet ovat yksi niistä perustoimeentulon asiakasryhmistä, jotka ovat kärsineet epidemiatilanteesta eniten. (Luoma ym. 2022, 157.)

Myös vammaiset ja toimintarajoitteiset henkilöt ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Heidän yksinäisyytensä on lisääntynyt ja taloudellinen tilanne on vaikeutunut epidemian aikana muuta väestöä enemmän. Myös palvelujen saatavuudessa on ollut haasteita. Vammaiset ja toimintarajoitteiset henkilöt ovatkin kertoneet muita useammin, että he eivät ole saaneet tarpeeksi terveystalvaeluita. Lisäksi he ovat raportoineet, että he eivät ole saaneet tarpeeksi muita tärkeitä palveluita, kuten fysioterapiaa, apuvälinepalveluita ja henkilökohtaista apua. Myös hyvinvointia tukevat palvelut ovat jääneet osittain toteutumatta epidemian aikana. Näitä ovat esimerkiksi verkstopalvelut, normaalit kuntalaispalvelut sekä työ- ja päivätoiminta. Osa vammaispalvelujen asiakkaista on koronaepidemian vuoksi jäänyt vapaaehtoisesti pois päivätoimintojen palveluista. Korona aiheuttaa edelleen huolta ja pelkoa, joka voi myös vaikeuttaa tai estää osallistumasta päivätoimintaan. Toiminnasta pois jääminen on näkynyt esimerkiksi yksinäisyytenä, toimintakyvyn laskuna ja omaishoitajien ja vanhempien väsymisenä. Etäpalveluiden käyttö on lisääntynyt, joka on pääsääntöisesti koettu toimivaksi. Tärkeää on myös huomioida ja turvata palvelut heille, joille digipalvelut eivät sovi. (Väre ym. 2022, 208–211; Toipumissuunnitelma 2021, 8–9.)

Koronaepidemia on vaikuttanut heikentävästi omaishoitajien vapaiden järjestämiseen. Jopa kolmannes kunnista on ilmoittanut, ettei epidemian alkuvaiheessa ole kyetty järjestämään lakisääteisiä vapaita. Tukitoimien kuten päivätoiminnan ja lyhytaikaishoidon supistamisen johdosta omaishoitajat ovat vaarassa uupua. Yleisin tapa toteuttaa omaishoitajien vapaapäivien aikainen sijaishoito on ollut viedä hoidettava henkilö ympärivuorokautista hoitoa antavaan tehostetun palveluasumisen yksikköön, mutta koronarajoitusten takia niihin ei ole voitu normaaliin tapaan ottaa lyhytaikaisasiakkaita. FinSote 2020 -kyselyssä toimintakyvyltään alentunutta puolisoaan avustavat kokivat elämänlaatunsa, terveytensä ja toimintakykynsä muita huonommiksi ja he kokivat myös muita useammin psyykkistä rasittuneisuutta. Myös omaishoidon tukipalveluja on leikattu,

jonka myötä arjessa selviytyminen on ollut aiempaa raskaampaa. (Luoma ym. 2022, 157–158.)

Suun terveydenhuollon palvelut

Suun terveydenhuollossa palveluvelkaa on epidemian aikana kertynyt Suomessa noin 1,6 miljoonan käynnin verran ja sitä kertyy edelleen (Harjunmaa ym. 2022, 111). Vantaalla suun terveydenhuollossa jäi toteutumatta vuonna 2020 noin 60 000 ja vuonna 2021 noin 15 000 käyntiä vähemmän verrattuna vuoteen 2019. Tutkittujen potilaiden määrä oli vuonna 2020 noin 8 000 vähemmän ja vuonna 2021 noin 6000 vähemmän kuin vuonna 2019. (Taustamuistio 2022, 40.)

Elintapaneuvonta

Koronaepidemia on vaikuttanut monella tavalla väestön hyvinvointiin, ja sen aikana on myös ollut tärkeää huolehtia terveellisistä elämäntavoista ja ravitsemuksesta. Koronarajoitukset ja etätyöskentely ovat voineet johtaa naposteluun, puutteelliseen syömiseen ja ruokavalion yksipuolistumiseen. (THL 2022b.) Esimerkiksi Vantaalla pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 mukaan kaikissa ikäryhmissä erityisesti naisten ja 20–39-vuotiaiden epäterveellinen napostelu on lisääntynyt koronaepidemian aikana (Liite: indikaattori 30). Myös päivittäinen liikunta on vähentynyt koronaepidemian aikana erityisesti alle 40-vuotiailla työikäisillä sukupuolesta riippumatta (44 %). 40–64-vuotiaista miehistä 37 % ja naisista 39 % sekä 65 vuotta täyttäneistä miehistä 26 % ja naisista 35 % kertovat, että päivittäinen liikunta on vähentynyt. (Liite: Indikaattori 31).

Vantaalla on pilotoitu vuodesta 2020 lähtien uutta kokonaisvaltaista elintapaohjausmallia. Pitkäkestoisen, mutta kiireettömän palvelun tarpeessa olevien terveyspalveluiden asiakkaiden ohjaamisella hyvinvointimentorointiin mahdollistetaan terveyspalveluiden resurssien kohdentaminen palvelu- ja hoitovelan kuromiseen. (Toipumissuunnitelma 2021, 9.)

5.1.2 Toimenpiteiden eteneminen

- Toimenpiteiden etenemistä koskevissa vastauksissa korostuvat erityisesti uudet vakanssit, joiden avulla hoitovelkaa on saatu purettua ja palvelutoimintaa palautettua normaaliksi. Vastaavasti hoitovelkaa on lyhennetty myös oman henkilöstön tekemillä lisätöillä. Toisaalta sosiaali- ja

terveydenhuollon henkilöstösaatavuuden huono tilanne on kärjistänyt palveluvelan kasvua. Tähän on vastattu laajentamalla ostona tuotettuja palveluita ja ottamalla käyttöön palvelusetelit esimerkiksi suun terveydenhuollon hoitovelan purkamiseksi. Kuitenkin myös ostopalvelutuottajat ovat kamppailleet henkilöstön saatavuuden kanssa. Lisäksi esimerkiksi terveystaluuissa mielenterveyshäiriöiden psykososiaalisten hoitojen saatavuutta parannetaan Terapiat etulinjaan - hankkeella. Palveluiden saatavuuden parantamiseksi on myös kehitetty puhelinpalveluja ja otettu käyttöön sähköinen oirearvio.

- Toimenpiteiden etenemistä koskevat vastaukset nostavat esiin myös verkostomaisen yhteistyön tärkeyden: esimerkiksi toimeentulotuen neuvonnan ja ohjauksen palveluissa toteutetaan talousneuvola-toimintaa yhteistyössä Ulosottolaitoksen sekä Itä-Uudenmaan oikeusaputoimiston kanssa.
- Joidenkin toimenpiteiden osalta vastauksissa on pystytty arvioimaan vaikuttavuutta: esimerkiksi terveysasemien hoitotakuujonoja on saatu purettua vuoden 2022 aikana, Martinlaakson terveysaseman perusterveydenhuollon palvelutoiminta on saatu palautettua normaaliksi, mielenterveyspalveluiden hoitojonoon kertyvien määrä ei ole enää kasvanut ja vanhusten päivätoiminnassa on saatu purettua jonoa.
- Vastauksissa on osittain myös arvioimaan tulevia vaikutuksia: toimenpiteet voivat esimerkiksi edistää perustason palveluja siten, että vaikuttavia palveluja on jatkossa paremmin saatavilla. Toisaalta vaikuttavuus on ollut hidasta, sillä palvelutarve on saattanut olla ennakoitua suurempaa. Vastaavasti vaikka palveluja on kyetty tarjoamaan, saattaa palveluvelkaa olla edelleen.
- Vastauksista käy myös ilmi, että vaikuttavuutta tullaan seuraamaan tai toimenpiteillä odotetaan olevan merkittävää vaikutusta, joka näkyy myöhemmin esimerkiksi kesäkauden jälkeen.
- Jatkotoimenpiteitä ja -suunnitelmia koskevissa vastauksissa korostuu selvästi hoitovelan ja hoitojonojen purkamisen jatkaminen ja palveluiden saatavuuden parantaminen. Myös toiminnan ja osaamisen kehittäminen on mainittu useammassa vastauksissa. Kuitenkin vastauksista on pääteltävissä, että painopiste ainakin tällä hetkellä on hoitojonojen purkamisessa ja palveluvelan kuromisessa.
- Vastausten perusteella hyvinvointialueelle siirryttäessä tulee varmistaa riittävä henkilöstömäärä ja palveluihin pääsy.

- Vastauksissa nousee myös se, että tuleva organisaatiomuutos mahdollistaa uusia ratkaisuhakkeita, jotka tarjoavat esimerkiksi kaivattuja uusia hoivapaikkoja vanhusten erityisasumiseen. Lisäksi hyvinvointialueelle siirtymisen on arvioitu myös tuovan "leveämmät hartiat" valvontaan ja ohjaukseen esimerkiksi vammaisten erityisasumisen laadunvalvonnassa. Hyvinvointialueuudistuksessa nähdään positiivisena myös esimerkiksi se, että Keravan asiakaslähtöisiä toimintamalleja voidaan hyödyntää hyvinvointialueella suun terveydenhuollon palvelujen tuotannossa.

5.1.3 Toimenpiteet

Terveyspalvelujen vastaanottojen hoitovajetta katetaan maksusitoumuksilla, vuokralääkäreillä sekä uusilla vakansseilla.	
Toimenpiteen eteneminen	Terveyspalveluihin on saatu vuodelle 2022 hoitovelan purkuun yhteensä 24 uutta vakanssia, joista 4 on ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon, 11 päihde- ja mielenterveyspalveluihin ja 9 terveystasemapaikoihin. Uudet vakanssit on pääsääntöisesti saatu täytettyä. Alkuvuonna 2022 etälääkärien vastaanottojen ja maksusitoumusten määrä on kasvanut 59 % (1384) verrattuna edellisen vuoden vastaavaan aikaan. Vuokralääkärien määrä oli 15–19/kuukausi ajanjaksolla 2021–2022. Kuntoutuspalvelujen fysioterapian suoravastaanottoa on lisätty.
Arvio vaikuttavuudesta	Terveystasemien hoitotakuujonoja on saatu purettua vuoden 2022 aikana.
Jatkotoimenpiteet tai -suunnitelmat	Hoitovajeen pienentämistä ja palvelujen saatavuuden parantamista jatketaan suunnitelluin toimin.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Hyvinvointialueelle siirryttäessä tulee varmistaa riittävä henkilöstömäärä ja kehittää henkilöstön saatavuutta sekä palveluihin pääsyä.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

Martinlaakson terveystaseman perusterveydenhuollon palvelutoiminta palautetaan normaaliksi syyskuun 2021 lopussa. Terveystasemalla toiminut epidemiavastaanotto siirretään neljän muun terveystaseman toiminnan yhteyteen infektiovastaanotoiksi.	
Toimenpiteen eteneminen	Martinlaakson terveystaseman perusterveydenhuollon palvelutoiminta palautettiin normaaliksi lokakuussa 2021. Terveystasemalla toiminut epidemiavastaanotto siirrettiin neljän muun terveystaseman toiminnan yhteyteen infektiovastaanotoiksi. Maaliskuussa 2022 erilliset infektiovastaanotot lopetettiin.
Arvio vaikuttavuudesta	Martinlaakson alueen asukkaiden palvelu on pystytty toteuttamaan paremmin sen jälkeen, kun palvelutoiminta palautettiin normaaliksi ja epidemiavastaanotot hajautettiin. Hajautetulla

	infektiovastaanottotoimintamallilla pystyttiin vastaamaan hyvin Vantaan asukkaiden tarpeisiin.
Jatkotoimenpiteet tai -suunnitelmat	Valmius infektiovastaanottojen käynnistämiseen on olemassa.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Valmius infektiovastaanottojen käynnistämiseen tulee turvata myös hyvinvointialueella.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.
Lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin sekä ikäihmisten palvelujen vahvistamiseksi perheiden kotiin vietäviä palveluja tuotetaan sekä omana tuotantona että ostopalveluna. Turvataan pienten lasten perheiden nopea palveluun pääsy ja parisuhteen tuki. Kotiin vietävillä palveluilla parannetaan hoitovelkaa ja jonotilannetta.	
Toimenpiteen eteneminen	Palveluvelan kasvu on kärjistynyt henkilöstösaatavuuden huonon tilanteen vuoksi ja henkilöstövakansseja on ollut tyhjänä erityisesti psykososiaalisissa palveluissa ja lastensuojelun palveluissa. Palvelukysyntään on vastattu laajentamalla ostona tuotettavia palveluja, muun muassa varhaisen tuen kotipalvelussa sekä psykologitoiminnoissa. Lisävakanssit perheneuvolaan ja lapsiperheiden kotipalveluun/varhaisen tuen yksikköön.
Arvio vaikuttavuudesta	Ei arvioitu.
Jatkotoimenpiteet tai -suunnitelmat	Ei arvioitu.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Ei arvioitu.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

Mielenterveyspalvelujen hoitovelan purkamiseen tarvitaan psykiatrisia sairaanhoitajia.	
Toimenpiteen eteneminen	Kouluterveydenhuoltoon on saatu yksi ja opiskeluterveydenhuoltoon kaksi uutta psykiatrisen sairaanhoitajan vakanssia vuodelle 2022. Päihde- ja mielenterveyspalveluihin on saatu 9 uutta psykiatrisen sairaanhoitajan vakanssia. Kaikki vakanssit on täytetty.
Arvio vaikuttavuudesta	Hoidon tarpeen määrä on korona aikana lisääntynyt, mutta hoitojonoon kertyvien määrä ei ole enää kasvanut. Uusien psykiatristen sairaanhoitajien myötä hoitovelan purkaminen tehostunut ja hoitoon pääsy parantunut.
Jatkotoimenpiteet tai -suunnitelmat	Hoitovelan purkamista jatketaan suunnitelluin toimin.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Riittävä psykiatristen sairaanhoitajien määrä on varmistettava.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

Työttömyyden, mielenterveyshaasteiden ja päihdeongelmien hallitsemiseksi terveydenhuollon ja sosiaalihuollon asiakkuusprosesseja kehitetään yhteistyössä. Turvataan päihdehuollon ja toimeentulon palvelut.	
Toimenpiteen eteneminen	Terveyspalveluissa mielenterveyshäiriöiden psykososiaalisten hoitojen saatavuutta ja vaikuttavuutta parannetaan Terapiat etulinjaan – hankkeella. Saatavuuden parantamiseksi päihde- ja mielenterveyspalveluissa on kehitetty puhelinpalveluja ja otettu käyttöön sähköinen oirearvio. Korvaushoitoa kaupungin omissa palveluissa lisätään ostopalveluiden kustannusten kasvun hillitsemiseksi. Ryhmähoito on nostettu vahvemmin yksilöhoitojen rinnalle. Ryhmien ohjaamiseen osallistuu kokemusasiantuntijoita ammattilaisten rinnalla. Päihde- ja mielenterveyspalveluissa sosiaaliohjausta ja jalkautuvaa työtä vakioitu ja lisätty henkilöstöhankkeena olleen Silta-mallin kautta. Silta-palvelu kohdentuu laitostuntoutuksesta tai vankilasta vapautuviin asiakkaisiin, joille etsitään yksilöllisesti kuntoutumista tukevia avopalveluita. Vuonna 2021 toteutettiin pilottina hanke, jossa poliisi ohjaa päihtymyksen vuoksi säilöön otettuja päihdepalveluihin. Työttömien terveystarkastukset järjestetään yhteistyössä sosiaalihuollon ja työllisyyspalvelujen kanssa. Perhe- ja sosiaalipalvelujen toimeentulotuen neuvonnan ja ohjauksen palveluissa toteutetaan talousneuvola -toimintaa yhteistyössä Ulosottolaitoksen sekä Itä-Uudenmaan oikeusaputoimiston kanssa. Työttömien terveystarkastuksia järjestetään yhteistyössä Vantaan terveyspalvelujen ja työllisyyspalvelujen kanssa. Palvelutarpeen arviointia on uudistettu niin, että palvelutarpeen arvion tehnyt ammattilainen jatkaa tarvittaessa asiakkaan omatyöntekijänä. Tätä uudistustyötä jatkokehitetään edelleen ja se on osoittautunut toimivaksi. Hankeyhteistyössä on kehitetty muun muassa asiakassegmentointia, jalkautuvia palveluja (Asunnottomuuden ehkäisy- hanke), digitaalisia palveluja, työkyvyn tukea (TEOT- hanke) sekä sosiaalista kuntoutusta omana toimintana (Noste).
Arvio vaikuttavuudesta	Terveyspalvelujen Terapiat etulinjaan –hanke edistää perustason palveluja siten, että vaikuttavia ja oikein kohdennettuja psykososiaalisia palveluja on jatkossa paremmin saatavilla. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen ryhmähoitojen arviointi on jatkuvaa ja niitä kehitetään vaikuttavuuden näkökulmasta. Perhe- ja sosiaalipalvelujen aikuisten sosiaalityössä raportoitu huhtikuussa 2022 selkeä tehokkuuden ja tuottavuuden lisääntyminen tarkastellessa työntekijän asiakaskontakteja per työpäivä. Maaliskuussa 2021 asiakasmäärä oli 3,8 asiakasta/työpäivä, kun huhtikuussa 2022 se oli 4,5 asiakasta/työpäivä.
Jatkotoimenpiteet tai -suunnitelmat	Terveyspalveluissa hoitovajeen pienentämistä ja palvelujen saatavuuden parantamista jatketaan suunnitelluin toimin. Terapiat

	etulinjaan -menetelmiä otetaan käyttöön terveysasemapalveluissa asteittain vuoden 2022 aikana. Ryhmähoitoja jatketaan suunnitellusti. Perhe- ja sosiaalipalveluissa neuvonnan ja ohjauksen sekä palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen ovat edistäneet palvelujen saatavuutta. Erityisesti omatyöntekijämalli on saanut positiivista palautetta ja sitä jatkokehitetään edelleen. Tavoitteena on, että yhteistyötä neuvonnan ja ohjauksen suhteen laajennetaan myös lapsiperheiden palveluihin.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Hyvinvointialue tuo mukanaan organisaatiomuutoksen aikuisten ja nuorten sosiaalipalvelujen yksikköön, joka tällä hetkellä toimii perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueella. Hyvinvointialueella aikuisten ja nuorten sosiaalipalvelut yhdistyvät vammaispalvelujen kanssa muodostaen oman toimialan "aikuissosiaalityön ja vammaispalvelujen toimiala".
Sukupuolivaikutusten arviointi	Perhe- ja sosiaalipalveluissa sukupuolitietoisien budjetoinnin näkökulmasta asiakkaiden jakautumista sekä palvelujen käyttöä on tarkasteltu sukupuolittain. Tarkastelussa on havaittu, että aikuisten sosiaalipalveluissa miesten osuus korostuu suhteessa naisiin. Tähän tulee kiinnittää huomiota palveluiden kehittämisessä ja suunnittelussa.

Vanhusten erityisasumisen hoivapaikkojen jonoa puretaan ostopalveluna.	
Toimenpiteen eteneminen	Jonoa on saatu purettua merkittävästi, mutta lakisääteisiä odotusaikoja ei ole pystytty noudattamaan. Ostopalvelutuottajilla on ollut haasteita henkilöstön saatavuudessa, joten koko kapasiteetti ei ole ollut hyödynnettävissä. Myös omassa toiminnassa on käytetty palveluostoa, esim. Hämeenkyllän vanhustenkeskuksessa, jotta uudet asukaspaikat on saatu avattua. Joissakin akuuteissa tilanteissa on asiakkaiden sairaalasta siirtymistä lähdetty ratkaisemaan laajemmilla kumppanuuksilla ja räätälöidyin ratkaisuin.
Arvio vaikuttavuudesta	Palveluntarve on ollut ennakoitua suurempaa. Jonojen liikkuvuuteen vaikuttaminen tapahtuu edelleen liian hitaasti, ja koska hoivapaikkojen tarjonta on merkittävästi vähäisempää kuin kysyntä, ollaan niukan tarjonnan 'armoilla'.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Vanhusten asumispalvelujen järjestämistyötä suoraviivaistetaan, ja raportointia kehitetään reaaliaikaisen tilannekuvan saamiseksi. Henkilöstöä valmennetaan luovempaan ongelmanratkaisuun ja palvelujen räätälöintiin.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Hyvinvointialueelle siirtyminen ei itsessään tuo ratkaisuja, mutta tulevat rakennushankkeet tarjoavat kaivattuja uusia hoivapaikkoja. Oman palvelutuotannon kasvu tarjoaa mahdollisuuden vaikuttaa kustannuskehitykseen.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Omassa palvelutuotannossa on edelleen joitakin sukupuolisidonnaisia pitkäaikaispaikkoja, eli kahden huoneen/asunnon asukkaat jakavat yhteisen vessan. Asukkaiden tulee olla samaa sukupuolta, mikä rajaa sijoittamista.

Vammaisten erityisasumisen laadunvalvontaa parannetaan.	
Toimenpiteen eteneminen	Vammaisten asumispalvelujen laadunvalvontaa on kehitetty ohjaavaan ja toimintaa tukevaan suuntaan epäkohtien toteamisen sijaan. Laadunvalvonnan kautta saatua tietoa on hyödynnetty, ja esimerkiksi koulutustarpeita on käyty yhdessä läpi. Koulutustarjontaa on haarukoitu, ja vielä kesäkuussa koulutetaan henkilöstöä asiakkaan itsemääräämisen mahdollistamisen ja tukemisen käytäntöihin sekä itsemääräämisoikeuden rajoittamisen juridiikkaan.
Arvio vaikuttavuudesta	Vaikuttavuutta seurataan, mutta oletus ja pyrkimys on lisätä vaikuttavuutta.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	IMO*-käytäntöjä tarkastellaan palvelualueella, ja riittävä osaaminen varmistetaan jatkossakin. Laadunvalvonta osallistuu aktiivisesti esim. omaisten iltoihin ja hoitoneuvotteluihin muun valvonnan rinnalla. <i>*Itsemääräämisoikeus</i>
Hyvinvointialueen vaikutukset	Hyvinvointialueelle siirtyminen tuo mukanaan leveämmät hartiat valvontaan ja ohjaukseen. Yhtenäiset toimintatavat, välineet ja menetelmät antavat lisää ryhtiä toimintaan.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

Vanhus- ja vammaispalvelujen työ- ja päivätoimintaan sekä vammaisten ja vanhusten palveluohjaukseen ja sosiaalityöhön ohjataan lisää resursseja.	
Toimenpiteen eteneminen	Vanhusten päivätoimintaan Raikukujan ja Simonkylän yksikköihin on avattu lisää asiakaspaikkoja ja neljä määräaikaista ohjaajaa on palkattu. Lakosta johtuen on toimintaa jouduttu supistamaan, muutoin pystytty pitämään toiminta avoinna. Vammaisten asiakasohjaukseen on saatu 3 lisävakanssia (1 erityissosiaali-ohjaaja ja 2 palveluohjaajaa) ja nämä kaikki on saatu rekrytoitua ja ovat aloittaneet työn. Vanhusten asiakasohjauksessa palveluvelkaa on syntynyt ja ikäihmisten yhteydenotoissa näkyy toimintakyvyn lasku ja tuen tarpeen lisääntyminen. Omaishoitajien yhteydenotot ovat lisääntyneet. Seniorineuvonnan puhelintyöhön ohjattu sisäisesti resursseja, kun kasvokkain neuvonnassa ollut vähemmän asiakkaita tai se on ollut tauolla koronarajoitusten vuoksi. Sairaalakotiutusten tukemiseen on kohdennettu alueelta lisäresursseja ja neuvontaa sekä palveluohjausta on kohdennettu eniten tarvitseville olemassa olevilla resursseilla.
Arvio vaikuttavuudesta	Vanhusten päivätoiminnassa on lisäresursseilla ja –tiloissa saatu purettua korona-aikana muodostunutta päivätoiminnan jonoa sekä nopeutettua asiakkaiden pääsyä palvelun piiriin. Jonotusaika on lyhentynyt.

	Vammaisten asiakasohjauksessa on saatu purettua jonoja ja kohdennettu lisäresursointia neuvontaan ja ohjaukseen sekä moniongelmaisiin asiakastilanteisiin. Vanhusten asiakasohjauksessa on saatu vastattua lisääntyneeseen palveluohjaustarpeeseen ja vahvistettua sairaalakotiutusten tukea.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Vanhusten päivätoiminnassa jatketaan lisäresurssien mahdollistamilla suuremmilla asiakasryhmillä 31.12.2022 asti. Tavoitteena on asiakkaiden pääsy palvelun piiriin kolmen kuukauden aikana jonoon asettamisesta. Vammaisten asiakasohjauksen moniammatillisen tiimin osaamista vahvistetaan ja asiakaspolkuja sujuvoitetaan omatyöntekijäroolin vakiinnuttamisella. Vanhusten asiakasohjauksessa vahvistetaan sujuvia palvelupolkuja ja prosesseja yhteistyötahojen kanssa. Sekä vammaisten että vanhusten asiakasohjauksessa on saatavuus- ja rekrytointivaikeuksia sosiaalityöntekijöiden osalta. Suunniteltu tiiviimpää oppilaitosyhteistyötä ja kehitetty rekrytointitoimia.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Vanhusten päivätoiminnassa varmistettava riittävät resurssit, jotta voidaan vastata ikääntyvien palvelun tarpeeseen. Myös ilman päätöstä tuotettavien palvelujen jatkuminen hyvinvointialueella on varmistettava, palvelut on luotu asiakastarpeen pohjalta (PILKE, Uusien omaishoitajien valmennus, virtuaalinen päivätoiminta). Vammaisten ja vanhusten asiakasohjauksen resursointi on turvattava sujuvan toimintamallin varmistettavaksi kasvava asiakastarve huomioiden.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Varsinaisia sukupuolivaikutuksia ei arvioitu. Vanhusten päivätoiminnassa on kriteerien mukainen ikäraja, josta joustetaan asiakkaan terveydentilan edellyttäessä palvelun aloitusta. Vammaisten asiakasohjauksessa huomioidaan jatkossakin moninaisuustekijät.

Turvataan omaishoitajien vapaapäivät.	
Toimenpiteen eteneminen	Asiakasohjauksesta on palveluohjaajien toimesta pyritty löytämään omaishoitoperheiden kanssa heidän tarvettaan vastaava vapaapäivien järjestämisen tapa ja näin tuettu omaishoitajien jaksamista. Päivätoiminnassa on priorisoitu koronasupistusten aikanakin omaishoitajien vapaapäivien turvaaminen mahdollisuuksien mukaan. Vapaiden pitämistä on pyritty mahdollistamaan perhehoidon ja kotiin vietävien palvelujen avulla, kun yksiköiden toiminta on ollut supistettua.
Arvio vaikuttavuudesta	Korvaavia palveluja on pystytty tarjoamaan, mutta palveluvelkaa on edelleen.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Päivätoiminnassa priorisoidaan jatkossakin omaishoidettavat, jotta turvataan omaishoitajien vapaapäivien toteutuminen ja tuetaan näin omaishoitajien jaksamista.

Hyvinvointialueen vaikutukset	Hyvinvointialueen tulee jatkossakin turvata omaishoitajien vapaan toteuttamiseen erilaisia palveluvaihtoehtoja, jotta perheen on mahdollista pitää vapaata juuri heille sopivalla tavalla. Hyvinvointialueen palveluvalikko tulee yhtenäistää.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei arvioitu.

Liikkuvaa sairaalapalvelutoimintaa kehitetään edelleen tukemaan kotona asumista ja ehkäisemään päivystyskäyntien tarvetta myös poikkeusolojen helpottaessa.	
Toimenpiteen eteneminen	Vuoden 2022 alusta toiminta vakiinnutettiin ja yksikkö sai kolme vakituista vakanssia käyttöönsä aikaisemmin saatujen kolmen lisäksi.
Arvio vaikuttavuudesta	Liikkuvan sairaalan tuella erityisasumisen asukkaita ei ole juurikaan jouduttu siirtämään koronan vuoksi sairaalahoitoon. Keskimäärin 100 asiakasta/kuukausi ei ole päätenyt päivystykseen, vaan asia on pystytty hoitamaan kotona tai asumispalveluyksikössä.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Toimintaa laajennetaan uusien yksiköiden ja uusien kotihoidon asiakkuuksien myötä.
Hyvinvointialueen vaikutukset	Liikkuva sairaala -toiminta laajennetaan hyvinvointialueen aloittaessa myös Keravalle.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Ei koske toimintaa.

Katetaan suun terveydenhuollon toteutumattomien käyntien tulomenetykset ja puretaan jonot mm. lisätöillä ja lisärekrytoinneilla.	
Toimenpiteen eteneminen	Hoitovelkaa on lyhennetty oman henkilöstön tekemillä lisätöillä. Johtokunta päätti palvelusetelin käyttöönotosta hoitovelan purun tueksi 13.4.2022. Palveluseteli saadaan tuotantoon kesäkuun 2022 alusta alkaen.
Arvio vaikuttavuudesta	Palvelusetelien käyttömäärä perustuu arvioon. Odotamme merkittävää vaikutusta, joka näkyy hoitoon pääsyssä kesäkauden jälkeen. Palvelusetelin käyttö kohdentuu hoidon tarpeen arvion tai hammaslääkärin arvion perusteella tehtyihin jatkohoitoihin. Oman henkilökunnan lisätöillä tehty jononpurku eteni hyvin vuonna 2021. Kevään 2022 heikentynyt pandemiatilanne lisäsi jälleen hoitotakuujonon pituutta.
Jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat	Palvelusetelin käytön vakiinnuttaminen ja lisätöiden jatkaminen jonon purkamiseksi. Lisäksi tarvitaan erillinen jononpurun hankinta yksityissektorilta. Tarkastelussa myös toimintatapojen tehostaminen Hyvä vastaanotto-mallin mukaisesti sekä Lean-koulutusten aloittaminen palvelualueella. Näiden vaikutukset ovat nähtävissä viiveellä, mutta ne muuttavat palveluiden tarjonnan rakennetta pysyvästi

Hyvinvointialueen vaikutukset	Keravan asiakaslähtöisiä toimintamalleja palvelujen saatavuuden tehostamiseksi, joita Vantaallakin valmistellaan, voidaan hyödyntää hyvinvointialueella palvelujen tuotannossa.
Sukupuolivaikutusten arviointi	Seuraamme käyntimääriä, käynneiltä poisjääntejä, sähköisten asiointien määriä sekä tapaturmia sukupuolittain.

Vakiinnutetaan elintapaneuvontamalli ja hyvinvointimentorointi.	
Toimenpiteen eteneminen	Elintapaneuvontaa oli toteuttamassa huhtikuuhun 2022 asti viiden henkilön tiimi, joista neljä toimii liikuntakoordinaattorina sekä kokonaisuuden kehittämistä koordinoimassa oli yksi projektiasiantuntija. Huhtikuusta eteenpäin tiimi toimii autonomisesti ilman projektiasiantuntijaa ja tilalle palkattiin viides liikuntakoordinaattori. Palvelun kehittämistyö jatkuu tiimin toimesta. Projektiasiantuntijan vastuualueet ovat jaettu tiimin kesken. Elintapaneuvontaa toteutetaan nykyään entisen neljän toimipisteen sijaan jo kuudessa eri toimipisteessä (viidellä terveysasemalla ja yhdessä avoimessa kohtaamispaikassa). Terveystieteiden yksikön (mm. hoitajat, lääkärit, neuvola, fysioterapia, ravitsemusterapia) perehdytetään toimintaan säännöllisesti, jotta he pystyvät ohjaamaan palveluun kohderyhmään kuuluvia henkilöitä.
Arvio vaikuttavuudesta	Vantaan hyvinvointimentoroinnista on tehty hankeaikaisten tulosten perusteella (n=53) Itä-Suomen yliopiston ja THL:n kanssa kustannussäästölaskelma. Kustannussäästöjen mukaan 2,5 prosentin keskimääräinen painonpudotus hyvinvointimentoroinnin kaltaisella toiminnalla vähentää kohderyhmällä tyypin 2 diabetekseen sairastumista neljänneksellä. Hyvinvointimentoroinnin tähän asti päättäneiden asiakkaiden (n=53) keskimääräinen painonpudotus on $3,4 \pm 4,7$ %. Kustannussäästölaskelman mukaan mentorointitoiminta tuottaa terveydenhuoltomenoihin ja tuottavuuskustannuksiin noin 1,7 miljoonan euron kumulatiiviset säästöt 1 000 asiakasta kohden 15 vuoden aikana. Arvioitu säästö on asiakasta kohti 15 vuoden aikana on 1 767 euroa (luottamusväli -383–3989 euroa). Hyvinvointimentoroinnin ohjauskuluja (481 euroa/ asiakas) ei ole huomioitu laskelmassa. Kustannussäästölaskelman perusteella hyvinvointimentoroinnin kaltainen toiminta tuottaa säästöjä terveydenhuoltomenoihin ja tuottavuuskustannuksiin. Pidemmän aikavälin vaikutuksia voidaan arvioida Vantaan pilottiryhmillä vasta myöhemmin. Aikaisempi tutkimusnäyttö (esimerkiksi Stopdiabetes-malli ja mHealth-interventiot) osoittaa, että elintapaohjauksella voidaan kehittää elintapoja ja terveydentilaa.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuten raportista käy ilmi, koronaepidemia on vaikuttanut käytännössä jokaiseen kaupunkilaiseen, yritykseen, yhteisöön sekä koko kaupunkiorganisaatioon monin tavoin. Vantaa laatikin ensimmäisten kaupunkien joukossa toipumissuunnitelman koronaepidemian jälkihoidosta. Toipumissuunnitelma sisältää jälkihoidon tavoitteet, konkreettiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi sekä näiden toimenpiteiden vaatimat määrärahat. Tämän raportin tarkoitus oli luoda katsaus toipumiseen ja toimenpiteiden etenemiseen. Raporttia varten toteutettiin kysely koskien kaikkia toipumissuunnitelman toimenpiteitä. Kyselyssä toimialoja pyydettiin kertomaan toimenpiteiden etenemisestä, arvioimaan toimenpiteiden vaikuttavuutta, kertomaan jatkotoimenpiteistä ja –suunnitelmista, kertomaan hyvinvointialueuudistuksen vaikutuksista sekä arvioimaan sukupuolivaikutuksia.

Toimenpiteiden etenemistä koskevien vastausten pohjalta voidaan todeta, että kaikki toimenpiteet on saatu käynnistettyä. Kaupunki on lähtenyt vastaamaan koronakriisin vaikutuksiin monenlaisin keinoin. Osa toimenpiteistä on hyvinkin konkreettisia ja keskittyvät esimerkiksi hoitojonojen lyhentämiseen tai terveyskeskuksen toiminnan palauttamiseen normaaliksi. Toisaalta toimenpiteet saattavat olla laajoja ja verkostoihin nojaavia. Yleisesti voidaan todeta, että toimenpiteiden etenemistä koskevat vastaukset kertovat ketterästä toiminnasta. Vaikka koronakriisi on koetellut kaupunkilaisia, yhteisöjä ja kaupunkiorganisaatiota, on toipuminen kuitenkin näyttäytynyt myös mahdollisuutena tarkastella toimintoja ja toimintatapoja. Toimenpiteitä koskevat vastaukset osoittavat, että hankalassa tilanteessa on pystytty kääntämään katse myös kehittämiseen.

Valtakunnallisten raporttien ja Vantaata koskevien kerättyjen indikaattorien perusteella voidaan todeta, että toipumissuunnitelmassa määritellyt toimenpiteet ovat oikeasuuntaisia. Raporttia taustoittavan kirjallisuuden perusteella koronasta toipumisessa valtakunnallisestikin tulisi keskittyä erityisesti yhteiskunnallisesti heikossa asemassa oleviin sekä lapsiin ja nuoriin. Vantaan kaupungin toipumissuunnitelmasta löytyykin kattavasti esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä.

Yksi tämän raportin lähtöasetelmista oli luoda katsaus toimenpiteisiin ja niiden vaikuttavuuteen. Toimialoille toteutetun kyselyn pohjalta voidaan todeta, että toimenpiteiden vaikuttavuutta ei pystytty vielä täysin arvioimaan. Saatujen vastausten perusteella joidenkin toimenpiteen osalta toimialat ovat pystyneet

toteamaan, että toimenpide on ollut vaikuttava. Tällöin vaikuttavuutta on yleensä pystytty arvioimaan esimerkiksi hoitojonojen pituudessa tapahtuneista muutoksista tai lisäresurssien vaikutuksesta henkilöstön työalueisiin. Vastaavasti toimenpiteiden vaikuttavuus on voinut näkyä positiivisina oppimistuloksina ja pienempinä ryhmäkokoina. Vastauksista voikin päätellä, että toimialojen on tässä vaiheessa helpompi arvioida vaikuttavuutta, kun se näkyy jollakin konkreettisella tavalla.

Kuitenkin suurin osa toimenpiteistä on laaja-alaisia tai toimialarajat ylittäviä, jolloin vaikuttavuus on hankalasti mitattavissa. Toimenpiteet ovat käynnistyneet vasta loppuvuodesta 2021 tai vuoden 2022 aikana, eivätkä toimialat vielä itsekään pysty arvioimaan toimintansa vaikuttavuutta. Toimenpiteiden vaikuttavuus saattaa heijastua laajasti kuntarajat ylittävän verkoston toiminnassa tai näkyä yksittäisen asiakkaan elämänlaadun paranemisessa. Voisikin päätellä, että vaikka toiminnan vaikuttavuus ei näkyisi vielä laajassa koko kaupungin mittakaavassa, saattaa toiminta kuitenkin jo nyt saada merkittäviä muutoksia aikaan yksilötasolla. Kun tarkastellaan toimintaa tästä näkökulmasta, tuntuvat toimialojen toiveet jatkuvuudesta perustelluilta. Tällöin toiminnan vaikuttavuus voisi tulla näkyväksi yksilötasolta koko kaupunkitasoiseksi.

Toisaalta vaikuttavuus saattaa tulla näkyväksi vasta pitkällä aikavälillä. Osaltaan vaikuttavuuden arviointia hankaloittaa myös se, että toimenpiteiden vaikuttavuus saattaa näyttäytyä erilaisena toimialan työntekijöille kuin esimerkiksi tämän raportin kirjoittajille.

Toteutetun kyselyn perusteella valtaosa vastanneista toimialoista näki, että toiminnan vaikuttavuuden kytkeytyvän toiminnan jatkuvuuteen. Jotta toimenpiteet olisivat vaikuttavia, erityisesti pitkällä aikavälillä, täytyisi toiminta saada vakinaiseksi ja jatkuvaksi. Joidenkin toimenpiteiden kohdalle, kuten esimerkiksi aikuisten perusopetuksen lisä- ja tukiopetuksen kohdalla, vaikutukset tulevat esiin vasta pitkällä aikavälillä. Vastausten perusteella voidaankin todeta toimialojen odottavan toimenpiteiltä merkittäviä vaikutuksia. Tällöin erityisesti vaikuttavuuden takaamiseksi tulisi pyrkiä mahdollistamaan jatkuva toiminta. Toisaalta toimenpiteet on suunniteltu väliaikaiseksi toiminnaksi, jolloin niiden jatkumista ei pystytä automaattisesti takaamaan.

Tämän väliraportin laatimista haastoi aikataulu: henkilöresursseja on tarvittu koronakriisiä seuranneen, Venäjän aloittaman sodan aiheuttaman häiriötilanteen hoitamiseen. Alkuperäisenä suunnitelmana oli toteuttaa kaikille toimialoille

asiantuntijahaastatteluja toimenpiteiden etenemisestä. Kuitenkin aikataulullisten haasteiden vuoksi tästä suunnitelmasta luovuttiin ja toimenpiteiden etenemisestä kysyttiin toimialoilta lomakkeen avulla. Kysymysrunko oli kaikkien toimenpiteiden osalta sama, eikä tarkentavia kysymyksiä lomakkeella juurikaan ollut. Tämä toi tiettyjä haasteita vastausten käsittelyyn, sillä toimialoilta saaduissa vastauksissa oli paljon eroja. Osaan on vastattu hyvin lyhyesti, kun taas osaan on vastattu tarkasti ja laajasti. Haastattelujen avulla vastausten laatueroja olisi voitu vähentää esimerkiksi esittämällä haastattelutilanteessa tarkentavia kysymyksiä.

Toimenpiteiden asettuminen kaupungin ja hyvinvointialueen rajapinnalle

Suuri osa toipumissuunnitelman toimenpiteistä osuu kaupungin ja hyvinvointialueen rajapinnoille. Hyvinvointialueuudistus tulee olemaan valtava ja historiallinen rakenteellinen ja toiminnallinen uudistus. Kaupungin ja hyvinvointialueen toimintojen eriyttäminen ja yhteistyön rakentaminen on vasta käynnissä ja toimenpiteiden osalta vastauksissa oli vaihtelevasti arvioitu hyvinvointialueuudistuksen vaikutuksia. Toimialat ovat joidenkin toimenpiteiden kohdalta pystyneet kertomaan, miten uudistus tulee vaikuttamaan. Joidenkin toimenpiteiden kohdalla vastauksissa on lähinnä arvioitu uudistuksen vaikutuksia. Kuitenkin toimialoilta saatujen vastausten perusteella voidaan aistia, että siirtymään suhtaudutaan positiivisesti. Vaikka uudistus on tuonut toimenpiteiden jatkumiseen epävarmuutta, nähdään sen myös mahdollistavan uusia toimintatapoja ja toiminnan uudenlaista järjestelyä. Hyvinvointialueuudistus tulee myös näkymään siinä, että joidenkin toimenpiteiden osalta kaupungin tekemän työn merkitys tulee korostumaan. Toipumissuunnitelman toimenpiteiden tulee siirtyä myös hyvinvointialueelle, jotta koronaepidemiasta toipumista ja palveluvelan hoitamista voidaan edelleen jatkaa. Tähän tulee kiinnittää erityistä huomiota toimenpiteiden toteuttamisessa, jatkosuunnitelmia pohtiessa sekä hyvinvointialueen valmistelussa.

Kehittämisehdotuksia toimenpiteisiin

Vaikka toipumissuunnitelma on hyvin laaja ja kattava, on tätä raporttia tehdessä noussut kuitenkin esiin katvealueita toipumisessa. Toipumissuunnitelman toimenpiteiden määrittely aloitettiin heti koronakriisin alkuvaiheessa, jolloin toimenpiteet ovat perustuneet toimialojen omiin kokemuksiin, tietoihin ja arvioihin kriisin vaikutuksista.

Toipumissuunnitelmassa ei ole mainittu lähisuhdeväkivaltaa eikä suunnitelmasta löydy siihen liittyviä toimenpiteitä. Lähisuhdeväkivalta on pahentunut koronaepidemian aikana. Väkivalta on epidemian myötä siirtynyt ja painottunut koteihin ja yksityisiin tiloihin, joka on osaltaan voinut muuttaa väkivaltaa vakavammaksi ja se on myös sukupuolittunut. Myös lapsien ja nuorien kokema väkivalta on yleistynyt, ja heistä aiempaa useampi on kokenut fyysistä ja henkistä väkivaltaa esimerkiksi vanhempien toimesta. Epidemian aikana koulujen ja päiväkotien sulkutilat ovat vähentäneet väkivallan tunnistamista lapsien ja nuorten osalta. Nämä ovat olleet osalle lapsista ainoita paikkoja, jossa turvalliset aikuiset ovat läsnä. Koronaepidemian aikana turvakotien asiakasmäärät ovat laskeneet, joka kertoo siitä, että väkivaltaa kokeneet eivät ole hakeutuneet tai päässeet palveluihin. Peruspalveluissa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti maahanmuuttajien ja lasten tarpeiden huomioimiseen sekä lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen, jotta kokemukset eivät jäisi piiloon. Maahanmuuttajien kohdalla erityistä huolta herättää lukutaidottomat henkilöt. Myös viestintään on panostettava ja lähisuhdeväkivallasta ja avun saamisesta tulee tiedottaa monikielisesti ja monikanavaisesti, jotta tieto olisi eri väestöryhmien saatavilla. Uhrien tukipalveluja tulisi tuoda esiin enemmän ja väkivallan tunnistamiseen tulisi panostaa. (Hietamäki ym. 2022, 72–74; Mesiäislehto ym. 2022, 122.) Tämä olisi hyvä ottaa huomioon jatkotoimenpiteitä suunnitellessa. Lähisuhdeväkivalta on myös yksi Vantaan kaupungin turvallisuussuunnitelman teemoista, ja painopistealueina siinä ovat ennalta ehkäisy, varhainen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen, naisiin kohdistuva väkivalta ja haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät. (Turvallisuussuunnitelma 2021.)

Nykyisissä toipumissuunnitelman toimenpiteissä maahanmuuttajille kohdistettuja toimenpiteitä ovat ainoastaan suomen kielen opetukseen liittyvät toimenpiteet. Kuitenkin Suomeen muuttaneella väestöllä koronakriisin haitalliset vaikutukset ovat näkyneet elinoloissa sekä terveydessä ja hyvinvoinnissa. Joka viidennellä maahan muuttaneista on ollut psyykkistä kuormittuneisuutta koronaepidemian aikana, mikä on melkein kaksi kertaa enemmän kuin koko väestössä. Myös univaikeudet, yksinäisyyden kokemukset ja syrjintäkokemukset ovat lisääntyneet. Esimerkiksi syrjinnän vastainen työ ja hyvien väestösuhteiden aktiivinen ja ennakoiva edistäminen olisi tärkeää huomioida seuraavia toimenpiteitä suunnitellessa. (Castaneda & Skogberg 2022, 216, 218.)

Lisäksi toipumissuunnitelman toimenpiteissä ei ole mainittu ollenkaan järjestökenttää eikä suunnitelmasta löydy myöskään varsinaisia toimenpiteitä

järjestöihin liittyen. Koronakriisi on varmasti näkynyt myös järjestötoiminnassa ja järjestökentältä kaupunki saattaisi saada näkökulmia toipumiseen. Järjestöt olisikin hyvä ottaa mukaan jälkihoitoon ja jatkossa pohtia yhdessä mahdollisia toimenpiteitä. Myös toipumissuunnitelmasta jo löytyviä toimenpiteitä voisi myös tarkastella järjestöjen näkökulmasta. Koronakriisi on todennäköisesti näkynyt myös järjestöjen taloudessa ja järjestöjen tukeminen olisikin tärkeää koronanepidemian jälkeen. Järjestöjen tukeminen olisikin hyvä huomioida seuraavalla avustuskierroksella.

Toipumissuunnitelman toimenpiteiden jatkotarkastelu ja arviointi

Toimialojen vastauksissa näkyy erityisesti se, että osaa toimenpiteistä on toteutettu vielä vähän aikaa: vastauksissa ei ole välttämättä pystytty arvioimaan vielä ollenkaan vaikuttavuutta tai jatkotoimenpiteet ja –suunnitelmat ovat vielä määrittämättä. Vastaavasti hyvinvointialueuudistus näkyy epävarmuutena vielä ainakin joidenkin toimenpiteiden kohdalla. Onkin perusteltua arvioida toimenpiteiden etenemistä, vaikuttavuutta sekä yleisesti toipumista, kun toimenpiteitä on toteutettu pidempään. Tämä arviointi olisi hyvä suorittaa laadullisena arviona ja haastatteleamalla toimialoja tarkempien tietojen saamiseksi. Samassa yhteydessä tulisi myös tarkastella määrärahojen suuntaamisen vaikuttavuutta ja rahallisten panosten vaikutuksia toipumiseen.

Toimenpiteiden toteutumista tulisi seurata säännöllisesti. Tällöin voidaan huomata puutteita toimenpiteiden etenemisessä, tarve lisätoimenpiteille tai onko jokin toimenpide sellainen, että se tulisi vakiinnuttaa pysyväksi toiminnaksi. Seuraavassa kaupungin talousarviossa tulee myös ottaa huomioon mahdolliset lisätoimenpiteet, niihin tarvittavat määrärahat ja tarvitaanko määrärahoja toimenpiteiden vakiinnuttamiseen.

LÄHTEET

Sähköiset

Castaneda, A. & Skogberg, N. 2022. Suomeen muuttanut väestö. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 216–220. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Eronen, A., Hiilamo, H., Ilmarinen, K., Jokela, M., Karjalainen, P., Karvonen, S., Kivipelto, M., Koponen, E., Leeman, L., Londén, P. & Saikku, P. 2020.

Sosiaalibarometri 2020. Soste, Helsinki. **<https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2020/07/SOSTE-Sosiaalibarometri-2020.pdf>**

Harjunmaa, U., Helminen, S., Soukka, T., Auero, M. & Hiivala, N. 2022. Suun terveydenhuolto. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 111–122. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Hietamäki, J., Nipuli, S., Peltonen, J., Helenius, J. & Vuorenmaa, M. 2022. Turvallisuus ja lähisuhdeväkivalta. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 72–84. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Karvonen, S. & Honkatukia, J. 2022. Työttömyys, lomautukset ja koettu toimeentulo. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 63–71. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Kivipelto, M., Ilmarinen, K. & Liukko, E. 2022. Sosiaalipalvelut ja etuudet. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 133–143. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Koponen, E., Liukko, E. & Muurinen, H. 2020. Koronasta aiheutuva palveluvaje työikäisten palveluissa. Tutkimuksesta tiiviisti 29/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140492/URN_ISBN_978-952-343-553-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Koponen, P., Liukko, E., Sutela, H., Mäkinen, J.-P., Sainio, P. & Koskinen, S. 2022. Työikäiset. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 195–207. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Kuussaari, K., Heiskanen, M., Partanen, A., Viskari, I., Järvinen-Tassopoulos, J. & Marionneau, V. 2022. Päihde- ja riippuvuuspalvelut. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 144–153. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Lahtela, J. & Pietiläinen, M. 2022. Palkansaajat ovat kokeneet korona-ajan työolot eri tavoin – onko sukupuolella ollut merkitystä? Tieto&Trendit asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. Tilastokeskus. 23.5.2022.

<https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/palkansaajat-ovat-kokeneet-korona-ajan-tyoolot-eri-tavoin-onko-sukupuolella-ollut-merkitysta/>

Lammi-Taskula, J., Lindberg, P., Närvi, J., Kauppinen, T., Gissler, M., Hakulinen, T., Hauhio, N., Helenius, J., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Eriksson, P., Utriainen, S., Weckroth, N., Saariluoma, L., Kiviruu, O. & Aalto-Setälä, T. 2022. Lapset, nuoret ja perheet. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 168–186. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Luoma, M-L., Kehusmaa, S. & Edgen, J. 2022. Ikääntyneet. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 155–167. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Mesiäislehto, M., Elomäki, A., Kivipelto, M., Närvi, J., Räsänen, T., Sutela, H. & Kärkkäinen, E. 2022. Koronakriisin vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:46. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164176/VNTEAS_2022_46.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mäkelä, P., Gunnar, T., Järvinen-Tassopoulos, J., Jääskeläinen, M., Kankaanpää, A., Karlsson, T. & Marionneau, V. 2022. Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja

kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 57–62. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Nuorisotyö raiteilla. 2022. Vantaan kaupunki.

<https://www.vantaa.fi/fi/hankkeet/hanke/mek-nuorisotyo-raiteilla-ntr>

Owal Group Oy. 2021. Koronavirusepidemian vaikutukset toisen asteen koulutukseen. **https://owalgroup.com/wp-content/uploads/2021/03/Koronan-vaikutukset-toisen-asteen-koulutukseen_1603.pdf**

Parikka, S., Koskela, T., Hietajärvi, L., Ikonen, J. & Salmela-Aro, K. 2022. Korkeakouluopiskelijat. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 187–194. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.
[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Pärnänen, A. 2022. Yrittäjien työllisyys toipunut hyvin koronasta – tietyillä toimialoilla työllisyys kuitenkin edelleen heikompi. Tieto&Trendit asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. Tilastokeskus. 11.5.2022.
<https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/yrittajien-tyollisyys-toipunut-hyvin-koronasta-tietyilla-toimialoilla-tyollisyys-kuitenkin-edelleen-heikompi/>

Rissanen, P., Kestilä, L., Kapiainen, S. & Mesiäislehto, M. 2022. Johdanto. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 35–40. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.
[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Skogberg N., Koponen P., Lilja E., Austero S., Achame S. & Castaneda A.E. Access to information, preventive measures and working conditions during the coronavirus epidemic – findings of the population-based MigCOVID Survey among persons who have migrated to Finland. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 8/2021.

Helsinki.

https://thl.fi/documents/10531/6484308/TYO+2021_008_Tiivistelm%C3%A4+suomeksi+%281%29.pdf/f54a398b-f6d2-7ece-0098-7f17458bec9e?t=1630946787921

Sutela, H. 2020. Koronakriisin työllisyysvaikutuksia on tarkasteltava sukupuolen mukaan – tällä kertaa iskut osuivat erityisesti naisiin. Tieto&Trendit asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. Tilastokeskus. 17.12.2020.

<https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2020/koronakriisin-tyollisyysvaikutuksia-on-tarkasteltava-sukupuolen-mukaan-talla-kertaa-iskut-osuivat-erityisesti-naisiin/>

Sutela, H. 2021. Koronakriisin sukupuolivaikutukset työmarkkinoilla näennäisen ristiriitaisia – pandemia heijastunut eri tavoin osa- ja kokoaikatyöhön. Tieto&Trendit asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. Tilastokeskus. 29.10.2021.

<https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/koronakriisin-sukupuolivaikutukset-tyomarkkinoilla-naennaisen-ristiriitaisia-pandemia-koetellut-eri-ryhmia-eri-tavoin/>

Suvisaari, J., Aalto-Setälä, T., Kiviruu O., Parikka, S. & Koskela T. 2022. Mielenterveys. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 42–51. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Suvisaari, J. & Rissanen, P. 2022. Mielenterveyspalvelut. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 133–143. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta kevat 2022 web.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. 2022. Vantaan kaupunki.

<https://www.vantaa.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/vastuullisuus/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus>

THL. 2022a. Huostassa olevien lasten määrä väheni vuonna 2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/-/huostassa-olevien-lasten-maara-vaheni-vuonna-2021?redirect=%2Ffi%2F>

THL. 2022b. Ravitsemus ja koronaepidemia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitsemus/ajankohtaista/ravitsemus-ja-koronaepidemia>

Toimintaympäristötiedot. 2022. Vantaan kaupunki. <https://www.vantaa.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/tietoa-vantaasta/tilastot-ja-tutkimukset/toimintaymparistotiedot>

Toipumissuunnitelma. 2021. Vantaan kaupunki. Koronaepidemiasta palautuminen ja palveluvelan hoitaminen. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2292282&version=1>

Tuominen, M. 2022. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus eivät ole. Ne tehdään. Vantaan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön suunnitelma strategiakaudelle 2022–2025. Vantaa. <https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Vantaan%20kaupungin%20tasa-arvo-%20ja%20yhdenvertaisuusty%C3%B6n%20suunnitelma%20strategiakaudelle%202022-2025.pdf>

Turvallisuussuunnitelma. 2021. Vantaan kaupunki. <https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Turvallisuussuunnitelma%202021%20KH%201.11.2021%20FINAL.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2022. Työnvälitystilasto. Uudenmaan työllisyyskatsaus, Huhtikuu 2022. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Helsinki. https://www.ely-keskus.fi/documents/13166/0/Tkat_FI.pdf/75b878a2-17a6-a509-00e7-f0deb511c077?t=1653292322919

Ukkola, A. 2021. Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja osallisuus koulutuksessa – katsaus kansallisiin arviointeihin. Väättäinen, Hanna (toim.) Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/01/KARVI_T1621.pdf

Valtioneuvosto. 2021. Koronapandemian vaikutuksia kulttuurialalla 2020–2021. Raportti kyselyn vastauksista. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:26. Valtioneuvosto. Helsinki, Suomi 2021.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162973/VN_2021_26.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtioneuvosto. 2020. Mitä yli 70-vuotiaan pitää ottaa huomioon koronavirustilanteessa? **<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/mita-yli-70-vuotiaan-pitaa-ottaa-huomioon-koronavirustilanteessa->**

Varanka, J., Packalen, P., Voipio-Pulkki, L-M., Määttä, S., Pohjola P., Salminen, M., Railavo, J., Berghäll, J., Samuli Rikama, S., Nederström, H. & Hiitola, J. COVID-19-kriisin yhteiskunnalliset vaikutukset Suomessa: Keskipitkän aikavälin arvioita.

Valtioneuvoston julkaisuja 2022:14. Valtioneuvosto. Helsinki, Suomi 2022.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163983/VN_2022_14.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Virtanen, L., Kaihlanen, A-M., Kouvonen, A., Safarov, N., Laukka, E., Valkonen, P. & Heponiemi, T. 2022. Hyvinvointiyhteiskunnan digitaaliset palvelut yhdenvertaisiksi — 9 kriittistä toimenpidettä haavoittuvassa asemassa olevien huomioimiseksi.

Päätösten tueksi 1/2022. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143708/URN_ISBN_978-952-343-811-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Väre, A., Holm, M., Hakoma, R., Hintsala, S., Lindström, E., Rieppo, S., Sainio, P. & Nurmi-Koikkalainen, P. 2022. Toimintarajoitteiset ja vammaiset henkilöt. Teoksessa Kestilä L., Kapiainen S., Mesiäislehto M. & Rissanen P. 2022 (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. s. 208–215. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Helsinki.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevät_2022_web.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Julkaisemattomat

Hyvinvointikatsaus. 2022. Vantaan kaupunki. Koronapandemian vaikutukset vantaalaisten hyvinvointiin.

Monimuotoisen työllistämisen raportti. 2022. 6.6.2022. Vantaan kaupunki.

Myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelma. 2019. Ohjelmasuunnitelma 2019–2021. Vantaan kaupunki.

Taustamuistio. 2022. Koronaepidemian vaikutukset vantaalla. Muistio toipumissuunnittelun taustaksi. Päivitetty versio. Vantaan kaupunki.

LIITTEET

Liite *Indikaattorit toipumissuunnitelman väliraporttiin* on erillisenä liitetiedostona.

